

**UNIVERZA V LJUBLJANI**

**Fakulteta za družbene vede**

**Maša Mikola**

**Etnična izbira**

**Od avstralskih Slovencev do slovenskih Avstralcev**

diplomsko delo

Ljubljana, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI  
Fakulteta za družbene vede

**Maša Mikola**

Mentorica: docentka dr. Marina Lukšič Hacin  
Somentorica: docentka dr. Sandra Bašič Hrvatin

**Etnična izbira**  
**Od avstralskih Slovencev do slovenskih Avstralcev**

diplomsko delo

Ljubljana, 2004

*Mentor je učitelj, vodnik, inštruktor in vzornik. Za to, da sta se strokovno lotevali kritik in jasnilo mojo pot, se zahvaljujem dr. Marini Lukšič Hacin in dr. Sandri Bašič Hrvatini. Njuno mentorstvo, napotki in nasveti so zaznamovali moje delo.*

*Posebej se zahvaljujem tistim posameznikom prve in druge generacije Slovencev v Avstraliji, ki so se z mano pogovarjali in brez katerih moja diplomatska naloga gotovo ne bi bila takšna, kot je zdaj. Hvala pripravljalcem slovenskega radijskega programa na radijski postaji 3ZZZ - Meti Lenarčič in predstavnikom druge generacije, Elci Rizmal z radia SBS Melbourne ter Tanji Smrdel z SBS v Sydneyu za to, da so mi podrobno opisali svoje delo in me gostili v svojih radijskih oddajah. Zahvaljujem se tudi raziskovalkama slovenskega jezika in kulture, vsebinskima oblikovalkama spletne strani Thezaurus in učiteljicama slovenskega jezika, ki sta precej razširili moje zanimanje in tudi vsebino diplomske naloge. Hvala, Saša in Sandi Ceferin!*

*Iskreno se zahvaljujem še dr. Aleksu Kalcu in gospodu Florjanu Auserju za to, da sta me prijateljsko sprejela medse in mi ponudila neprecenljivo pomoč pri delu na terenu; patru Cirilu Božiču za nudenje strehe nad glavo, pomoč pri pridobivanju stikov in številne iskrene misli; dr. Zlatku Skrbišu, ki me je prijazno sprejel na Univerzi v Brisbanu in mi nudil strokovno pomoč ter prof. Mariji Lešer za vse lektorske popravke.*

*Za spodbudo, potrpežljivost, prebiranje in poslušanje mojih misli ter za pomoč vseh vrst se iz srca zahvaljujem svoji družini: mami, očiju in Nini.*

*For reminding me, where borders of my own culture are...and for much more...Thank you, Lindsay!*

## KAZALO

<b>1</b>	<b>UVOD</b> .....	<b>2</b>
<b>2</b>	<b>TEORETIČNI POJMI, KLJUČNI ZA RAZUMEVANJE RAZISKAVE</b> .....	<b>5</b>
<b>2.1</b>	<b>Pojmi, vezani na proces izoblikovanja osebnosti in skupnosti</b> .....	<b>5</b>
2.1.1	Oblikovanje etnične identitete na individualni in skupinski ravni .....	8
<b>2.2</b>	<b>Migracije in politika</b> .....	<b>13</b>
2.2.1	Multikulturalizem v luči imigracijske politične realnosti .....	14
<b>3</b>	<b>SLOVENCİ PETNAJST TISOČ KILOMETROV OD "DOMA"</b> .....	<b>15</b>
<b>3.1</b>	<b>Vzroki za izseljevanje iz Slovenije in oris priseljevanja v Avstralijo</b> .....	<b>15</b>
<b>3.2</b>	<b>Raznolikost etnične strukture avstralskega prebivalstva v številkah - nastavek za politiko multikulturalizma</b> .....	<b>17</b>
3.2.1	Število Slovencev v Avstraliji - negotovo dejstvo etnične pripadnosti .....	19
<b>3.3</b>	<b>Avstralska imigracijska politika - od asimilacijske preteklosti do multikulture sedanjosti...</b>	<b>20</b>
3.3.1	Avstralska politika do priseljencev do uvedbe multikulture politike .....	21
3.3.2	Politika multikulturalizma - ideje in praktična uporaba .....	23
<b>4</b>	<b>SLOVENCİ V MELBOURNU - ORGANIZACIJSKI VIDIK ETNIČNEGA ŽIVLJENJA</b> .....	<b>25</b>
<b>4.1</b>	<b>Vzorec slovenske naselitve v mestu Melbourne</b> .....	<b>27</b>
<b>4.2</b>	<b>Organizirano življenje slovenske etnične skupnosti kot polje razlikovanja</b> .....	<b>28</b>
4.2.1	Izseljenska društva - etnična manifestacija prve generacije .....	28
4.2.2	Slovenski jezik pri otrocih priseljencev .....	31
4.2.3	Vloga religijske organizacije v občutenju etničnosti .....	33
<b>4.3</b>	<b>Etnični mediji v mestu Melbourne</b> .....	<b>35</b>
4.3.1	Radio SBS .....	36
4.3.2	Radio 3ZZZ .....	39
4.3.3	Spletne strani Thezaurus - premik k fleksibilnejšim etničnim medijem in sprememba skupinske dinamike .....	42
4.3.4	Diasporični mediji kot sredstvo ohranjanja etnične raznolikosti .....	45
<b>5</b>	<b>SPREMENLJIVOST IN ZAVEZANOST TRADICIJI - MOŽNOST IZBIRE LASTNE SIMBOLIČNE ETNIČNE IDENTITETE</b> .....	<b>46</b>
<b>5.1</b>	<b>Kvalitativni elementi občutenja etnične identitete druge generacije v multikulturnem okolju</b> .....	<b>46</b>
5.1.1	Čut zavezanosti/pripadnosti .....	47
5.1.2	Simbolika in njena vizualizacija .....	50
<b>5.2</b>	<b>Multiple, hibridne in dinamične identitete kot posledica multikulture družbe</b> .....	<b>52</b>
<b>5.3</b>	<b>Izgubljena generacija?</b> .....	<b>55</b>
5.3.1	Etnična heterogenost - sredstvo progresivne homogenizacije? .....	56
5.3.2	Etničnost iz zasebne v javno sfero - in nazaj .....	57
5.3.3	Vrnitev k etničnim koreninam z manj čustvenega tveganja - fenomen tretje generacije .....	59
<b>5.4</b>	<b>Ohranjanje etnične identitete na simbolni ravni</b> .....	<b>60</b>
5.4.1	Jezik na simbolni ravni .....	63
5.4.2	Mešani zakoni kot soočenje dveh svetov .....	64
<b>5.5</b>	<b>Vplivi etničnih medijev na življenje in identitete druge generacije</b> .....	<b>66</b>
5.5.1	Skupnost skozi novo informacijsko komunikacijsko tehnologijo .....	67
5.5.2	Homogeniziran, globaliziran, a etnično ozavešen posameznik .....	70
<b>6</b>	<b>SKLEP</b> .....	<b>72</b>
<b>7</b>	<b>LITERATURA</b> .....	<b>75</b>
<b>8</b>	<b>PRILOGE</b> .....	<b>80</b>

# 1 UVOD

*Svet je sestavljen iz namišljenih podob; naše oči jih oživljajo, tako kot jim roke dajejo obliko. Vzcvetijo iz želja; v sebi imajo, kar jim daš, ne tisto, kar iz njih jemlješ. Vidiš samo tisto, kar bočeš videti in nič več.*  
(Hanif Kureishi)

V tem diplomskem delu slovensko etnično identiteto prenašam v drugačno okolje od njenega primarnega in jo soočam z drugimi etničnimi identitetami, obenem pa pri posamezniku opazujem posreden proces izbire etničnih identitet. Veliko ugotovitev v nalogi izhaja iz konceptov identitete, za katero danes vemo, da je spremenljiva, da se njeni posamezni deli včasih prekrivajo, se celo združujejo ali nam povzročajo težave, ker so v konfliktnem odnosu<sup>1</sup>. Za etnično identiteto, ki je značilna skupinska identiteta, Stane Južnič pravi, da je človeku dodeljena z rojstvom v določeni etnični skupini ali skupnosti (Južnič, 1993). V tej nalogi poskušam pokazati, da zmeraj ni tako; v posebnih okoliščinah je etnična identiteta vse bolj stvar izbire in prostovoljnosti<sup>2</sup>. Ugotavljam, da se lahko posameznik identificira tudi z več kulturami. Uporabljam pojme dvojnost identitete, hibridnost, individualnost in skupnost, vse to pa preučujem v multikulturnem okolju. Zanima me, koliko na trdnost ali spremenljivost etnične identitete vplivajo družina, okolje, državna politika, posebno mesto pa namenjam še vplivu manjšinskih etničnih medijev in možnostim, ki jih v občutenju skupnosti ponujajo nove tehnologije. Vse to ugotavljam na primeru potomcev Slovencev v avstralskem mestu Melbourne, ugotovitve poskušam razširiti na potomce Slovencev po vsej Avstraliji, dotaknem pa se tudi današnjega položaja slovenske diaspore nasploh.

Naloga temelji na terenskem delu, ki sem ga opravila v Avstraliji, z nekaterimi teoretskimi predpostavkami, ki pa jih skoraj po pravilu preverjam v praksi. Že v začetku me zgodovinski razlogi za izseljevanje, čeprav vsekakor nujni za razumevanje sedanjosti, niso zanimali v večji meri. Tudi življenjske zgodbe so sicer dragocen vir etnološkega znanja in pomemben del arhivskega gradiva naroda, vendar pa so za moje raziskovanje bile pomembne le toliko, kolikor so vplivale na potomce izseljencev. Diplomsko nalogo v celoti posvečam tem generacijam avstralskih Slovencev oziroma slovenskih Avstralcev ali Avstralcev s slovenskimi koreninami, še najbolj tistim, s katerimi sem sodelovala v Melbournu. Podajam

---

<sup>1</sup> Identiteta "je obenem praksa in proces, in je lahko razumljena samo kot proces, kot bivanje ali nastajanje. Nikoli ni končana in nikoli dokončna" (Nastran-Ule, 2000: 3).

<sup>2</sup> Pri tem se v nalogi opiram na delo *Ethnic Options* (1990) avtorice Mary Waters, ki je v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja naraščajočo možnost izbire etničnosti ugotavljala pri potomcih priseljencev v ZDA. Upoštevam tudi ugotovitve Zlatka Skrbiša o potomcih Slovencev v Avstraliji (1994, 1999, 2003).

vzroke za današnjo pojavnost njihove etnične identitete, opisujem trenutno situacijo, poskušam pa tudi predvideti, kaj se bo s Slovenci na južni celini (s tistimi, ki tam živijo že od svojega rojstva) dogajalo v prihodnosti. Z nekaj tveganja napovedujem usodo sedanjim etničnim medijem in orišem njihovo transformacijo, ki je nujna zaradi spremembe življenja v današnjih kapitalističnih (zato pa tudi v drugih) družbah, pa tudi zaradi sprememb v diasporah po svetu. Opazujem, kako elektronski mediji vplivajo na odnos občinstva do slovenske etničnosti in vloge, ki jo imajo pri ohranjanju specifične kulture. Ker televizijskega programa v Melbournu v času mojega obiska ni bilo, sta mi preostala druga elektronska medija: radio na eni strani kot neke vrste tradicionalni medij in internet kot medij sedanjosti in prihodnosti. Oba sem opazovala in kasneje tudi interpretirala skozi generacijsko črto. Skoraj povsem na začetku sem si zastavila tri naslednje hipoteze:

- ◆ V tujem okolju se oblikujejo alternativni socializatorji, ki reproducirajo etnično identiteto (društva, mediji,...). Informacije, ki jih mediji posredujejo slovenski etnični skupnosti v Avstraliji in jih mlajše generacije pridobivajo predvsem preko interneta in manj preko radijskih postaj, vplivajo na to, da transmisijski proces prenašanja tradicionalnih vzorcev slovenske kulture postaja vse bolj dinamičen.
- ◆ Aktivna drža v smislu ohranjanja etnične identitete prve generacije na potomce je selektivno intenzivna, medtem ko predpostavljamo, da pri drugi generaciji na tretjo ta drža ni več tako močna.
- ◆ Tudi novejši mediji utrjujejo že uveljavljena stališča in vrednote, s svojo vsebino pa se tudi skoraj popolnoma ujemajo z "družbenim konsenzom" v skupnosti o tem, kateri so pomembnejši elementi izvirne (slovenske) kulture in kateri ne. Dajejo pa več možnosti za to, da se proces transformacije otrese statičnosti.

V nalogi izpostavljam tudi multikulturalizem, predvsem v smislu državne politike, ki je uradna avstralska politika do priseljencev že od sedemdesetih let dvajsetega stoletja dalje. To pomeni, da so predstavniki druge generacije že od svojega otroštva v stiku z njo in to prav gotovo oblikuje njihovo življenje v etnični skupnosti pa tudi življenje nasploh. Zato v nalogi omenjam tudi prednosti/slabosti takšne politike, ki se kažejo v oblikovanju, krepitvi/slabljenju in ohranjanju etnične identitete potomcev številnih priseljencev v Avstraliji.

**Metodologija raziskave** temelji na interpretativnem kvalitativnem pristopu z večinoma opisnimi podatki, ki sem jim dodajala nekatere empirične, deskriptivne številčne opredelitve. To so na primer domnevne številke slovenske populacije v Avstraliji, številčne ocene o aktivnejši drugi generaciji v mestu, število slovenskih društev, radijskih postaj in približne številke občinstva radijskih programov. Vse to je pri avstralskih Slovencih (pa tudi drugih etničnih skupinah v Avstraliji) sicer zelo težko določiti zaradi različnih napak v merjenju prebivalstva v preteklosti, kljub temu pa gre vsaj za ocene vrednosti. Naloga bi brez teh nujnih številčnih podatkov ostala brez svojih trdnih temeljev. Kvantitativna in povsem objektivna interpretacija, pri kateri se ne bi ukvarjala z notranjim svetom posameznikov, pa v mojem primeru ne bi dala pravih rezultatov. "V primerjavi s kantitativnimi podatki imamo kvalitativne običajno za bogatejše, bolj življenjske, bolj poglobljene, bolj verjetno pa naj bi bilo tudi, da so resnična slika življenja, človeških izkušenj, stališč in prepričanj" (Haralambos in Holborn, 1999: 823). Kvalitativni način raziskovalnega dela, kasneje pa tudi zaključevanja in povezovanja teorije s prakso, je bil pri mojem delu nujen, saj se kvalitativna raziskava "nanaša na pomene, koncepte, definicije, značilnosti, metafore, simbole in opise stvari" (Berg, 2001: 3).

Pogovori s prvo, drugo, pa tudi tretjo generacijo, so približno mesec dni aktivno potekali v Melbournu<sup>3</sup>. Za pogovore sem se načeloma vnaprej dogovorila in jih posnela (glej prilogo A). Posnetih pogovorov je petnajst, od tega so štiri sogovorniki pripadniki prve generacije, enajst pa druge. Arhiviranih imam tudi nekaj radijskih oddaj, med njimi štiri, v katerih sem sodelovala sama<sup>4</sup>. Velikokrat so pogovori potekali tudi v neformalnem vzdušju, predvsem s pripadniki mlajših generacij. Pri vsem tem sem se nenehno srečevala z lastnimi kulturnimi mejami in osebnimi mišljenji. Prepričala sem se, da človeku prav nič ne preprečuje, da pogleda vase. To pa je tudi prvi pogoj za razumevanje drugega in s tem tudi problematike te diplomske naloge. Ace Mermolja pravi: "ko mislimo o našem odnosu do drugega, moramo pogledati vase, premisliti lastne ideje o narodu in kulturi, naše podedovane kalupe in tiste pregrade, ki nam tako iz racionalne odločitve kot iz podzavestne globine preprečujejo, da se soočamo s pogledom drugega" (Mermolja, 1998: 9).

---

<sup>3</sup> Pogovore, ki so potekali v slovenščini, objavljam skupaj z dialektalnimi posebnostmi, tiste v angleščini pa prevajam v jezikovno pravilno slovenščino.

<sup>4</sup> V mladinski oddaji radia 3ZZZ, drugič na 3ZZZ pri Meti Lenarčič, na radijski postaji SBS v Melbournu in kasneje še na SBS-u v Sydneyu pri Tanji Smrdel.

## 2 TEORETIČNI POJMI, KLJUČNI ZA RAZUMEVANJE RAZISKAVE

### 2.1 Pojmi, vezani na proces izoblikovanja osebnosti in skupnosti

*Oseba je osebnost, ker pripada skupnosti.  
(George Herbert Mead)*

O ohranjanju etnične identitete v izseljenskem okolju lahko govorimo kot o prenašanju etničnosti z izseljencev prve generacije na njihove hčere, sinove in vnuke (ob vplivu drugih institucij določenega okolja). V teoriji in praksi izhajamo iz procesa, zaradi katerega takšno prenašanje sploh živi, iz procesa posameznikovega "učlovečenja, ki hkrati zagotavlja družbeno reprodukcijo" (Lukšič-Hacin, 1995: 97). Govorimo o **socializaciji** (tudi inkulturaciji<sup>5</sup>), dvojnem procesu, ki na eni strani vpliva na izoblikovanje posameznika (njegove identitete), na drugi pa pomaga k reprodukciji skupnosti (na primer etnične skupnosti). "Socializacija vedno poteka v kontekstu posebne družbene strukture. Ne le njena vsebina, ampak tudi merilo njenega 'uspeha' imata družbeno-strukturne pogoje in posledice" (Berger in Luckmann, 1988: 151). Socializacija je prenos simbolnega sveta iz ene generacije na drugo. Posameznik se ne rodi v neko družbo že kot njen član. "Rodi se s predispozicijo družbenosti in član družbe šele postane"<sup>6</sup> (Berger in Luckmann, 1988: 121). V teoriji avtorji socializacijo večinoma delijo na primarno in sekundarno. *Primarna socializacija* se začne takoj po rojstvu. Otrok se začne najprej identificirati s svojimi pomembnimi Drugimi. S tem postane sposoben lastne identifikacije in pridobivanja subjektivno sklenjene in verodostojne identitete. Primarna socializacija se konča takrat, ko se koncept občega Drugega (in vsega, kar sodi zraven) zasidra v posameznikovi zavesti (Berger in Luckmann, 1988). *Sekundarna socializacija* pomeni stik s širšo družbo, ko začne okolje "na močnejši in bolj institucionaliziran način prenašati pravila družbe na posameznika" (Žigon, 1998: 24). Razvija se skupinska identiteta, ki pomeni neko družbeno zavezanost, pripadnost in določeno ustaljenost.

---

<sup>5</sup> Gre za dva termina, ki pravzaprav potekata hkrati, socializacija pomeni usklajevanje z družbo, inkulturacija s kulturo.

<sup>6</sup> Na začetku tega procesa je internalizacija: neposredno doumevanje ali razlaga objektivnega dogodka kot nosilca pomena oziroma kot manifestacija subjektivnega procesa neke druge osebe, "ki na ta način dobi subjektivni pomen tudi zame" (Berger in Luckmann, 1988: 121).



*Dejavnikov (agensov) socializacije* je več. Poleg družine, vrstnikov in množičnih medijev postanejo v izseljenskem okolju to velikokrat še cerkev<sup>7</sup> in društva, ki so alternativni socializatorji, saj se kot socializatorji pojavljajo le pri nekaterih. V procesih socializacije in inkulturacije, ki navadno tečeta v skladu s prevladujočo kulturo in se povezujeta z njo in njenimi kulturnimi vzorci, posameznik postopoma izoblikuje svojo **identiteto**. "Brez čuta identitete in izdelanega koncepta o samem sebi je delovanje posameznika kot ustrezno prilagojene, zrele in zadostne osebnosti nemogoče" (Musek, 1995: 9).

V posameznika se v procesu oblikovanja identitete vgradijo kulturne vrednote, norme, pa tudi simboli in simbolni sistem<sup>8</sup>. "Identiteta je pojav, ki nastane v dialektiki posameznika in družbe ter se v pretežni meri legitimira prav s svojim umeščanjem znotraj konteksta simbolnega univerzuma" (Berger in Luckmann, 1988:161). Po drugi strani se širijo spoznanja strokovnjakov, da so "predstave o trdnih substancialnih identitetah socialne konstrukcije z relativno zgodovinsko veljavo, subjektivni korelati in duševne predpostavke za ohranjanje hierarhičnih družbenih struktur" (Nastran-Ule v Praprotnik, 1999: 23). Ena izmed težav opredeljevanja identitete je tudi ta, da vsebuje tako koncept istosti (podobnosti) kot tudi drugačnosti. "Oba koncepta skupaj pa predpostavljata konsistentnost oz. kontinuiteto v času" (Nastran-Ule, 2000: 3). Rastko Močnik pravi, da lahko iz pojma identitete izpeljemo dva sklepa: (1) Identiteta je vezana na izjavljalno situacijo /.../. Je samo-definicija; in še več: ni je, če ni izrečena. (2) "Identiteta je relacijska in predpostavlja meje (Močnik, 1994: 21, 22). Posebej se kot takšna kaže skupinska identiteta. Po mnenju nekaterih bi pri skupinskih identitetah lahko celo govorili o skupni skupinski zavesti ali skupinski ideologiji, s čimer se povezuje občutek skupinske identitete. Tudi Janek Musek pravi, da:

"Ljudje po naravi čutimo, da smo v določenem pogledu enaki ali vsaj zelo podobni drugim ljudem. /.../. Obenem pa tudi čutimo, da smo nekaterim bolj podobni kot drugim in iz tega občutja se napajajo vse oblike različnih skupinskih identitet, tudi seveda občutja etnične in nacionalne identitete. Vendar ne smemo pozabiti, da je človek, gledano v celoti, morda bolj individualno kot skupinsko bitje. Poleg tega, da se čutimo v nekaj pogledih enake, kot so vsi drugi in v drugih pogledih enake, kot so pripadniki skupin, ki jim pripadamo, se čutimo v mnogih pogledih različne, kot so drugi ljudje. V naši zavesti o sebi se tako prepletajo vidiki obče človeške, skupinske in individualne zavesti" (Musek, 1994: 21).

---

<sup>7</sup> V Avstraliji deluje slovenska katoliška cerkev, ki jo predstavlja red frančiškanov.

<sup>8</sup> V času, ko posameznik v socializaciji in inkulturaciji prehaja od primarne k sekundarni, zlasti v odraščanju in dozorevanju, se velikokrat pojavijo težave v "iskanju identitete" (Južnič, 1993: 120). Identiteta pri otrocih izseljencev navadno zaznamuje tudi "odnos do drugačnosti in lasten položaj v tej relaciji" (Lukšič-Hacin, 1995: 131).

Kot pomemben element v izgrajevanju identitete se kaže **jezik**<sup>9</sup>. Ta fiksira svet, ki je na ta način mnogo bolj stabilen in koherenten, saj se tako globoko "vsidra v našo zavest, da je razlika med realnim in socialno konstruiranim svetom nenehno reducirana, tako da tisto, kar ljudje vidimo, pretendira, da postane tisto, kar ljudje lahko rečemo" (Kress in Hodge v Praprotnik, 1999: 52). Jezik posameznik usvoji skozi procese inkulturacije in socializacije, ki ju jezik istočasno tudi omogoča. Jezik ni zgolj komunikacija, je tudi simbolni svet.

"Na simbolni ravni jezikovni pomen doseže odcepitev od »tukaj in zdaj« vsakdanjega življenja, jezik pa se dvigne v območja, ki so tako *de facto* kot tudi *a priori* nedostopna vsakdanjemu izkustvu. Jezik tako konstruira neskončne zgradbe simbolnih predstav, ki kot gigantska prisotnost drugega sveta dominirajo nad realnostjo vsakdanjega življenja" (Berger in Luckmann, 1988: 45).

Jezik se ponavadi nanaša na glasovni sistem zvokov (fonemov), iz katerih so sestavljene besede, ki s slovničnimi pravili oblikujejo vrsto komunikacije<sup>10</sup>, ta pa se lahko realizira v govorni ali pisni obliki. Danes postrukturalisti govorijo o tem, da je posameznik strukturiran šele skozi jezik. Človek si z jezikom "prilašča tako sebe kot svet okoli sebe in si tako pravzaprav prisvaja realnost" (Burr: 1995: 33). Uspešno znanje jezika zahteva njegovo učenje od rojstva, v krogu sorodstva ali primarne skupine. Vprašanje dvojezičnosti prepuščam lingvistom in psihologom, lahko pa omenim, da se zdijo kulturno takšni govorniki izjema.

Že kar precej časa vemo, da identitete niso trdne in stabilne, ampak da posamezniki preklaplajo med različnimi identitetami in da so identitete "fluktuirajoče, premakljive, nestalne, prilagodljive" (Južnič, 1933: 132). Različne skupinske identifikacije naj bi se med seboj usklajevale in določale status posameznika (Žigon, 1998). Menim, da je to težko vselej z gotovostjo trditi, saj so si lahko položaji in statusi posameznika v različnih skupinah in v različnih skupinskih identitetah tudi v nasprotju in na posameznika delujejo *konfliktno*<sup>11</sup>. Ta pojav poznamo tudi pod imenom statusno neskladje ali statusna inkongruenca<sup>12</sup>. Avtorji pojem velikokrat omenjajo ob prehodih iz primarne v sekundarno socializacijo, ko se

---

<sup>9</sup> Pri tem se pojavljata dve prepričanji. Navajam dve znani trditvi. Eno je postavil Ludwig Wittgenstein, ki pravi, da so "meje našega jezika so meje našega sveta", drugo pa Thomas Huxley, ki je prepričan, da "svet dejstev leži zunaj in onstran sveta besed".

<sup>10</sup> Ferdinand de Saussure je trdil, da je bila lingvistika, ki je v ožjem pomenu preučevanje jezika, del semiologije, širšega polja preučevanja znakov in označevanja na splošno. Kasneje so se avtorji glede jezika in lingvistike različno opredeljevali. Noam Chomsky (1979) je na primer jezik razumel kot abstraktni sistem, ki bi ga morali preučevati ločeno od družbe in kulture. Ta koncepcija "avtonomne lingvistike" pa je predstavljala temeljne težave antropologom in nekaterim lingvistom, ki so menili, da kognitivni poudarek marginalizira vlogo jezika v človeški komunikaciji (Barnard in Spencer, 1996: 324).

<sup>11</sup> O tem bi lahko govorili tudi v primeru posameznih etničnih identitet. Vendar pa, kot se bo izkazalo tudi v nadaljevanju, na obravnavanem vzorcu konfliktov pravzaprav ni bilo mogoče zaslediti.

<sup>12</sup> To je "pojav, ko so družbeni statusi, ki jih ima posameznik, medsebojno neusklajeni ali celo v protislovju." (Lukšič-Hacin, 1999: 40).

posameznik srečuje z različnimi sistemi vrednot in odnosov<sup>13</sup>. O statusnem neskladju ali inkongruenci pa lahko govorimo tudi takrat, ko se posameznik "istoveti z različnimi skupinami in v njih zavzema različne položaje oziroma igra različne vloge" (Lukšič-Hacin, 1999: 43), posledica tega pa je lahko tudi razcepitev osebnosti posameznika, ki se v izseljenski situaciji pojavi predvsem takrat, ko so za posameznika (na primer za pripadnika druge generacije) končane vse stopnje asimilacije in akulturacije razen zadnje, državljanske asimilacijske stopnje. "V tujini rojen posameznik se lahko z novo kulturo/družbo povsem identificira, živi 'njen' način življenja, ima 'pravi' sistem vrednot, a še vedno nima državljanstva" (ibid.: 148). Vendar pa v multikulturnem okolju z multikulturnim tipom državljanstva, kakršno je avstralsko, o tem skoraj ne moremo govoriti, saj je državljanstvo relativno lahko dosegljivo za vse priseljence, ne glede na to, od kod so. Potomci slovenskih priseljencev so tako ob rojstvu večinoma že takoj imeli avstralsko državljanstvo, velikokrat pa ne tudi slovenskega.

### 2.1.1 Oblikovanje etnične identitete na individualni in skupinski ravni

*I am no heir, no proud ancestor, I have no friend, no brother, no sister, I have never belonged, I have never belonged. I am, like ever human: Highness, Iceberg, enigma, strange and timeless, Distant will-o'-the-wisp, Distant will-o'-the-wisp. But, oh, I can't remain unspoken, I have to bear myself wide open, Behold me, everyone, Behold me, everyone. I all self-torture, is every song, I want to be loved, to belong. Belong to somebody, Belong to somebody.*  
(Endre Ady)

**Etnična identiteta** je značilna skupinska identiteta. Južnič govori o tem, da je takšna identiteta a(d)skriptivna, torej tista in taka, ki je dodeljena z rojstvom v določeni etnični skupini ali skupnosti (Južnič, 1993). Posameznik pa lahko kulturo skupnosti s specifičnimi etničnimi karakteristikami vzame tako, da v celoti sprejema njene norme, lahko jo sprejema le delno, mogoče pa je tudi, da jo zavrača. Kljub temu pa zaradi tega še ne izgubi ene komponente etničnosti, ki je v posameznika *vrojena* in to je komponenta njegovega izvora. Lahko pa zavestno, včasih pa tudi nezavedno sprejema vzorce te kulture in tudi ohranja svojo kulturno dediščino ter sprejema etnične (družbene) norme. To pa je komponenta etničnosti, ki je *priučena* oziroma *podedovana* (lahko rečemo tudi, da je inkulturirana) (Fishman v Novak-Lukanovič, 1999). Skupaj z nacionalno<sup>14</sup> je etnična identiteta verjetno med najbolj kompleksnimi identitetami, tudi ujemata se ne vedno (tako tudi v tej nalogi ne). Etnična je kot

---

<sup>13</sup> V tem obdobju lahko v ekstremnih oblikah pride celo do "krize identitete, ki je povezana tudi z vprašanjem o širšem (skupinskem, skupnostnem) priznanju posamezne identitete" (Lukšič-Hacin, 1999: 40).

<sup>14</sup> "Skoraj gotovo se prej ko slej pojavi težava v definiranju etnične identitete v soodvisnosti oziroma v razmerju do narodne in nacionalne. /.../. Narod naj bi se od etnije razlikoval v tem, da so v taki globalni družbi že izpostavljena politična in seveda ideološka razsežja in občutki pripadanja. Etnija se torej kaže kot 'splošnejše stanje', v njej še ni prave ideološke razčlenitve o enkratnosti, zgodovinski avtonomnosti in kontinuiteti" (Južnič, 1993: 265).

kulturna identiteta kompleksen fenomen, ki ni statičen, ampak se spreminja in prilagaja različnim trendom, ekonomskim in političnim pogojem (Novak Lukanovič, 1999: 135). Njeno oblikovanje je proces, ki se lahko od posameznika do posameznika razlikuje, kljub temu pa lahko v izseljenskem okolju govorimo o smernicah, ki se jih to oblikovanje (pa tudi ohranjanje) oprijema. Ohranjanje etnične identitete (prve, druge in tretje generacije) v izseljenskem okolju pomeni ohranjanje vezi z določenimi kulturno-etničnimi simboli.

Več avtorjev je predvsem na ameriškem primeru opazovalo razvoj t. i. **simbolične etničnosti** pri potomcih priseljencev v ZDA. V tej nalogi se osredotočam na koncepcijo simbolične etničnosti, kot jo je predlagal **Herbert J. Gans** (1979, glej tudi 1994), ki pravi, da simbolična etničnost pomeni "nostalgično zvestobo do kulture izseljenske generacije ali generacije stare dežele; *ljubezen do in ponos na tradicijo*, ki jo lahko občutimo ne glede na vsakdanje vedenje (Gans v Hutchinson in Smith, 1996: 146).

Tudi Gans je svoje koncepcije simbolične etničnosti navezoval na takratno ameriško priseljsko populacijo konec sedemdesetih let dvajsetega stoletja, kjer je simbolično navezanost na domovino starih staršev že kazala takratna tretja generacija. Kot razume proces ohranjanja etnične identitete pri potomcih priseljencev (Gans, 1979), bodo ti ljudje ohranili nekatere načine zaradi tega, ker "v njih uživajo, ker to daje družini 'izgovor' za to, da se zberejo, da bi osrečili starejše sorodnike, da bi ohranili družino kot vir emocionalne podpore ali zaradi tega, ker je to nujno za ekonomsko preživetje<sup>15</sup>." Lahko rečemo, da gre pri tem, čemur pravi Gans *etnicizacija* - s tem pojmom označuje ponovno odkrivanje etničnih korenin - v bistvu za amerikanizacijo.

Ameriški primer nakazuje, da simbolična etničnost prihaja do izraza v tretji generaciji, pojavlja pa se že prej. Iz lastnih opažanj ugotavljam, da v tej smeri v Avstraliji razmišlja že veliko slovenskih Avstralcev druge generacije, kar je verjetno delno posledica nekoliko drugačne avstralske politike do priseljevanja in življenja v multikulturni družbi. Že zdaj pa "ponovno odkriva svoje korenine" v povsem avstralskem kontekstu kar nekaj pripadnikov tretje slovenske generacije, vendar pa je to v večji meri morda še pričakovati v prihodnosti.

Zlatko Skrbiš v svojih raziskavah potomcev Slovencev in Hrvatov v Avstraliji (1994, 1995, 1999, 2003) govori o tem, da etnično-kulturno učenje v izseljenskem okolju pogosto poudarja

---

<sup>15</sup> Festivala, kot sta mehiški *Cinco de Mayo* ali irski *St Patrick's day* v ZDA še vedno praznujejo, vendar pa so ti preoblikovani v ameriški kontekst, povezujejo se z ameriški ideali, simboli in heroji.

tiste elemente etnične kulture, ki imajo v domovini veliko manjši pomen. Celo naraščajoča uporaba bolj ali manj avtentičnih etničnih simbolov povzroča, da se je z etnično kulturo domnevno mnogo lažje identificirati. Velikega razcveta ali preporoda slovenske etničnosti v Avstraliji pa kljub vsemu ni pričakovati.

"V Avstraliji ne zaznavamo nikakršne večje vidnosti slovenskih etničnih simbolov zaradi večjega števila odraslih posameznikov druge generacije. Namesto tega lahko opazimo precej nasproten trend. Druga generacija je široko **nevidna** in veliko težav je povezanih z vključevanjem druge generacije v vodenje organizacij etnične skupnosti. V splošnem je opaziti **pomanjkanje zanimanja** druge generacije za vključevanje v aktivnosti etničnih organizacij" (Skrbiš, 1996: 65, poudarila M. M.).

Res je, da potomci slovenskih izseljencev v družbi niso toliko vidni kot Italijani ali Grki<sup>16</sup>, vendar pa to še ne pomeni, da se s slovensko etničnostjo sploh ne identificirajo. Gans v svojih opazanjih ni upošteval pomembnega instrumenta simbolične etničnosti - to je selektivnost, ki jo pripadniki druge generacije (in tretje, pa včasih tudi prve) uporabljajo pri izbiranju elementov za etnično identifikacijo.

Kljub temu pa se zdi, da so ti elementi še vedno velikokrat povezani z **etnično skupnostjo**. To je "kolektiviteta znotraj širše družbe, ki ima resnične ali domnevne skupne prednike, spomine skupne zgodovinske preteklosti in se osredotoča na enega ali več simbolnih elementov v kulturi" (glej Schermerhorn v Hutchinson in Smith, 1996: 6). Primeri takšnih simbolnih elementov so: sorodni vzorci, fizična kontinuiteta, religijska občutja, jezikovne ali dialektalne oblike, plemenska občutenja, nacionalnost, fenotipske lastnosti ali kombinacija vseh teh<sup>17</sup>. Če izpustimo vztrajanje Schermerhorna na tem, da so etnične skupine "deli širše družbe" in če zamenjamo njegov dolg seznam simbolnih elementov za "elemente skupne kulture", potem pridemo do naslednje definicije pojma etnije: "Etnija je določena populacija ljudi z mitom o skupnih prednikih, s skupnim zgodovinskim spominom, z enim ali več elementi skupne kulture, s povezavo z domovino in občutkom solidarnosti med vsaj nekaterimi pripadniki" (Hutchinson in Smith, 1996: 5).

Skupnost, tudi etnično, lahko po tem, ko je razvoj tehnologije povzročil zanikanje prej splošne koncepcije o nujnosti fizične bližine za njen obstoj, navežemo na drugo dimenzijo. Eno izmed teh dosežemo, če skupnost definiramo kot *fikcijsko realnost* - stvari, ki jih

---

<sup>16</sup> Del takšne realnosti dopolnjujejo tudi fiziološke značilnosti, ki pri Slovencih nikoli niso bile zelo drugačne od tistih v večini družbe.

<sup>17</sup> Zavest o simbolnih elementih med pripadniki skupine je nujna.

izkusimo kot realne, vendar jih v resnici ustvarja mišljenje skozi *umišljeno geografijo*<sup>18</sup>. Komunikacijske tehnologije lahko tako oblikujejo prostor, kjer diasporična situacija še vedno "živi", čeprav je v resnici fiksijska. V zvezi z novimi tehnologijami in diasporičnimi skupnostmi nekateri govorijo o tem, da je uporaba *online* medijev ustvarila kiberprostor, kjer uporabniki elektronsko vzpostavijo odnos, ki je obstajal pred migracijo ali razselitvijo. David Elkins raziskuje odnos med novimi tehnologijami in diasporami in pravi, da "naj bi te nove tehnologije vzdrževale nekatere obstoječe skupine in omogočile nove virtualne sosesčine (*virtual neighbourhoods*)<sup>19</sup>." Tako lahko začnemo govoriti o **virtualnih<sup>20</sup> in (ali) omreženih skupnostih**. Avtor koncepta omrežene družbe je Manuel Castells.

*Omrežene* in *virtualne* skupnosti sta dva različna pojma, oba pa izhajata iz razmišljanja o skupnosti v dobi interneta. Širjenje komunikacijskih omrežij, pa tudi vse večja fleksibilnost struktur vodi iz *prostora krajev v prostor tokov* (Martin, 1981; Castells, 1985 v Čikić, 2001: 11)<sup>21</sup>. Castells celotni postmoderni družbi pripiše predznak omreženosti, vendar pa je to mogoče usmeriti tudi le na posamezne dele družbe. Na drugi strani med skupnostmi današnjega časa razlikuje David J. Elkins (1997: 140), ki govori o etničnih skupnost in jih deli na: koncentrirane etnične skupnosti (*concentrated ethnic communities*), razpršene etnične skupnosti (*dispersed ethnic communities*) in virtualne etnične skupnosti (*virtual ethnic communities*).

- ☛ *Koncentrirane* so tiste, pri katerih je tradicionalni prostor določujoč do te mere, da si brez njega ne moremo zamisliti obstoja skupnosti<sup>22</sup>. Elkins pravi, da lahko te skupnosti imenujemo tudi teritorialne ali geografske. Skupne vrednote, ki izhajajo iz religije ali kulture, so skoraj univerzalne. Te skupnosti zagotavljajo čut drugačnosti v identiteti in vrednotah (druge skupine so drugačne od nas).

---

<sup>18</sup> Zgodovinar Benedict Anderson pravi, da je narod zamišljen okoli niza skupnih praks in ciljev (*Zamišljene skupnosti*, 1991). Pojem zamišljene skupnosti uporablja, "ker pripadniki tudi najmanjšega naroda nikoli ne bodo poznali večine ostalih pripadnikov, jih srečali ali celo slišali o njih, čeprav je v mislih vsakega živa podoba njihovega stika" (Anderson, 1991: 6). V zvezi z diasporično situacijo pa lahko rečemo, da komunikacije znotraj diaspore morda "omogočajo obstoj ponovno zamišljenih skupnosti" (Velhurst, 1999: 31).

<sup>19</sup> Pri tem se Elkins sklicuje na Howarda Rheingolda, ki je podal definicijo virtualne skupnosti. Ta pravi, da so "virtualne skupnosti družbene agregacije, ki izidejo iz Mreže, ko dovolj veliko število ljudi z zadostnim človeškim občutjem vodi javne pogovore tako dolgo, da oblikujejo splet osebnih odnosov v kiberprostoru" (Rheingold v Foster, 1997: 24). To definicijo uporablja večina avtorjev s področja novih tehnologij in internetne komunikacije.

<sup>20</sup> Oblika virtualnega prostora, ki obstaja hkrati z realnim, se kljub temu oblikuje kot rezultat posameznikovih elektronskih interakcij, ki niso omejene s tradicionalnimi mejami časa in prostora: to pa je tudi temelj tega, čemur navadno pravimo "virtualna skupnost" (glej Foster, 1997: 24).

<sup>21</sup> Castells govori o dinamičnem odnosu med "starim" in "novim" prostorom, med zgodovinsko prostorsko organizacijo in novo obliko organizacije v kibernetnem prostoru (Castells, 1996).

<sup>22</sup> Elkins kot primer navaja Japonce na Japonskem ali Eskime na Arktiki (Elkins, 1997: 140).

- ☛ Drugi tip skupnosti ima podobne značilnosti, vendar je geografsko *razpršen*<sup>23</sup>. Lahko je etnična skupnost razpršena po celotnem teritoriju neke nacionalne države (in tudi presega njene meje) ali pa gre za "skupinsko izoliranje" (geti in soseske, ki so koncentrirane na določenem kraju in so močno povezane). V obeh primerih je skupnost geografsko razpršena po določenem teritoriju znotraj države (zato to kategorijo težko uporabljamo za interpretacijo slovenskih izseljenskih skupin).
- ☛ V zvezi z *virtualnimi* etničnimi skupnostmi Elkins pravi, da za osebno komunikacijo (četudi ne *face-to-face*) fizična bližina ne bo več nujna. Računalnik - tudi televizija in telefon - ponujajo posameznikom možnosti, da vzpostavljajo interakcije z ljudmi, ki živijo kjerkoli po svetu in ki imajo podobne interese.

Elkins omenja, da virtualne etnične skupnosti naj ne bi nadomeščale obstoječih etničnih skupnosti, koncentriranih ali razpršenih. Pravi pa, "da bodo tehnologije, ki omogočajo te nove virtualne skupnosti, dovolile obstajajočim razpršenim etničnim skupnostim, da najdejo nova sredstva za podporo, obstoj in nadzor" (Elkins, 1997: 141). Pri vsem tem pa moramo predpostavljati dvoje: da posamezniki čutijo potrebo po vključevanju v etnične skupine in dovolj veliko razširjenost telekomunikacij, dostop do televizije, interneta in digitalnih podatkovnih prenosov v ustreznih jezikih. Še posebej velja to za majhne etnične skupine.

Pri Slovencih v izseljenstvu (slovenski diaspori) ne moremo govoriti o razpršeni etnični skupnosti (po Elkinsu), v sodobnosti pa tudi težko govorimo o virtualni etnični skupnosti<sup>24</sup>. Po drugi strani Castells tradicionalni družbi pripiše predznak omreženosti, kar pomeni, da informacijsko tehnologijo uporablja le del skupnosti, tisti, ki je ne uporabljajo, pa kljub temu iz te skupnosti niso izključeni, "da so pa prikrajšani za vse prednosti, ki jih omrežje prinaša" (Čikić, 2001: 12). Lahko se vprašamo, kako se ti dve teoriji v realnosti sploh razlikujeta, saj obe vrsti skupnosti temeljita na informacijski tehnologiji in v vsakem primeru je vsaj do določene mere izključen en segment takšne skupnosti. Vendar pa lahko kljub temu tako preoblikovano verzijo omrežene družbe vstavimo v prazen prostor med Elkinsovimi razpršenimi in virtualnimi skupnostmi in tako konstruiramo približno realno situacijo etničnih skupnosti manjših narodov po svetu (če že ne slovenske, pa gotovo kakšne druge). Ker se na tem mestu osredotočam na drugo generacijo (in nadaljnje) slovenskih Avstralcev, predvidevam, da so Elkinsove opredelitve virtualne skupnosti v prihodnosti mogoče, morda

---

<sup>23</sup> Po Elkinsu na primer frankofoni v Quebecu niso razpršena skupnost, so pa razpršena skupnost frankofoni v zahodni Kanadi ali Novi Angliji (Elkins, 1997: 141).

<sup>24</sup> Tudi izseljenci druge in tretje generacije se le v majhni meri vključujejo v povezovanje takšne vrste, iz tega pa lahko z nekaj izjemami popolnoma izključimo prvo generacijo.

ne še v celoti v drugi generaciji, v tretji pa bodo gotovo imele več možnosti za razvoj. Večje vprašanje je, če bodo takrat (še) obstajale potrebe po vključevanju v (etnično) skupnost avstralskih Slovencev. Obstaja pa tudi bojazen, na katero opozarja Elkins sam, namreč "potencialno grožnjo etničnim skupnostim predstavlja sposobnost novih tehnologij, da oblikujejo nešteto virtualnih skupnosti in ne le virtualno etnično skupnost" (Elkins, 1997: 14).

## **2.2 Migracije in politika**

*V neki meri je vsak človek asimilant, vendar pa so v skrajnem smislu, ko gre za celovito 'preselitev' individualnosti v neko novo individualnost, asimilanti zelo redek pojav.*  
(Vinko Ošlak)

Selitve populacij so bile vedno del človeškega življenja in preživetja. Vzrokov za to je bilo veliko, od demografske rasti, podnebnih sprememb ter razvoja proizvodnje in trgovine. Navadno so se priseljenci ob prihodu v državo priselitve največkrat srečali z že obstajajočo družbeno ureditvijo in izoblikovano imigracijsko politiko. Nekatere države so od priseljencev zahtevale skoraj takojšnjo vključitev v priseljsko družbo, nekatere so to razumele kot postopen proces, skoraj vse pa so vsaj v času priselitve večjega števila Slovencev, pa tudi kasneje, od priseljencev pričakovale opuščanje njihovih prvotnih navad in običajev ter sprejemanje novih.

Politični koncepti, ki jih pri migraciji v praksi največkrat srečujemo (asimilacija, integracija, multikulturalizem) se neizogibno povezujejo s pojmi, ki jih v teorijo o migracijah uvajajo družboslovne znanosti. Pojmi lahko imajo v teoriji tudi enaka imena kot v praksi. Predvsem se zmeda kaže pri pojmih **asimilacija**<sup>25</sup> in **akulturacija**, ki lahko pomenita skoraj identičen proces prilagajanja tujcev novi sredini. Asimilacija se je uveljavila v sociološki tradiciji, akulturacija pa v antropološki<sup>26</sup>. Marina Lukšič-Hacin (1995: 83-88) izpelje razliko med asimilacijo in akulturacijo iz razlik med razumevanjem pojmov kulture in družbe, kjer se asimilacija kaže kot družbeni, akulturacija pa kot kulturni stik. Asimilacija in akulturacija tako označujeta isti proces prilagajanja, ki ga lahko imenujemo tudi družbeni ali kulturni stik (ibid.: 86). Po nekaterih razlagah lahko tudi rečemo, da je asimilacija popolna akulturacija,

---

<sup>25</sup> Pri tem govorimo o asimilaciji kot o sociološkem pojmu in ne o asimilaciji kot politiki neke države do priseljencev.

<sup>26</sup> Prvo definicijo akulturacije so leta 1936 postavili antropologi R. Redfield, R. Linton in M. J. Herskovitz. Akulturacijo so opredelili kot "proces oziroma kontinuiran neposredni stik posameznikov ali skupin, ki povzroča korenite spremembe izvornih kulturnih elementov ene ali obeh skupin" (Gordon v Lukšič-Hacin, 1995: 148).



zadnja faza akulturacijskega procesa. Proces asimilacije lahko poteka v različnih državah, sistemih in politikah do priseljencev. Tako je ne srečamo le v državah, ki so imele ali imajo uradno asimilacijsko politiko do priseljevanja, ampak tudi v tistih, ki se sklicujejo na tolerantnejše priseljske prakse in takšnih, ki si prizadevajo ohranjati različnost etničnih skupnosti.

### 2.2.1 Multikulturalizem v luči imigracijske politične realnosti

*Ko sem prišla nazaj v Sydney (po obisku Slovenije, op. M. M) sem šla ven in sem videla Kitajca pa Japonca, črnega in me je zadelo. This is what I missed (To je tisto, kar sem pogrešala)! Multiculturalism. Sem videla, kaj pomeni multiculturalism in Avstralija ima multiculturalism that works (multikulturalizem, ki deluje). It's the only country (Je edina dežela), jaz mislim, da upamo tko živeti vsi narodi. (slovenska Avstralka druge generacije)*

Tudi pri multikulturalizmu naletimo na težave pri opredeljevanju. Pojem lahko označuje neko družbeno realnost, lahko je povezan s teorijo ali je oboje hkrati. V tej nalogi ga povezujem z ideologijo in uradno politiko države do priseljencev. Kot tak se je pojavil najprej leta 1963 v Kanadi, navezoval pa se je na starejši pojem kulturnega pluralizma, ki ga je leta 1915 v ZDA izoblikoval H. Kallen. Ta je "zagovarjal tezo, da mora vsaka etnična skupina v ZDA ohraniti svoj jezik, religijo, institucije in podedovano kulturo, istočasno pa naj se priseljenci učijo angleško, ki naj bi bila jezik splošne komunikacije" (Lukšič-Hacin, 1999: 88)<sup>27</sup>. Po prvi, Kallenovi uporabi izraza kulturni pluralizem se je pojavilo še kar nekaj avtorjev, ki so mu sledili. Milton M. Gordon je izpostavil eno izmed ključnih težav multikulturalizma, ki velja še danes. Poleg kulturnega pluralizma je namreč zelo pomemben tudi obstoj strukturalnega pluralizma<sup>28</sup>.

V sedemdesetih in osemdesetih letih dvajsetega stoletja je koncept multikulturalizma postajal vse bolj popularen tako v ZDA, Kanadi, Avstraliji, na Švedskem in drugje v Evropi. Njegova glavna ideja je, da se priseljskim in avtohtonim etničnim manjšinam zagotovi možnosti za avtonomno kulturno življenje (Lukšič-Hacin, 1999). Na žalost pa se v realnosti zdi, da pojem multikulturalizem premetava sem ter tja brez jasne opredelitve. Multikulturalizem s strani politikov pogosto ne pomeni veliko več kot le toleranca do imigrantov.

---

<sup>27</sup> Nekateri tudi pravijo, da je kulturni pluralizem teorija, ki podpira politiko multikulturalizma. Tukaj v obeh primerih uporabljam pojem multikulturalizem, tako pa se imenuje tudi uradna avstralska politika do priseljencev.

<sup>28</sup> V sedanjih multikulturalnih deželah pa večkrat prihaja do tega, da se poudarja kulturni pluralizem ob hkratni etnični stratifikaciji in (še vedno) tudi diskriminaciji.

### 3 SLOVENCİ PETNAJST TISOČ KILOMETROV OD "DOMA"

*Slovenci nismo samo pleme nekje tam v srcu Evrope, ampak imamo svoj organizem pravzaprav vsepovsod.  
Nikjer nas ni, pa povsod smo. Pa to je dobesedno.  
(p. Ciril Božič)*

Avstralija je še nekaj več kot dvesto let nazaj bila zelo redko poseljena. Njene temnopolte prebivalce so Evropejci odkrili šele v začetku sedemnajstega stoletja. Najprej so Avstralijo začeli odkrivati Nizozemci, za njimi Britanci<sup>29</sup>. "V zgodovini bele kolonizacije je to pomenilo časovno najmlajše odkritje geološko najstarejšega kontinenta na zemeljski obli" (Čebulj-Sajko, 1992: 15). Leta 1778 naj bi bilo v Avstraliji le 859 priseljencev<sup>30</sup>, deset let kasneje (1788) pa že lahko govorimo o začetku britanske kolonizacije. Takrat so v Avstralijo prispele prve ladje z britanskimi kaznjenci, ki so prihajale vse do leta 1868. Število Aboriginov se je začelo drastično zmanjševati<sup>31</sup>, priseljevati pa so se začeli še drugi Evropejci.

#### 3.1 Vzroki za izseljevanje iz Slovenije in oris priseljevanja v Avstralijo

Prvi pomembnejši vzrok odhajanja Evropejcev na južni kontinent je bilo odkritje zlata v avstralski zvezni državi Novi Južni Wales leta 1851. Zlata mrzlica je na tisoče ljudi prikovala na zlata polja, izpraznila avstralska mesta in v daljno deželo pognala veliko ljudi z vsega sveta, poleg Britancev še Nemce, evropske Žide, Madžare, Poljake, Japonce, Skandinavce, Američane, Novozelandce in veliko število Kitajcev<sup>32</sup>. Avstralija dolgo ni bila med pomembnejšimi točkami priseljevanja Slovencev. Bila je daleč, pa tudi v začetku dvajsetega stoletja so glavno destinacijo slovenskih izseljencev predstavljale ZDA, tudi Kanada in že Južna Amerika, kamor so se preseljevali predvsem v Argentino, Brazilijo, Venezuelo in

---

<sup>29</sup> Leta 1770 se je britanski pomorščak James Cook zasedel v današnjem delu Sydneya, Botany Bayu.

<sup>30</sup> Vir: *Department of Immigration and Ethnic Affairs, Australian Immigration, Consolidated Statistics 11/1979*, v Čebulj-Sajko, 1992. Breda Čebulj Sajko govori sicer o tem, da "je bilo leta 1778 v Avstraliji le 859 prebivalcev", vendar pa na podlagi podatkov o precejšnjem številu prvotnih prebivalcev Avstralije že pred prihodom prvega "tujca" na kontinent, sklepam, da številka ne označuje vseh prebivalcev skupaj, ampak le število priseljencev.

<sup>31</sup> Aborigini niso bili le žrtve številnih, do tedaj njim neznanih boleznih, ampak predvsem močnega genocida in etnocida, "ko so jim prišleki vzeli vse: zemljo, hrano in človeško dostojanstvo" (Lukšič-Hacin, 1995: 19). Ob prihodu belcev naj bi avstralskih domačinov bilo 300.000 (Australian Information Service), leta 1901 pa 67.000 (Jock Collins, *Migrant Hands in a Distant Land, Australia's Post-war Immigration*). Leta 1976 bi jih naj bilo spet več (160.915), saj se je njihovo število začelo po letu 1945 postopno obnavljati (Australian Information Service) (Čebulj-Sajko, 2000: 17).

<sup>32</sup> V tistem času je v Avstralijo prišlo kar 50.000 Kitajcev. Bili so tako številni, da so se "stari" priseljenci začeli počutiti ogroženo, kar je pripeljalo do Zakona o omejitvi priseljevanja Kitajcev (Chinese Restriction Act), po katerem je lahko vsaka ladja pripeljala v Avstralijo le enega Kitajca na deset ton tovara (glej Čebulj-Sajko, 1992: 18).

Mehiko. K izseljevanju v tem času so Slovence vzpodbudile predvsem slabe življenjske razmere.

Prva svetovna vojna je prekinila množična priseljevanja v ZDA - te so preselitve v veliki meri zaustavile z močno restriktivno politiko. Ko so se ameriška vrata zaprla (ameriški zakon o nacionalnih kvotah od 1921 dalje), so se Slovenci začeli izseljevati v evropske države (predvsem v Francijo, Belgijo in na Nizozemsko), kasneje pa tudi v Avstralijo. "Ne glede na njihov vzrok izselitve iz Slovenije (ali tedanje Jugoslavije) je večina izseljencev med leti 1947 in 1968 prišla v Avstralijo z oznako 'razseljena oseba' (*displaced person - D. P.*) ali 'begunec' (*refugee-reffo*). Položaj obeh je bil izenačen in določen z imigracijsko politiko" (Čebulj-Sajko, 2000: 18).

Težko je trditi, koliko ljudi iz Slovenije je ob koncu druge svetovne vojne prišlo v Avstralijo zaradi političnih ali ekonomskih tegob<sup>33</sup>; sama niti ne želim ločevati med tema dvema pojmomoma. Ve pa se, da je v Avstralijo prišlo veliko preprostih kmečkih ljudi (predvsem mladih moških), ki so zapustili svoje družine in iskali možnosti za boljše življenje. Breda Čebulj Sajko navaja naslednje številke: "Po približnih ocenah je bilo v začetku pomladi 1947 (po vračanju vojaških formacij in delni repatriaciji) izven jugoslovanskih meja 7.000 do 10.000 slovenskih tako imenovanih političnih beguncev<sup>34</sup>. Skoraj polovica se jih je izselila v Argentino in druge države Južne Amerike, sledijo Združene države Amerike, Kanada, Avstralija in države Zahodne Evrope" (Čebulj Sajko, 1992: 51).

V desetletju po letu 1950 so težke ekonomske razmere v povezavi z industrializacijo povzročale, da so se iz Slovenije razširili številni ilegalni prehodi slovenskih meja naprej v tujino. "Eden izmed pomembnejših dejavnikov, ki so vplivali na izseljevanje v obravnavanem obdobju, je bil tudi socialni položaj delavcev z osnovnošolsko ali srednjo izobrazbo poklicne smeri, pogojen z nizkimi osebnimi dohodki. Zaradi tega so v Avstralijo odhajali predvsem samski moški in neporočeni pari v starosti med osemnajstim in petindvajsetim letom" (ibid.: 59). V petdesetih letih prejšnjega stoletja (leta 1957) je bilo izseljevanje iz Slovenije najbolj

---

<sup>33</sup> Na tem mestu lahko omenimo naslednje: meje med ekonomskimi in političnimi vzroki za migracijo so lahko precej zabrisane. Obstajajoča literatura poskuša razlikovati med *političnimi* in *ekonomskimi* migranti in to tako "kot da bi bila med tema dvema kategorijama neka nepremostljiva razpoka" (Skrbiš, 1999: 29).

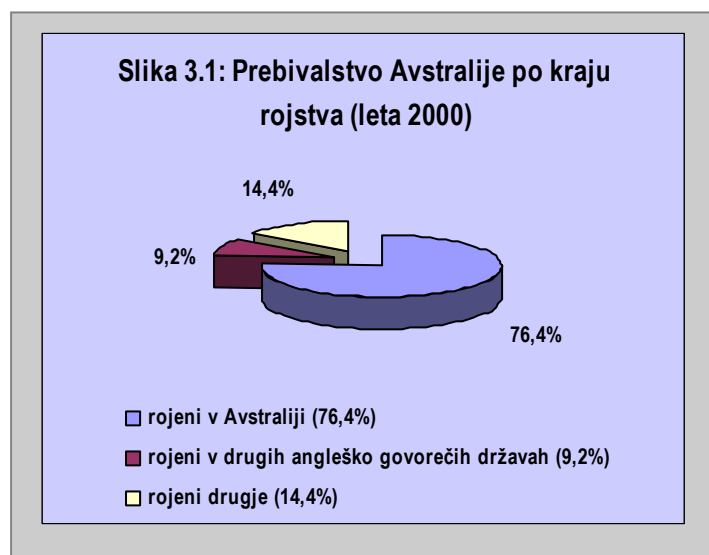
<sup>34</sup> Vir: Rado Genorio: Slovenci v Kanadi, *Geographica Slovenica* 17, Ljubljana 1989, str. 52, 53.

množično. Avstralija je bila poleg Kanade in Zahodne Evrope takrat najpogostejša priseljska točka. Pogostejše so bile tudi verižne migracije<sup>35</sup> (ibid.).

Med 1960 in 1970 je imela emigracija Slovencev veliko različnih oblik. Politične in ekonomske spremembe so v petdesetih letih povzročile naraščajočo liberalizacijo življenj državljanov in izboljšale življenjski standard. V tem času je verižno migriranje doseglo svoj vrhunec. Selitve so dobile drugačno obliko. Veliko ljudi je potovalo z letali in tako se je čas potovanja zelo skrajšal. Velik del migracijskega gibanja med Jugoslavijo in Avstralijo je bil takrat posledica podpisa Migracijskega in naselitvenega sporazuma (*Migration and Settlement Agreement*) leta 1966 med vladama Avstralije in Jugoslavije (glej Birsa, 1994: 54). V sedemdesetih letih dvajsetega stoletja se je preseljevanje Slovencev v Avstralijo bistveno zmanjševalo, tako da na primer v osemdesetih letih ne moremo več govoriti o množičnem odhajanju Slovencev v Avstralijo.

### 3.2 Raznolikost etnične strukture avstralskega prebivalstva v številkah - nastavek za politiko multikulturalizma

Priseljenci v Avstralijo že od nekdaj prispevajo k povečevanju prebivalstva. Leta 2000 je bilo v Avstraliji okoli 19,2 milijonov prebivalstva, 23,6 odstotkov ali štiri in pol milijona ljudi (glej sliko 3.1) je bilo rojenih v drugih državah (www.abs.gov.au).



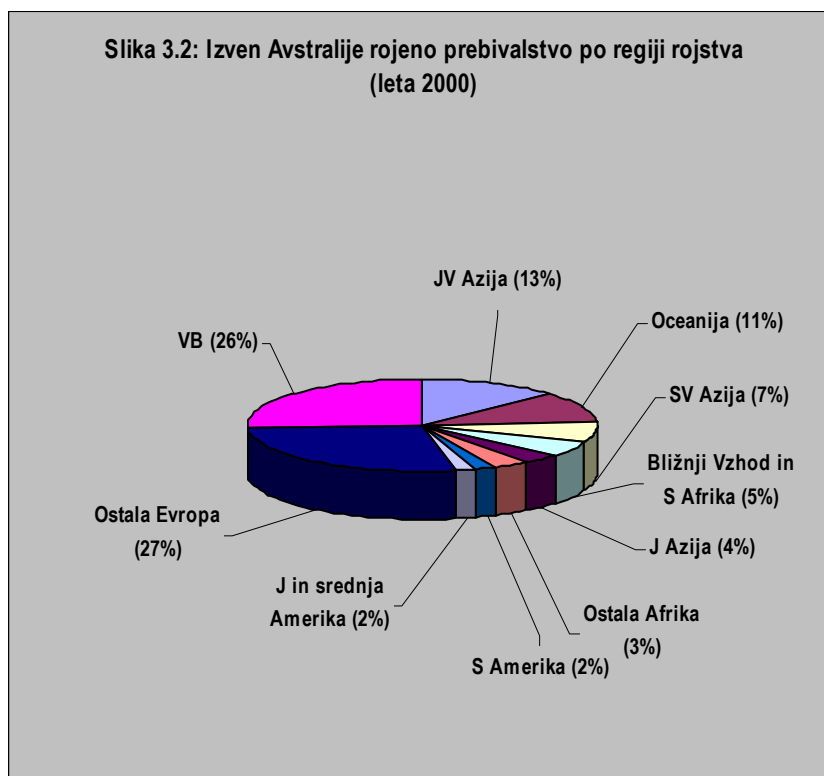
Vir: ABS Australian Demographic Statistics (3101.0) (www.abs.gov.au).

Leta 2001 so izmerili, da je avstralskega prebivalstva vsega skupaj okoli 19,4 milijonov, kar je približno dvesto tisoč prebivalcev več kot pred dvema letoma. Z demografskim trendom, kot ga beležijo zdaj, naj bi leta 2051 število prebivalstva naraslo na približno petindvajset milijonov (www.abs.gov.au). Vendar pa se v zadnjih letih že pojavlja več selitev iz države, kot so ga bili Avstralci vajeni prej.

<sup>35</sup> Najpogosteje se je v novo deželo po tem, ko je pred nekaj leti tja že prišel na primer oče, priselila še ostala ožja družina. Potem so prišli tudi člani širše družine itn.

Med letoma 1999 in 2000 je Avstralijo trajno zapustilo 41.081 ljudi, kar je bilo največ v zadnjih 27 letih<sup>36</sup>. Priseljevanje še vedno poteka, je pa manj številno in se udejanja na drugačni ravni. Leta 2001 je bil prirastek prebivalstva 2.1 % in od tega je k odstotku skoraj polovico (47,8%) prispevala verižna migracija<sup>37</sup>.

Avstralska etnična struktura je zelo raznolika. Vsega skupaj je v državi kar sto šestdeset različnih etničnih skupin. Več jih je tudi zaradi nekaterih sprememb, ki so se zgodile v matičnih državah priseljencev. Po popisu prebivalstva leta 1996<sup>38</sup> so tudi Slovenci v Avstraliji postali vidna etnična skupina. Pred tem so bili sistematično uvrščeni v kategorijo "Jugoslovani" in se tako vsaj v večinski misli niso razlikovali od priseljencev iz drugih bivših jugoslovanskih republik<sup>39</sup>.



Vir: ABS Australian Demographic Statistics (3101.0) ([www.abs.gov.au](http://www.abs.gov.au)).

<sup>36</sup> Iz države je odšlo 18.333 strokovnjakov, prišlo pa jih je 33.447 (Australian Demographic Statistics).

<sup>37</sup> Vir: <http://www.abs.gov.au/Ausstats/>.

<sup>38</sup> Popisi prebivalstva so do leta 1996 delovali z nerazdružljivo kategorijo rojstva, ki je bila za vse priseljence iz našega prostora Jugoslavija ne glede na to, ali so priseljenci bili Slovenci, Hrvati, Srbi, Makedonci itd. Tako so uspeli že pri prvi generaciji sistematično zakriti številčno moč etničnih skupin, ki jih je predstavljala ta kategorija in prispevali k vključitveni napaki. Ta se po besedah Lieberzona in Santija (1985 v Skrbiš, 1999) "pojavi na točki, kjer kategorija rojstva vključuje ljudi, ki spadajo v drugo etnično skupino in ne v tisto, v katero naj bi."

<sup>39</sup> Slovence so sicer registrirali kot pripadnike različnih narodnosti. Poleg kategorije Jugoslovani, v katero so bili uvrščeni ne glede na lastne želje, so se pred tem Slovenci velikokrat sami opredeljevali še kot Italijani ali Avstrijci.

Popis prebivalstva v Avstraliji je leta 2001 prvič vseboval tudi vprašanje o izvoru državljanov (o prednikih). Nanj je odgovorilo 93% prebivalstva. Predniki današnjih Avstralcev (glej sliko 3.2) so najbolj pogosto Avstralci (6.7 milijonov ljudi) in Angleži (6.4 milijonov ljudi). Naslednji najbolj pogosti predniki so bili Irci (1.9 milijonov) in Italijani (800.000), potem pa Nemci, Kitajci in Škoti.

Število ljudi, ki je navedlo svoj izvor	Izvor po padajoči lestvici(a)(b)
6.7 milijonov	avstralski
6.4 milijonov	angleški
1.9 milijonov	irski
500.000 - 999.999	italijanski, nemški, kitajski, škotski
150.000 - 499.999	grški, nizozemski, libanonski, indijski, vietnamski, poljski
50.000 - 149.999	malteški, filipinski, novozealandski, hrvaški, srbski, avstralski aboriginski, valežanski, makedonski, francoski, španski, maorski, madžarski, ruski, šrilanški, turški, južnoafriški
20.000 - 49.999	ameriški, korejski, danski, avstrijski, portugalski, ukrajinski, japonski, indonezijski, samoanski, egipčanski, švedski, židovski, švicarski, čilski, kmerski, tajski, kanadski
10.000 - 19.999	latvijski, iranski, asirski/kaldejski, malajski, finski, bosanski, mavretanski, norveški, češki, fidžijski, romunski, tongajski, armenski, <b>slovenski</b> , pakistanski, afganistanski, anglo-indijski, litvanski, iraški, burmanski, albanski, sirski, laoški
5.000 - 9.999	z otokov Torres Strait, bengalski, papuanski, s cookovih otokov, tamilski, estonski, slovaški, palestinski, salvadorski, argentinski, timorski, urugvajski, somalski
2.500 - 4.999	perujski, kurdski, tajvanski, bolgarski, sudanski, brazilski, kolumbijski, z otokov avstralskega južnega morja, koptski, etiopski, nepalski, zimbabvijski, jordanski, hispanski (iz Severne Amerike)
manj kot 2.500	70 ostalih izvorov

Vir: ABS 2001 Census of Population and Housing ([www.abs.gov.au](http://www.abs.gov.au)).

(a) Odgovori o dvojih različnih izvori, te skupine se vzajemno ne izključujejo.

(b) Vsebujejo samo specifične prednike, izključujejo preostale kategorije, kot je *Other British* (drugi kot britanski).

Tabela 3.1: Predniki Avstralcev po popisu prebivalstva 2001.

### 3.2.1 Število Slovencev v Avstraliji - negotovo dejstvo etnične pripadnosti

Kot vidimo, je po zadnjem popisu prebivalstva iz leta 2001 Slovencev in potomcev Slovencev v Avstraliji skupaj nekje med 10.000 in 19.999. Po podatkih popisa leta 2001 je Slovencev skoraj 16.934 (ti so rojeni v Sloveniji ali so osebe s slovenskimi predniki). Gre za 3.460 oseb več, kot je pokazal popis leta 1996. "Torej, koliko nas je?" ugotavlja pater Ciril Božič v *Mislih* (slovenski verski mesečnik v Avstraliji) aprila 2003. Pravi tako:

*"Misli imajo v Avstraliji 1600 naročnikov. Naslovov rojakov v Viktoriji pa imamo sedaj v našem središču 1202. (...) Rafael (tudi verski časopis, op. M. M.) v Sydneyu ima 1456 naslovov rojakov iz NSW, ACT, QLD in WA (kratice avstralskih zveznih držav, op. M. M.). Glas Slovenije<sup>40</sup> ima nad 400 naročnikov. Na internetu ga prebere 150 ljudi iz 45 držav - isto velja za internetno branje Misli. V Melbournu imamo štiri slovenske klube, pa ne vem, če imajo vsi skupaj tisoč članov. Ob nedeljah se zbere v Kew pri mašah v povprečju okoli dvesto ljudi."*

<sup>40</sup> Glas Slovenije je slovensko-avstralski mesečnik, ki ga v Sydneyu ureja Florjan Auser. Oblikuje še spletno Stičišče avstralskih Slovencev ([www.glasslovenije.com.au](http://www.glasslovenije.com.au)) z raznimi informacijami za Slovence v Avstraliji in drugje po svetu.

"Tako govorijo številke," pravi Ciril Božič. "Ne povedo vsega, povedo pa, koliko lahko še skupaj stopimo in kaj lahko še skupaj zmoremo" (Misli, april, 2002: 12). Še vedno si lahko zastavljamo vprašanja, kot so: Ali npr. dejstvo, da nekdo odgovori na vprašanje o svojih prednikih, že pomeni, da je izvor njegovih staršev zanj tudi (relativno) pomemben? In kako lahko opredelimo človeka, ki navaja dvoje različne prednike? Dejstvo je, da tudi popisi prebivalstva s kategorijo o prednikih težko prikažejo realnost občutenja etnične pripadnosti.

### **3.3 Avstralska imigracijska politika - od asimilacijske preteklosti do multikulturene sedanosti**

*Multikulturene politike in avstralski programi kažejo močno in trajno zavezanost vlade harmoniji in migracijskemu programu, ki ne diskriminira na temelju etničnega izvora, spola, rase ali religije.  
(Phillip Ruddock, minister za imigracijo, multikulturene in domorodne zadeve<sup>41</sup>)*

Avstralska vlada je v obdobju sprejemanja velikega števila tujcev vodila grobo rečeno tri različne imigracijske politike. S prvo, ki jo je Avstralija intenzivno izvajala, se je srečalo tudi prvo večje število Slovencev, ki so tja prišli ob koncu druge svetovne vojne. To je bilo obdobje asimilacije ali "popolnega stapljanja z avstralsko kulturo", ki je trajalo od leta 1947 do 1966. V tem obdobju so prevladovale težnje po homogeni velikobritanski identiteti. Zavest, da bi bilo tako identiteto pri toliko različnih kulturah le težko ustvariti, se je začela sedemdesetih spreminjati in nastopil je t. i. integracijski čas (1966-1972), v katerem se je tudi predstava o britanski identiteti začela počasi spreminjati (glej Čebulj Sajko, 2000: 17). Državniki so domnevali, da se proces popolnega stapljanja z avstralsko kulturo ne more izvršiti takoj po tem, ko priseljenci prispejo na avstralska tla, ampak v stopnjah, katerih končni učinek je ponovno takšen, kot so ga pričakovali že v času prejšnje politike. Leta 1972 pa je spet prišlo do spremembe. Avstralski vrh je uvedel t. i. politiko multikulturalizma, ki je uradna avstralska politika še danes. Z njim je bila uradno potrjena etnična heterogenost avstralske družbe (ibid.).

---

<sup>41</sup> Vir: Multicultural Australia: United in Diversity, <http://www.immi.gov.au/multicultural/>.

### 3.3.1 Avstralska politika do priseljencev do uvedbe multikulturene politike

Začetna, **asimilacijska politika** sprejemanja novih priseljencev konec 19. in v začetku 20. stoletja (pa tudi kasneje) je bila diskriminatorna in velikokrat tudi rasistična<sup>42</sup>. Ko so sredi devetnajstega stoletja v Avstraliji našli zlato, je v drugi polovici tega stoletja na južno poloblo prispelo veliko novih ljudi. Že ob koncu istega stoletja pa se je priseljevanje ustavilo<sup>43</sup>. Ekonomska depresija in velike težave v devetdesetih letih devetnajstega stoletja so v Avstraliji vplivale tudi na sprejetje Zakona o omejevanju imigracije (*Immigration Restriction Act*) ali, kot se je imenoval drugače, *Politika bele Avstralije (The White Australia Policy)*. Ta se je začela leta 1901, uvajala pa je strožje kontrole pri vstopu novih priseljencev. Tudi Naturalizacijski zakon (*Naturalisation Act*) leta 1903 je eksplicitno odredel avstralsko državljanstvo Azijcem, Afričanom in ljudem s pacifiških otokov (razen Nove Zelandije). Leta 1911 je bilo v Avstraliji tako le 1,8 odstotka priseljencev, ki niso imeli britanskih ali drugih evropskih korenin (Walmsley in Sorensen, 1993: 31). Priseljevanje se je potem praktično ustavilo med prvo svetovno vojno, po vojni pa je - zaradi mnenja o večji varnosti in blaginji Avstralije s pomočjo večjega števila prebivalstva - Avstralija spet sprejela nove priseljence<sup>44</sup>. Arthur Calwell, povojni avstralski minister za imigracijo in velik zagovornik asimilacijske politike, si je zamislil 2-odstotno letno rast prebivalstva, od katerega naj bi en odstotek predstavljal naravni prirastek, en odstotek pa imigracija<sup>45</sup>. V etnični sestavi priseljencev naj bi v bodoče vladalo razmerje deset Britancev na enega Nebritanca. Prvi bi v deželo prihajali svobodno, z brezplačnim transportom in brez vsakršnih omejitev, za ostale pa je avstralska vlada predvidevala nadaljnje selekcije, po katerih bi samo izbranim pomagala pri financiranju poti. Tako bi si zagotovila stalno kontrolo nad etničnim poreklom, spolom, poklicem, starostjo in zdravstvenim stanjem novih priseljencev (Čebulj Sajko, 2000: 21). Že takoj v začetku se je pokazalo, da v Angliji ni več tolikšnega potenciala, kot je v svoji politiki predvidel Calwell, okoli osem milijonov beguncev ali "razseljenih oseb" pa je v Evropi tudi čakalo na deportacijo. Tako se je prvotni program moral spremeniti in v Avstralijo so začeli

---

<sup>42</sup> Politika do priseljencev je postala uradno avstralska sicer šele leta 1901 (prej govorimo o britanski), ko so se britanske kolonije (Novi Južni Wales, Viktorija, Zahodna in Južna Avstralija, malo kasneje pa še Severni in Avstralski zvezni teritorij) leta 1901 povezale v federacijo (Commonwealth of Australia) s svojim parlamentom. Vendar pa je avstralska politika še dolgo "kljub večji politični, gospodarski in upravni avtonomiji še vedno ostala v okviru britanskega imperija" (Čebulj Sajko, 2000: 18).

<sup>43</sup> "Zaradi gospodarske krize so se tisti, ki so si to lahko privoščili, celo vrnil v Evropo" (Čebulj Sajko, 1994: 19).

<sup>44</sup> Dve tretjini od teh so bili "priseljenci z asistenco". Ti so dobili pomoč pri prevoznih stroških, med njimi pa je bilo tudi veliko Evropejcev. Po priselitvi so morali novi priseljenci sprejeti dve leti dodeljenega dela s strani državnih uradnikov. Po tem so bili "svobodni" in so lahko delali kjerkoli, kjer so delo pač dobili.

<sup>45</sup> To je takrat pomenilo 70.000 novih ljudi na leto (Čebulj Sajko, 2000: 21).



sprejemati evropske begunce<sup>46</sup>. Begunski program je trajal do 1952 in do takrat je v Avstralijo prispelo 170 000 "razseljenih oseb", predvsem iz vzhodne Evrope<sup>47</sup>. S koncem begunskega programa se je Avstralija obrnila k dogovorom za prehode z asistenco z vrsto držav (Walmsley, Sorensen, 1993: 33). Čeprav so bili še vedno najbolj zaželeni nebritanski kandidati za imigracijo v Avstralijo "moodrooki posamezniki svetle polti iz severne Evrope" (Birska, 1994: 5), se je zdaj za naselitev v Avstraliji odločalo veliko drugih etničnih skupin.

Po prihodu v Avstralijo so vse do sedemdesetih let dvajsetega stoletja od priseljencev pričakovali, da bodo svojo identiteto spremenili v avstralsko in da bodo pokazali pripravljenost za sprejem avstralskega načina življenja<sup>48</sup>. Priseljencem pa se je bilo težko že prilagoditi novemu urbanemu okolju. Počasi je postajalo jasno, da bo lahko asimilacijski proces trajal več kot eno generacijo, preden bo popolnoma končan. Tako se je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja začelo **obdobje integracije**, ki pa je bilo dejansko obdobje procesa "dvostopenjske asimilacije": Avstralska vlada od priseljencev ni več uradno zahtevala popolne vključitve v avstralsko kulturo takoj po njihovem prihodu, temveč je to pričakovala v "doglednem času" (Čebulj Sajko, 2000: 51). Priseljenci različnih etničnih porekel so tako lahko v večji meri uresničevali svoje zahteve, kljub temu pa so se po določenem "vmesnem času" morali prilagoditi tujemu okolju in sprejeti vse njegove pogloblitve zahteve, da so lahko normalno zaživel.

---

<sup>46</sup> Prioritetni so postali Litvanci, Latvijci in Estonci ("kot delavci, težaki, neintelektualci") in še to le samski moški in ženske, ki v času vojne niso sodelovali z nemško vojsko (Čebulj Sajko, 2000: 22).

<sup>47</sup> Iz Poljske 63 000; iz Jugoslavije 25 000; iz Latvije 19 000; iz Ukrajine 14 000; z Madžarske 12 000 (Walmsley, Sorensen, 1993: 33). Med letoma 1947 in 1949 naj bi v Avstralijo prišlo okoli 200 Slovencev (Čebulj Sajko, 2000: 24)

<sup>48</sup> Jezikovni in kulturni vidiki njihovih izvornih kultur bi morali z naselitvijo v Avstraliji izginiti.

### **3.3.2 Politika multikulturalizma - ideje in praktična uporaba**

Ko je bila leta 1972 izvoljena Whitlamova<sup>49</sup> vlada, so oblikovali povsem nov program, ki ni bil nekaj novega le za avstralsko družbo, ampak tudi za tradicionalno laburistično migracijsko politiko<sup>50</sup>. Minister za imigracijo, Al Grassby<sup>51</sup>, je leta 1973 izdal poročilo z naslovom "Multikulturalna družba za prihodnost". Ta je načrtala ideje o etnični raznolikosti in kulturnem pluralizmu, ki jo je takrat zagovarjal (glej Čebulj Sajko, 2000: 58). Cilj multikulturalizma je bil razglasiti enakost vseh Avstralcev ne glede na njihov kulturni izvor. Poudaril je prispevek, ki so ga priseljenci dali Avstraliji. Zagovarjal je slavljenje kulturnih raznolikosti avstralskega prebivalstva. Definiramo lahko štiri glavna določila, ki naj bi v Avstraliji oblikovala multikulturalno družbo (Jerzy Zubrzycki po Birsa, 1994: 207):

- ✎ družbena kohezija,
- ✎ kulturna identiteta,
- ✎ enakost možnosti in dostopa,
- ✎ enake možnosti, predanost in participacija v družbi.

Zubrzycky, sociolog poljskega porekla, je v začetkih multikulturalizma dopolnjeval teze, ki jih je v politiki zagovarjal takratni minister za imigracijo. Zanj je bil obstoj kreativne avstralske družbe možen le pod pogojem, da se tako Avstralcem kot tistim, ki to niso, zagotovi enake pravice do ohranjanja in razvijanja lastnih kultur (predvsem jezika, tradicije in umetnosti) (Čebulj Sajko, 2000: 58).

Tako imigracijska kot multikulturalna politika sta bili v političnem smislu izdelani možnosti. Multikulturalizem je v teoriji pomenil več storitvenih dejavnosti za priseljence, večjo razvejanost in raznolikost delovanja javnih institucij, predvsem pa finančno podporo ohranjanju kulturnih dediščin in jezikov etničnih skupin. To je pomenilo, da se je povečalo število etničnih organizacij, društev in klubov, ki so prejemale državna finančna sredstva za svoje delovanje in tiskanje lastne periodike. Priseljenci vseh etničnih skupin naj bi dobili enake možnosti pri zaposlovanju in političnem udejstvovanju. Vendar pa niti takrat, še manj pa verjetno danes z velikim številom azijskih priseljencev, enakost takšne vrste še ni pomenila

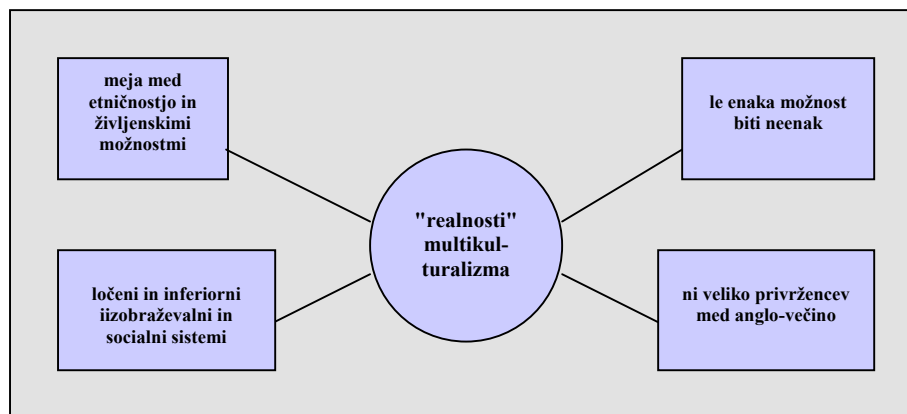
---

<sup>49</sup> Edward Gough Whitlam je bil predsednik vlade od 5. decembra 1972 do 11. novembra 1975. Na volitvah leta 1972 je bil v predstavniki dom izvoljen kot prvi laburist po triindvajsetih letih. Whitlam je zaslužen za vrsto sprememb na področju šolstva, kulture, zunanje politike ter odnosov z aboriginsko skupnostjo, pa tudi za popoln izbris administrativnih sledi politike bele Avstralije (<http://whitlam.alp.org.au/bio.html>).

<sup>50</sup> Ta je temeljila na ideji, ki jo je zagovarjala vsa leta pred tem, t. j. na popolni asimilaciji priseljencev (ne glede na to, od koder so prišli) in na superiornosti bele anglosaksonske rase.

<sup>51</sup> Al Grassby, po rodu Italijan, je bil minister za imigracijo v letih med 1972 in 1975 (Čebulj-Sajko, 2000).

tudi dejanske enakosti. Politični in socialni odloki težko (vsaj tako hitro) spremenijo dve stoletji star odnos med prevladujočim britanskim in ostalim prebivalstvom. Zato se velikokrat zdi, da tako kot asimilacija tudi multikulturalizem ni bil idealna rešitev takratnih težav. Etnična raznolikost lahko pomeni tudi pomanjkanje enotnosti. Z večjo vlogo etničnih institucij lahko postanejo etnične skupnosti še bolj izolirane od ostalega dela družbe<sup>52</sup>. Castels, Cope, Kalantzis in Morrissey govorijo o štirih realnostih multikulturalizma (Castels in drugi, 1996: 365):



**Slika 3.3: Težave multikulturalizma v praksi (Castels in sodelavci).**

- ▣ Še vedno je vidna jasna meja med etničnostjo (ali natančneje, statusom priseljenkega delavca) in socio-ekonomskimi življenjskimi možnostmi.
- ▣ Multikulturalizem v najboljšem primeru dopušča enako možnost biti neenak v družbi, kjer neenakost raste in kjer se blaginja zmanjšuje.
- ▣ Kulturni pluralizem lahko dejansko ohrani in poglobi neenakost s tem, da ustvari ločene in inferiorne izobraževalne in socialne sisteme za različne skupine.
- ▣ Multikulturalizem, ne glede na izjave o svoji pomembnosti za vse Avstralce, kot ideologija nima veliko privrženecv med anglo-večino. Nenehne spremembe in ponovna vrednotenja multikulturenih politik kažejo, kako nasprotujoča si je lahko ta ideologija.

Odgovor na takšne dileme pa gotovo ni ovreči multikulturalizma, ampak se v večji meri osredotočiti na boj proti strukturnim dejavnikom, ki ohranjajo neenakost. Dejstvo, da je občutenje etničnosti različno med mobilnimi belci srednjega razreda (kamor večinoma prištevam Avstralce s slovenskimi koreninami) in ljudmi z drugačno barvo kože (v Avstraliji so to predvsem Azijci), kaže na to, da etničnost še zdaleč ni le nekaj prostovoljnega in da se etnični pripadnosti v praksi pridružuje tudi barva polti kot kriterij ločevanja.

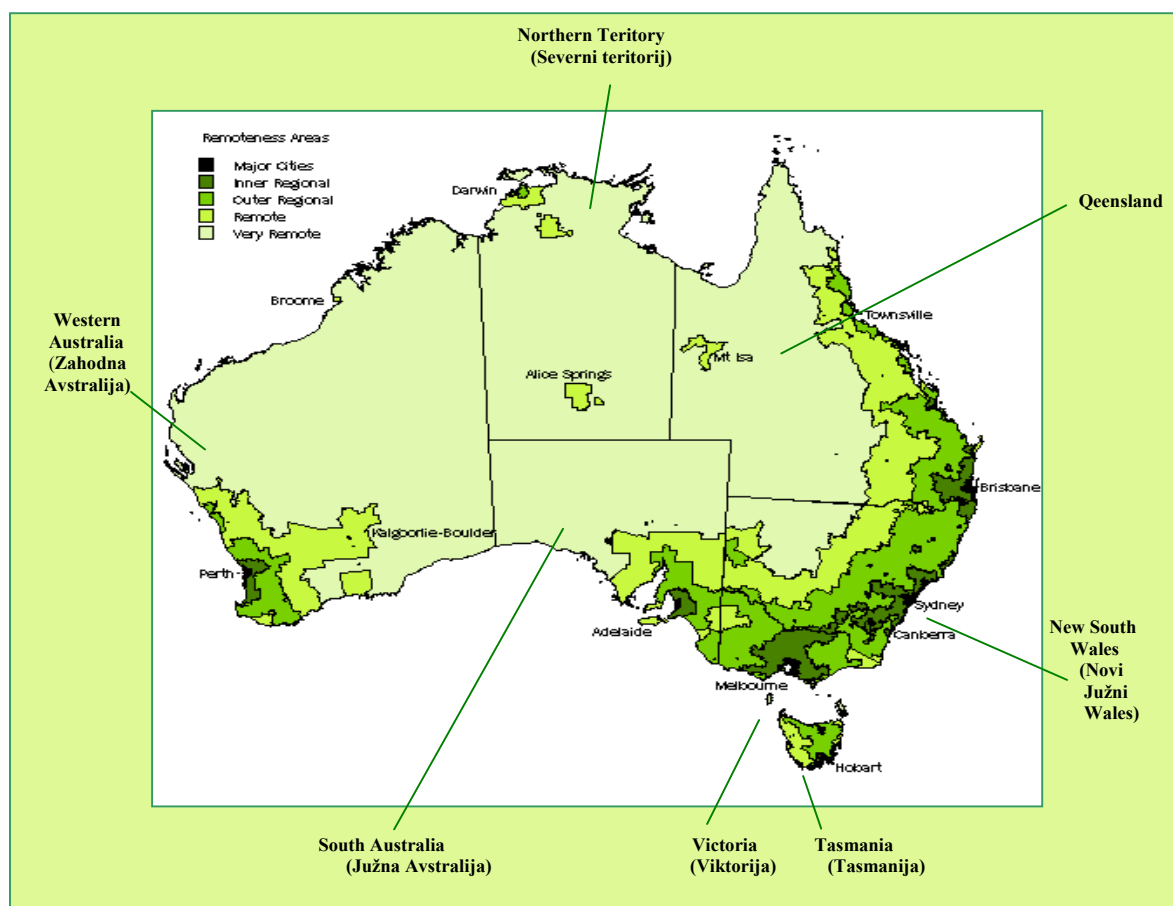
<sup>52</sup> Danes lahko v večjih avstralskih mestih opazimo, kako so različni deli mesta s prevladujočim prebivalstvom ene določene etničnosti kot različni svetovi. Tam, kjer se je v Melbournu naselilo največ Italijanov, se ena k drugi stiskajo italijanske restavracije. Tam, kjer je največ Vietnamcev, so ozke trgovinice, vietnamski napisi na stavbah in restavracije z izrazitim azijskim vonjem.

## 4 SLOVENCİ V MELBOURNU - ORGANIZACIJSKI VIDIK ETNIČNEGA ŽIVLJENJA

*Begunci, ki so prišli v Avstralijo brezplačno, so ne glede na svojo izobrazbo velikokrat opravljali nizkokvalificirana dela v bolnicah, pri gradnji mestnih kanalizacij in vodovodov, v prometu, trgovini, v tovarnah za tekočimi trakovi; ženske so bile gospodinje, služkinje in varuške pri bogatih družinah, delavke v tovarnah ipd.*

*(Čebulj-Sajko, 1995: 26)*

Avstralija je še vedno zelo redko poseljena, predvsem v svojem osrednjem puščavskem delu, na severu in zahodu. Za boljšo predstavo o avstralskih kategorijah, kaj pomenijo in kje so glej sliko 4.2: velika mesta (*Major cities*), notranje regionalno območje (*Inner Regional*), zunanje regionalno območje (*Outer Regional*), odročno območje (*Remote*) in zelo odročno območje (*Very Remote*):



Vir: ABS 2001 Census of Population and Housing ([www.abs.gov.au](http://www.abs.gov.au)).

Slika 4.1: Odročnost območij po Avstraliji leta 2001.

Veliko prebivalcev, ki niso bili rojeni v Avstraliji, živi v urbanih območjih. Po popisu prebivalstva leta 2001 je 83% tistih, ki so bili rojeni drugje kot v Avstraliji (glej tabelo 4.1), živelo v velikih mestih. Ljudje, ki niso rojeni v Avstraliji, oblikujejo kar 29% prebivalstva velikih mest. Kot navajajo na vladnem oddelku za imigracijo, multikulture in domačinske zadeve (*Department of Immigration & Multicultural & Indigenous Affairs*), je v velikih mestih lažja tudi komunikacija med ljudmi, ki so bili rojeni izven Avstralije in ki ne govorijo angleško. 12% tistih, ki niso bili rojeni v Avstraliji in živijo v velikih mestih, po popisu leta 2001 ni govorilo angleščine.

Odročnost območij	Ljudje, rojeni drugje	Delež prebivalstva, rojenega drugje	Delež prebivalstva, živečega v odročnih območjih
	'000	%	%
velika mesta	3,409.0	83.0	29.2
notranje regionalna	431.7	10.5	11.7
zunanje regionalna	208.9	5.1	11.2
odročna	35.0	0.9	11.2
izrazito odročna	19.5	0.5	10.4
<b>Avstralija</b>	<b>4,105.6</b>	<b>100.0</b>	<b>23.1</b>

Vir: ABS 2001 Census of Population and Housing ([www.abs.gov.au](http://www.abs.gov.au)).

Tabela 4.1: Število prebivalstva, ki po popisu prebivalstva 2001 ni bilo rojeno v Avstraliji.

Veliko Slovencev, ki so prihajali v Avstralijo, je moralo najprej izpolniti dvoletno pogodbo o delu, ki jim ga je naložila avstralska država v zameno za to, da so ti lahko prišli na kontinent. Pri tem ni bilo pomembno, kakšno strokovno znanje imajo (če ga sploh imajo). Po drugi svetovni vojni je Avstralija v glavnem iskala močne in zdrave ljudi (navadno moške), ki so bili pripravljene na fizično delo. Veliko mladih slovenskih moških je že v petdesetih in kasneje v šestdesetih in sedemdesetih delalo tudi izven večjih mest<sup>53</sup>. Tam je bilo za priseljence lažje, saj so doživljali manj diskriminacije na delovnih mestih. V rudnikih in na poljih sladkornega trsa so večinoma delali priseljenci, ki so bili v podobnem položaju in do konfliktov z Avstralci ni prihajalo. V tovarnah v mestih je bilo veliko težje. Kljub temu pa so se priseljenci, tudi Slovenci, še posebej pa mlade družine, raje naseljevali in zaposlovali v mestih. Največ v Sydneyu in Melbournu, precej pa tudi v Adelaidi, Brisbanu in v Perthu.

<sup>53</sup> V petdesetih letih dvajsetega stoletja so predvsem hodili na delo v Snowy Mountains v Viktoriji, kjer je že od leta 1949 potekala gradnja hidrocentral. Kar nekaj jih je delalo tudi na plantažah sladkornega trsa v severnem Queenslandu, pa tudi drugje, kjer so potrebovali fizično delovno silo.

## **4.1 Vzorec slovenske naselitve v mestu Melbourne**

V letih po drugi svetovni vojni je bil Melbourne mesto, kamor so se naselili številni evropski priseljenci. Nagnjenost k naselitvi v urbanih centrih je bila povezana z razvojem industrije. V Melbournu je imigracija obsegala celo sedemdeset odstotkov prirastka k izdelavi in graditvi konstrukcijskih sektorjev. Za ljudi, ki so prihajali z juga Evrope, za Grke, Italijane, Maltežane in Jugoslovane je bil eden izmed dejavnikov priljubljenosti večjih centrov koncentracija nestrokovnih služb v množični proizvodnji, težki industriji in v gradbeništvu (Birska, 1994: 64).

Slovenci se pravzaprav nikjer, tako tudi v Melbournu ne, niso naseljevali v enklavah, skupaj, centralizirano. Le ena raziskava o naselitvi Slovencev obstaja in ta je neuradna in iz leta 1957<sup>54</sup>. Slovenci so bili takrat naseljeni po širokem področju, večinoma v predmestjih Melbourne<sup>55</sup>. Težko bi rekli, da je toliko stara raziskava reprezentativna za današnji čas. Kljub temu pa lahko iz dejstva, da Slovenci že kmalu po priselitvi niso težili k naselitvi eden blizu drugega, izpeljemo dve možnosti. Razpršen in spreminjajoč vzorec naselitve lahko po eni strani priča o tem, da so se Slovenci velikokrat že takoj začeli prilagajati novemu okolju in se poskušali vključevati v večinsko družbo, še bolj kot sami pa so k temu spodbujali svoje otroke. Po drugi strani lahko s primerjavo naseljevanja Slovencev drugje ugotavljamo, da je nestrnjena naselitev za Slovence nasploh značilna, da gre torej za določen vzorec ravnanja v splošnem.

Lahko rečemo, da je moč etnične skupnosti odvisna tudi od tega, koliko čustveno močna je splošna potreba po združevanju na podlagi etnične pripadnosti. Ta je bila pri Slovencih v Avstraliji občutno manjša kot pri večini ostalih narodov bivše Jugoslavije, predvsem pri Hrvatih in Makedoncih, pa tudi Srbih. Ker se Slovenci niso nikoli naseljevali skupaj v

---

<sup>54</sup> To raziskavo, ki je poskušala prikazati število in porazdeljenost Slovencev v Viktoriji, še posebej v Melbournu, je izvedlo slovensko društvo Melbourne. Raziskava je temeljila le na znanih naslovih Slovencev in čeprav je zanesljivost raziskave vprašljiva, ponuja sprejemljivo označitev, kje vse so Slovenci v tistem času živeli (Birska, 1994: 65).

<sup>55</sup> Trdili so, da je bilo približno 728 slovenskih naslovov v celotni državi (Viktoriji). 536 naj bi jih od tega našli v Melbournu (Birska, 1994: 65). V razpršenem vzorcu naselitve Slovencev v Melbournu in njegovi okolici najdemo nekaj izjem. Nekoliko večja koncentracija slovenskih domov je značilna za bližino treh glavnih klubov. Geografsko so ti na zahodu, severovzhodu in jugovzhodu. Kljub temu pa ne moremo govoriti o takšni strnjeni naselitvi, kot jo še danes lahko najdemo pri precej drugih etničnih skupinah (na primer pri Hrvatih, Italijanih, Vietnamcih).

določenih predelih mest, zanje ne veljajo značilnosti hermetično zaprte manjšine. "Že pri prvih povojnih Slovencih zasledimo nekaj primerov etnično mešanih zakonov, predvsem s Hrvati in z Avstralci, medtem ko je v drugi generaciji, rojeni v Avstraliji, pojav poročanja s partnerjem druge narodnosti povsem običajen" (Čebulj Sajko, 2000: 64). Kljub temu pa tudi ljudje v majhnih skupinah, ki ne ustvarjajo naselitvenih enklav, getov (kot so Slovenci), lahko obdržijo svojo etnično pripadnost in etnično identiteto aktivno brez tega, da živijo skupaj. Prilagodijo se okolju, na primer političnemu sistemu, kulturo pa ohranjajo doma, nekateri tudi v izseljenskih društvih in v etnični cerkvi.

## **4.2 Organizirano življenje slovenske etnične skupnosti kot polje razlikovanja**

Organizirano življenje je povezano z etničnimi institucijami. V Melbournu lahko govorimo o dveh vrstah takšnih institucij. Prva so etnična društva, v njihovih okvirih so se potem, ko so jih zgradili, največkrat znašle tudi šole slovenskega jezika za otroke priseljenih Slovencev.

Druga institucija je etnična cerkev. Svoje cerkve ima po Avstraliji slovenska rimokatoliška cerkev (red slovenskih frančiškanov). Slovenski patri živijo v nekaterih večjih avstralskih mestih, poleg Melbournu še v Sydneyu in Adelaidi. Maš v slovenskem jeziku pa niso deležni le nekateri Slovenci v njihovem mestu, v rednih intervalih patri obiskujejo več avstralskih krajev.

### **4.2.1 Izseljenska društva - etnična manifestacija prve generacije**

Izseljenska društva so v Melbournu začela nastajati že kmalu po prihodu izseljencev. Ta društva so danes neke vrste ostanki prve generacije, v svojem delovanju so vse bolj pasivna<sup>56</sup> (glej prilogo C). Veliko je slovenskih izseljencev, ki nikoli niso čutili potrebe po druženju s Slovenci v društvih in zato tja nikoli niso zahajali. Tudi večina pripadnikov druge generacije, ki so tja kot otroci hodili skupaj s svojimi starši, zdaj ne kaže večjega zanimanja za etnično druženje takšne vrste. V Melbournu (in okolici) danes stojijo štiri klubske stavbe, ki so jih priseljenci večinoma zgradili s svojimi lastnimi finančnimi sredstvi. Med njimi je tudi najstarejše slovensko društvo v Avstraliji, slovensko društvo Melbourne, ki je nastalo leta 1954. Ostala tri so: Slovensko športno društvo St. Albansa, ustanovljeno leta 1981, Slovensko društvo Planice, ustanovljeno leta 1972 (veliko poslopje svojega društva so gradili šele v

---

<sup>56</sup> Mnogi klubi niso odprti več kot enkrat na teden ali pa še to ne.

začetku osemdesetih), dopolnjuje pa jih še četrto, slovensko društvo Ivana Cankarja v Geelongu, mestu, ki je sicer sedemdeset kilometrov oddaljeno od Melbournu<sup>57</sup>. Slovenska društva so bila v preteklosti vsekakor pomemben del ohranjanja slovenske tradicije in folklore (še bolj pa verjetno domače slovenske besede).



Slika 4.2: V slovensko-avstralskem društvu Planice v Melbournu.

Z ustanavljanjem etničnih prostorov so etnične skupine dokazovale, da popolna asimilacija priseljencev ni mogoča. Eden glavnih vzrokov za nastanek izseljenskih društev je bila ob začetkih želja po ohranitvi takega etničnega stanja ali modela iz domovine, kakršen je bil v trenutku, ko so ga izseljenci zapustili. To je izrazil tudi slovenski duhovnik:

*"In takrat so mnogi tudi mislili: domovina je daleč, bogve, kdaj bomo šli, če bomo sploh kdaj šli lahko domov. Tu bomo za zmeraj ostali in tu si bomo naredili majhno Slovenijo. Vse, vse si bomo naredili. Triglav, kakor so ga postavili v parku, v vrtu slovenskega društva v Geelongu, kakor je pri klubu Triglav in naše cerkve z brezjansko Marijo Pomagaj. Vse bomo imeli tukaj. Šole so imeli, igralske družine, lovske družine, vse je tako funkcioniralo, čisto po slovensko, čisto po domače. Slovenski mesarji ali kakšni drugi jugoslovanski mesarji so delali kranjske klobase, kisali zelje in vse veselice so bile čisto ta prave, kot bi bilo nekje na Štajerskem ali na Primorskem, od koder so že bili. Mislim, da je bilo to navdušenje in ta pogled in ta moč mladosti tako polna, da so dobesedno ustvarjali tukaj novo Slovenijo". (I, št. 10)*

V šestdesetih letih dvajsetega stoletja, ko je večina društev že aktivno delovala, je zbiranje v društvih pomenilo tudi začetek zavedanja o nujnosti ohranitve lastnega etničnega bistva, drugačnega od angleško-irske večine<sup>58</sup>. V tem času se je veliko Slovencev že ustalilo, mlade družine so začele kupovati prve avtomobile in hiše v predmestjih avstralskih mest. Veliko etničnih skupin, ki več niso čutile tolikšnega pritiska po asimilaciji, so prosto in vsem na očem začele proslavljati in oživljati svoje ljudske običaje. Stari priseljenci, ki so beležili na tem kraju že več generacij, so verjetno tudi zaradi tega čutili večjo potrebo po izoblikovanju bele avstralske identitete, ki bi prav tako kot druge lahko slavila svoje narodne heroje in

<sup>57</sup> Slovenska društva ne obsegajo le ene stavbe, to so tudi pokrita balinišča, lovske in ribiške družine, folklorne skupine, pevski zbori, glasila. Vse to zdaj počasi zamira, glasilo približno trikrat na leto izda le še slovensko društvo Planica.

<sup>58</sup> Že v petdesetih letih so se v Melbournu precej trdno povezovali Italijani in Grki, Melbourne pa je postalo drugo največje grško mesto po številu prebivalcev grškega porekla.



običaje. Tako so obudili mit avstralskega "busha", roparskih "bushrangerjev" in srečne dežele mnogih priložnosti.

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, z uvedbo multikulturne politike, so etnične razlike postajale številnejše, zaradi česar so Avstralci svet etničnih skupin velikokrat in skoraj do skrajnosti začeli poenostavljati. Razlike med posameznimi narodnostmi (npr. z ozemlja bivše Jugoslavije) pa so bile velike, že znotraj posameznih etničnih skupin je nastajalo več taborov<sup>59</sup>. Do nesporazumov in konfliktov navadno ni prihajalo med etničnimi skupinami in avstralsko državo, diferencirale so se etnične skupine same, s tem pa v očeh Avstralcev povzročale negativno podobo etničnih skupin<sup>60</sup>.

Etnični vidik vsakdana se je pri številnih etničnih skupinah spremenil z drugo generacijo. Ta je velikokrat ločeno prevzela etnične mite dveh različnih kultur, v našem primeru slovenske in avstralske. Včasih se zdi, da bi se mlada generacija bila pripravljena vključiti v predstavljanje narodne simbolike in mitologije ter v organiziranje društev danes. Pa se v realnosti vse bolj in bolj oddaljujejo od njih. In kakšen je vzrok za to? Tako je povedala predstavnica druge generacije:

*"Če bojo mel staro musko, ta mlajši ne hočejo pridt. Tudi več druga pa tretja generacija ne razumejo... in moremo malo angleščino prineset noter. Tudi hrana ... ljudi ne pridejo... druga pa tretja generacija ne jejo tako hrano. Pa takšne stvari, moreš spreminjat malo." (I, št. 4)*

Kar mlajše, pa morda drugje tudi etnično zelo aktivne člane, odvrča od skupnosti, je tudi sprtnost med posameznimi člani, pa tudi opravljanje, ki je v slovenski skupnosti med prvo generacijo zelo razširjeno. To omenja tudi Z. Skrbiš, ko pravi:

"Pomembnosti mreže opravljanja znotraj diasporičnih organizacij ne smemo podcenjevati. Je eden najmočnejših dejavnikov, ki krepi skupinsko kohezijo /.../. Če so odgovori slovenskih sogovornikov v tej študiji reprezentativni za vse slovenske organizacije v Avstraliji, potem lahko rečemo, da je **opravljanje** eden izmed glavnih **razlogov** druge generacije za to, **da se odmikajo** od različnih diasporičnih združenj. /.../ Opravljanje je lahko tudi vzrok za prostovoljno samo-izključitev posameznika iz 'skupnosti'". (Skrbiš, 1999: 68; poudarila M. M.)

---

<sup>59</sup> Zaradi velikih nesoglasij kmalu po nastanku slovenskega društva Sydney se je skupina ljudi od tega društva odcepila in ustanovila društvo Triglav. Po nekaterih ocenah je vzrok za to bil političnega značaja, članom kasnejšega društva Triglav naj namreč ne bi bila všeč zvezda, ki naj bi jo društvo Sydney sprejemalo kot svoj simbol in se s tem politično opredeljevalo. Društvo Triglav je bilo zato ustanovljeno z željo po nepolitičnem slavljenju slovenstva. Takšne nesporazume med posamezniki poznajo tudi po društvih v Melbournu.

<sup>60</sup> Tudi danes na primer v Melbournu veljajo nekateri predeli mesta z večino prebivalstva določenega etničnega porekla za bolj nevarne. Kot kriminalci in preprodajalci drog se zdaj kažejo predvsem nekateri Azijci, živenci v zahodnem predelu, na primer v četrti Footscray.

Mogoče je celo, da mlajše generacije domnevajo, da so opravljanje, sprtnost in nesporazumi, pač del slovenske kulture.

*"Ne bi rad, da bi nekoga užalu, ampak lahko rečem, da je grda slovenska navada vsepovsod. Slovenci so včasih takšni, da se radi kregajo. To se isto tukaj dogaja, na žalost (...). Ampak živimo tudi v demokraciji, ki imamo pravice misli, kaj hočemo. Na žalost, dostikrat je to nesporazum ne zaradi skupnost ali ne zaradi organizacije, ampak zaradi eno ali drugo osebo. Zaradi posameznikov. In to pa meni zelo gre na živce, ko to vidim. Včasih celo tako mi gre na živce, da skoraj, da bi rad pobegnem, šou stran. In dosti teh mladih pa ne pridejo blizu zaradi tega."<sup>61</sup> (I, št. 7)*

Tradicija je močno zakoreninjena v zavesti veliko pripadnikov izseljencev (prve generacije) in tako se v obdobju, ko se starajo, ko jih je vse manj in ko velikokrat ne dopustijo, da bi se v samem društvu ali *njihovi vrsti tradicije* karkoli spremenilo, pojavlja težava, ki jo bodo verjetno težko rešili. Velikih, praznih stavb ne bodo več mogli vzdrževati, verjetno jih bodo na koncu morali sporazumno prodati. To pa ne pomeni, da bo pozabljena tudi folklor in tradicija. Slovenska simbolika bo v avstralskem okolju najbrž še vedno ostala v zavesti mnogih tudi brez slovensko-avstralskih društev.

#### 4.2.2 Slovenski jezik pri otrocih priseljencev

Prvi slovenski izseljenci v Avstraliji so slovenski jezik ohranili, uporabljali so ga v krogu družine, v slovenskih društvih, v etničnih cerkvah. Jezik je tako bil "eden od kulturnih atributov, ki ima najmočnejši vpliv v ohranjanju solidarnosti in integracije v etnični skupini" (Stevens v Waters, 1990: 116). Tudi pri potomcih izseljencev jezik staršev velikokrat ostaja eden izmed elementov njihove etnične identitete. Ne moremo pa pri drugi generaciji (še manj pa pri tretji) reči, da je jezik tudi odločilni kriterij njihove etnične pripadnosti. Za otroke slovensko-avstralskih izseljencev je značilno, da se poročajo z ljudmi drugih narodnosti, kar velikokrat prispeva k temu, da jezik v družini postane izključno angleški<sup>62</sup>. Veliko Avstralcev prve generacije, hčere in sinovi slovenskih priseljencev, so začeli že v svojih najstniških letih zavračati učenje jezika. Še vedno jih je veliko vztrajalo in kar precej (okoli 500) jih je v zadnjih petindvajsetih letih tudi opravljal maturo iz slovenskega jezika. Veliko pa se jih je v tem času tudi odločno ločilo od slovenskega jezika. Začeli so komunicirati izključno v angleščini, svojim staršem so na vprašanja v slovenščini odgovarjali v angleškem jeziku<sup>63</sup>.

---

<sup>61</sup> Tako je povedal pripadnik druge generacije, ki je drugače zelo aktiven na vseh področjih organiziranega življenja Slovencev v Avstraliji.

<sup>62</sup> So tudi primeri, ko se zakonci učijo jezika prednikov svojega partnerja in otroci jezik svojih prednikov, vendar to še ne pomeni, da ga sprejemajo kot simbol svoje etnične identitete.

<sup>63</sup> Analize, ki jih je naredil Zlatko Skrbiš leta 1994 v južni Avstraliji so pokazale, da več kot šestdeset odstotkov Slovencev druge generacije uporablja angleščino kot glavni pogovorni jezik s svojimi starši, širše zastavljena raziskava pa bi po njegovem mnenju le še povišala te številke (Skrbiš 1994 v Skrbiš, 1996: 64).

*"Starši vedno slovensko, mi pa vedno nazaj angleško. Jaz tudi, še danes. Jaz se počutim blj po domač povedano komot, če angleško govorim kot slovensko. Kar je precej smešno. Jaz govorim angleško doma, ampak če sem okrog tukaj v Kew (slovensko versko središče v Melbournu, op. M. M.) ali na kakšen klubu (...) potem govorim slovensko tudi, če morem." (I, št. 7)*

Zanimivo je, da jih nekaj zdaj, ko so že odrasli, ponovno odkriva slovenski jezik, še posebej, če vzdržujejo stike s Slovenijo in Slovenci, ki je zdaj veliko *bližja*, kot je bila v preteklosti. Vendar pa je zanimanje za jezik bolj informativnega značaja, pa tudi posledica vse bolj razraščajočega mišljenja, da znanje jezikov prinese določene bonitete v sodobni družbi. Jezik za te pripadnike druge generacije v prvi vrsti ne pomeni vezi s širšo kolektiviteto, skupnostjo ali etnično skupino, ampak je nekakšen skriven jezik, ki so ga včasih uporabljali le znotraj primarne družine. "Bolj kot vez z drugimi pripadniki etnične skupine je jezik vez s preteklostjo" (Waters, 1990: 117).

Prva šola slovenskega jezika za otroke priseljencev je v Melbournu nastala leta 1960 v slovenskem verskem središču. Slomškova šola, kot se je imenovala (in kot se imenuje še danes), je dosledno podpirala mišljenje, da "je učenje jezika in civilizacije imigrantske skupine otrok sredstvo premoščanja kulturnega razkoraka med dvema generacijama" (Bottomley, 1979: 69).<sup>64</sup> Tudi slovenska društva so nekoliko kasneje začela ustanavljati slovenske razrede. Lidija Čušin je skupino otrok začela učiti leta 1966 najprej pri sebi doma, potem pa v slovenskem društvu Ivana Cankarja v Geelongu. Leta 1974 se je začela slovenska šola v društvu Planice, 1976 pa pri slovenskem društvu Melbournu. Leta 1976 so v Slomškovi šoli v cerkvenem središču v Melbournu slovenski jezik učili kar štirideset otrok. Zanimivo, slovensko društvo St. Albans nikoli ni imelo svoje šole slovenskega jezika, so pa to ustanovili leta 2003, z učiteljico Evelyn Kojc, rojeno v Avstraliji in z osmimi učenci tretje generacije. Drugače danes šole slovenskega jezika po društvih zamirajo. Šola v verskem središču še deluje.

Leta 1976 je nastalo Slovensko združenje učiteljev Viktorije (*Slovenian Teachers Association of Victoria - STAV*). Njegov glavni namen je bil združiti kvalificirane učitelje s slovenskimi koreninami. "Glavni cilj tega združenja pa je bil ohraniti učenje slovenskega jezika in kulture v srednješolskem sistemu v državi Viktoriji" (Ceferin, 2003a: 20). Prav tako leta 1976 so viktorijske oblasti priznale slovenščino na srednješolski ravni in v okviru viktorijske šole za

---

<sup>64</sup> To je v velikem nasprotju s slovenskimi šolami v ZDA na prelomu stoletja, kjer so učencem (poleg slovenskega jezika in kulture) predstavljali ameriško zgodovino in tudi slavili ameriške nacionalne praznike (Zubrzycky v Birska, 1994:100).

jezike (*Victorian School of Languages*). Leto kasneje so pouk začeli izvajati v šestih razredih, v prostorih treh srednjih šol (ibid.: 28). Zdaj, po petindvajsetih letih, je vpisanih zelo malo učencev, skupaj trije ali štirje. V cerkvenem središču v predelu Melbourn Kew so pred kratkim začeli tudi z urami slovenske konverzacije za odrasle. Udeležencev je zelo malo. Leta 1998 je iz ostankov prejšnjega združenja učiteljev (STAV) nastal Inštitut za slovenske študije v Viktoriji (Institute of Slovenian Studies of Victoria - ISSV) z namenom širjenja dosega jezika in kulturnih študij. Glavni in osrednji projekt ISSV je spletna stran [www.thezaurus.com](http://www.thezaurus.com)<sup>65</sup> (glej Ceferin, 2003a: 74).

Slovenska kultura v splošnem visoko vrednoti jezik in to se kaže tudi pri prvi generaciji slovenskih izseljencev. Kljub temu pa se zdi, da jezik v medgeneracijski transmisiji simbolnih elementov ni igral tako pomembne vloge. Večinoma se ohranjajo le delčki jezika prvih priseljencev (predvsem pri tretji generaciji). Jezik je postal prostovoljni del etnične identitete, ki v identifikaciji ne prevladuje; veliko pomembnejši so vizualno močnejši elementi. Slovenski jezik se večinoma ohranja v etničnih društvih, kar je razumljivo, saj ima monopol nad njimi izključno prva generacija. Nekoliko bolj prilagodljiva je v Melbournu slovenska etnična cerkev, ki zaradi prisotnosti druge generacije del verskih obredov opravi v angleškem jeziku. Zato lahko rečemo, da so slovenska društva bolj okostenela kot slovenska katoliška cerkev v avstralskem izseljenskem okolju.

#### **4.2.3 Vloga religijske organizacije v občutenju etničnosti**

Verska središča so sestavni deli organiziranega slovenskega izseljenskega življenja. Na splošno lahko rečemo, da se pripadnost določeni religiji do neke mere ujema z identifikacijo z etnično skupino. Mary C. Waters (1990) na primeru priseljencev v ZDA pravi, da so lahko Židje bolj zavedni in se v večji meri identificirajo s svojo etnično identiteto kot katoliki. Protestanti so lahko bolj odmaknjeni od svojih etničnih prednikov kot katoličani (Waters, 1990: 13).

Slovenci v začetku slovenskih duhovnikov in cerkva niso imeli, kasneje, ko jih je na tej celini živelo že večje število, pa so sami začeli pošiljati prošnje za slovenskega duhovnika v Avstraliji. Prošnji sta se odzvala najprej patra Klavdij Okorn in Beno Korbič, ki sta 26. maja

---

<sup>65</sup> Poleg tega ISSV organizira tudi nekatere druge stvari. Leta 2001 so na primer izvedli avstralsko bralno turnejo petih slovenskih avtorjev. Leta 2002 so začeli tudi s programom izmenjav srednješolcev, ki ga izvajajo v povezavi z dvema katoliškima gimnazijama, v Ljubljani in Vipavi.

1951 prispela v Sydney iz ZDA. Oba sta bila patra katoliške vere iz reda frančiškanov. Kmalu so Slovenci s pomočjo prostovoljnih prispevkov zgradili cerkev, ki je dodala narodnostni pripadnosti element religioznosti, posamezniki pa so jo pogosto poistovetili z elementom etničnosti.



Slika 4.3: Katoliška cerkev za Slovence (in tudi druge, ki niso Slovenci) v predelu Melbourn Kew. Na levi strani cerkve stoji še Baragova hiša in verski center.

"Slovenska molitev je v izseljenstvu pomenila stik z izvornim nezavednim, saj so bile molitve med prvimi stvarmi, ki so se jih izseljenci (prve, pa tudi druge generacije) naučili v maternem jeziku" (Žigon, 1998: 103)<sup>66</sup>. Čeprav veliko ljudi danes ne prihaja v cerkev, pa je tej vsaj v Melbournu skupaj z verskim središčem delno uspelo narediti to, kar društvom ni uspelo: obdržati v svojih prostorih delček slovenske druge generacije<sup>67</sup>:

*"(...) da z drugo in tretjo generacijo, bi rekel, še ohranjamo ne samo spomine, ampak še vedno ohranjamo slovensko skupnost tukaj. In kar nekaj mladih je (...) če bi jih zbrali vse skupaj enih 70, ki prihajajo kar redno semkaj, mladih. Se pravi mladih tam do tridesetega leta. In pravim, ko bomo - moramo obnoviti to cerkev - (...) 34 let je stara ta cerkev, vsaj še 34 jo bomo rabili. Pa se vsi strinjamo. Jo bomo še rabili." (I, št. 10)*

Kljub temu pa veliko ljudi še vedno ostaja zunaj cerkva. Pater Ciril Božič, slovenski duhovnik v Melbournu, je glede tega povedal:

*"Tukaj v Melbournu so govorili včasih, da živi 12 do 15 tisoč Slovencev. Patru Baziliju bi potem rekel: Zakaj si zgradil tako majhno cerkev za 200 do 300 ljudi? Dobro, zato ker je takšno zemljo tukaj dobil (...). Je zgradil tako veliko cerkev, ker večje ni mogel. Ampak, to je eden odgovor. Drugo pa je upoštevanje realnosti. Vsi ljudje ne pridejo. Saj veste, če bi vsi ljudje prišli, ne bi šli vsi noter. Ker pa ne pridejo vsi, pa grejo vsi noter."*

<sup>66</sup> Nekateri poudarjajo, da religija vzdržuje vezi med ljudmi, ki bi se drugače ločili. Primer za to lahko najdemo npr. pri zgodnjih izseljencih iz Poljske, ki so v Avstralijo prišli konec devetnajstega stoletja. "Veliko teh ljudi se ni le asimiliralo v avstralsko *mainstream* družbo, ampak so izgubili tudi svojo katoliško vero, ker so bili brez poljskega duhovnika" (M. Kalunski, 1988: 92).

<sup>67</sup> To, da se tu in tam nekateri pripadniki druge generacije še zberejo v verskem središču in da prihaja tudi peščica tretje generacije, pa lahko verjetno tudi pripišemo dejstvu, da gre v samem temelju vsake religiozne organizacije za drug namen združevanja, kot ga imajo na primer izseljenska društva.

Pomembna izobraževalna, vodilna in duhovna vloga katoliške cerkve za Slovence in njihove potomce v Viktoriji izhaja iz izrazitega položaja, ki ga ima znotraj slovenske skupnosti, še posebej v Melbournu. Razvidno je tudi iz ustanovitve slovenskega verskega in kulturnega centra v Melbournu, ki je bila ne le prva slovenska cerkev, zgrajena v Avstraliji, ampak je "imela tudi prednost pred številnimi slovenskimi socialnimi in rekreacijskimi klubi v Viktoriji"<sup>68</sup> (Birsa, 1994: 84).

### **4.3 Etnični mediji v mestu Melbourne**

V Melbournu sta dve etnični radijski postaji, SBS in 3ZZZ, prva je državna, druga zasebna. Imajo tudi televizijo SBS, ki poleg svojega predvaja še program etničnih skupin. V preteklosti je bilo še nekaj etničnih glasil, predvsem tistih, ki so jih izdajala etnična društva. Ta so izdajala tudi nekatere literarne publikacije. V primeru spletnih strani težko govorimo o kakršnikoli lokalnosti.

Slovenci imajo svoj program (v slovenskem jeziku) na obeh etničnih radijskih postajah, na SBS in 3ZZZ (glej prilogo B). Časopisi po slovenskih društvih počasi izginjajo, večina jih več ne izhaja. V Melbournu pater Ciril Božič ureja Misli, mesečnik z versko vsebino, ki potuje na domove nekaterih Slovencev po vsej Avstraliji. V času moje raziskave slovenski televizijski program na postaji SBS ni potekal. Pred tem je bilo na tej postaji slovenske pol ure na teden. Slovenski program je kot edini etnični program takrat tekkel v angleškem jeziku. V Melbournu urejajo še spletne strani Thezaurus z informacijami o Sloveniji, slovenski kulturi, jeziku. Vse to bom predstavila v nadaljevanju.

V moji študiji radia v slovenskem jeziku je postalo jasno, da ima prva generacija (ki tvori tudi večino občinstva) zelo velik vpliv na določanje vsebine. Ti si v programu želijo tradicionalnih elementov, na primer tradicionalno slovensko ljudsko glasbo (in tudi narodnozabavno glasbo), zborovsko petje, folkloro in slovenske zgodbe. Viden odpor imajo do sodobne glasbe iz domovine. Vsi ti dejavniki odsevajo ne le oddaljevanje kultur prve in druge generacije, ampak tudi nenaklonjenost prve generacije do spreminjanja njihovih lastnih dojemanj države, v kateri so bili rojeni.

---

<sup>68</sup> Jupp govori o tem, da "cerkve vodijo in organizirajo družbeno in družinsko življenje svojih privržencev. Pravi tudi, da se bodo izseljenci raje obrnili k cerkvi kot k vladnim oddelkom ali avstralskim organizacijam (Jupp, Arrivals and departures, Melbourne, 1966, str. 38). To je bilo nedvomno res v petdesetih in šestdesetih letih. Tudi kasneje so Slovenci ostali nenaklonjeni "zaščitnim storitvam", takrat za Jugoslovane, kasneje za Slovence, s strani viktorijske vlade.

### 4.3.1 Radio SBS

*Ne glede na to, kako dolgo so že v Avstraliji, imajo vse etnične skupine potrebe po novicah in informacijah, ki jih lahko zagotovi le etnični medij<sup>69</sup>.*

Radio SBS je danes najbolj jezikovno raznolika radijska postaja na svetu, na njej je mogoče slišati kar 68 različnih jezikov (glej tabelo 4.2). Po skromnih začetkih leta 1975<sup>70</sup>, ko sta dve poskusni postaji v Sydneyu in Melbourne začeli predvajati nasvete o spremembah v zdravstvenem sistemu, Radio SBS danes oddaja 24 ur na dan, 7 dni v tednu. Obstajata dve frekvenci, v Sydneyu in Melbourne in nacionalno omrežje, ki trenutno vključuje 13 krajev oz. območij po Avstraliji<sup>71</sup>. Vse programe je zdaj mogoče slišati tudi neposredno preko interneta. Kot pravijo, je njihovo glavno občinstvo tistih 2,7 milijonov Avstralcev, ki doma govorijo drug jezik kot angleščino, čeprav s programom v angleščini, kot sta oddaji Svetovni pogled (*World View*) in mladinska Alkimija (*Alchemy*), služijo tudi potrebam in željam drugih. Vsi etnični jezikovni programi imajo na SBS enotno shemo. Vse se začnejo z enakim zvočnim signalom in potem predvajajo mešanico novic. Kot pravijo, radio SBS informira, izobražuje in zabava Avstralce. Je medij vključitve, "brez tega radia bi ena četrtna avstralske skupnosti ostala v izolaciji," so prepričani. "Radio SBS je most, ki ta dva dela povezuje"<sup>72</sup>

NATIONAL program guide am / fm								
	monday	tuesday	wednesday	thursday	friday	saturday	sunday	
6 am	World View	World View	World View	World View	World View	Alchemy	Alchemy	6 am
7 am	Greek	Arabic	Greek	Greek	Greek	Arabic	Maltese	7 am
8 am	Italian	Italian	German	Croatian	Serbian	Italian	Italian	8 am
9 am	German	Slovenian	Vietnamese	Vietnamese	German	Vietnamese	Hindi	9 am
10 am	Cantonese	Filipino	Dutch	Filipino	Mandarin	Dutch	Urdu	10 am
11 am	Russian	French	Filipino	Portuguese	French	Portuguese	Hebrew	11 am
12 noon	Dutch	Maltese	Aboriginal	Maori	Armenian	Hungarian	Yiddish	12 noon
1 pm	Polish	Spanish	Polish	Spanish	Polish	Turkish	Polish	1 pm
2 pm	Hungarian	Indonesian	Burmese	Korean	Cantonese	Persian-Farsi	Tamil	2 pm
3 pm	Tongan	Lithuanian	Turkish	Estonian	Indonesian	Russian	Sinhalese	3 pm
4 pm	Macedonian	Ukrainian	Latvian	Macedonian	Dari	Swedish	French	4 pm
5 pm	World View	World View	World View	World View	World View	Danish	Finnish	5 pm
6 pm	Loatian	Greek	Italian	Italian	Italian	Greek	Greek	6 pm
7 pm	Vietnamese	Vietnamese	Russian	Arabic	Vietnamese	Arabic	Vietnamese	7 pm
8 pm	Romanian	Cantonese	Mandarin	German	Cantonese	Cantonese	Mandarin	8 pm
9 pm	Filipino	Croatian	Serbian	Khmer	Aboriginal	Thai	Czech	9 pm
10 pm	Spanish	Japanese	Somali	Amharic	Spanish	Malay	Slovak	10 pm
11 pm	Alchemy	Alchemy	Alchemy	Alchemy	African Hour	Alchemy	Alchemy	11 pm

<sup>69</sup> Vir: Newspoll "Media and Migrant Settlement", [www.sbs.com.au/radio](http://www.sbs.com.au/radio)

<sup>70</sup> To je bilo v začetku avstralske multikulturene politike.

<sup>71</sup> Adelaide, Adelaide Foothills, Bathurst, Brisbane, Canberro, Darwin, Hobart, Newcastle, Hunter Valley, Perth, Wagga Wagga, Wollongong in Young.

<sup>72</sup> Vir: [www.sbs.com.au/radio](http://www.sbs.com.au/radio).

12 am	BBC	BBC	BBC	Alchemy	BBC	BBC	BBC	12 am
<b>am</b>	<b>MELBOURNE program guide 1224 am</b>							
	<b>monday</b>	<b>tuesday</b>	<b>wednesday</b>	<b>thursday</b>	<b>friday</b>	<b>saturday</b>	<b>sunday</b>	
6 am	World View	World View	World View	World View	World View	Alchemy	Alchemy	6 am
7 am	Greek	Greek	Greek	Greek	Greek	Greek	Greek	7 am
8 am	Serbian	Slovenian	Croatian	Croatian	Serbian	Croatian	Slovenian	8 am
9 am	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	9 am
10 am	Cantonese	Mandarin	Cantonese	Cantonese	Mandarin	Mandarin	Cantonese	10 am
11 am	Mandarin	French	Khmer	French	French	Khmer	Hebrew	11 am
12 noon	Aboriginal	Albanian	Aboriginal	Maori	Laotian	Hungarian	Yiddish	12 noon
1 pm	Polish	Polish	Polish	Polish	Polish	Polish	Polish	1 pm
2 pm	Hungarian	Hungarian	Hebrew	Korean	Cantonese	Tongan	Cook Islands Maori	2 pm
3 pm	Croatian	Serbian	Yiddish	Serbian	Norwegian	Fijian	Korean	3 pm
4 pm	Macedonian	Macedonian	Macedonian	Macedonian	Macedonian	Swedish	French	4 pm
5 pm	World View	World View	World View	World View	World View	Danish	Albanian	5 pm
6 pm	Greek	Greek	Greek	Greek	Greek	Greek	Greek	6 pm
7 pm	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	Vietnamese	7 pm
8 pm	Cantonese	Cantonese	Mandarin	Mandarin	Cantonese	Cantonese	Mandarin	8 pm
9 pm	Khmer	Croatian	Serbian	Khmer	Aboriginal	French	Samoan	9 pm
10 pm	Laotian	Polish	Somali	Amharic	Hungarian	Malay	Macedonian	10 pm
11 pm	Alchemy	Alchemy	Alchemy	Alchemy	African Hour	Alchemy	Alchemy	11 pm
12 am	BBC	BBC	BBC	Alchemy	BBC	BBC	BBC	12 am

Vir: spletna stran: <http://www.sbs.com.au/radio>

**Tabela 4.2: Vključenost posameznih etničnih skupin v program na nacionalni ravni ter na eni izmed dveh frekvenc v Melbournu.**

Avstralski Slovenci imajo enkrat tedensko svoj program na nacionalni ravni, kar pomeni, da ga lahko slišijo skoraj povsod po Avstraliji. Slovenski program za Sydney in tudi vso Avstralijo pripravlja Tanja Smrdel v Sydneyu. V Sydneyu in Melbournu so oddaje dvakrat tedensko.

V Melbournu oddaje že od leta 1981 vodi



**Slika 4.4 : Elica Rizmal v studiu radia SBS Melbourne.**

Elica Rizmal<sup>73</sup>. Programska shema je na nacionalni in lokalni ravni (glej tabelo 4.2) zelo podobna. Oddaje trajajo po eno uro, ki pa v splošnem vsebuje:

- ⊙ **novice iz Slovenije** (oglašanja novinarjev s slovenskih radijskih postaj),
- ⊙ **novice iz skupnosti** (obvestila slovenskih organizacij),
- ⊙ **novice iz Avstralije** (obvestila avstralskih organizacij),
- ⊙ **obvestila avstralske socialne službe in posebna zdravstvena obvestila,**

<sup>73</sup> Včasih jo zamenja Karolina Antauer.



- ⊙ **slovensko glasbo,**
- ⊙ občasno **poročila iz drugih delov slovenske diaspore po svetu** (npr. v času raziskave iz Argentine, ZDA in Nemčije),
- ⊙ v primeru lokalnih SBS programov občasno tudi **novice iz skupnosti po drugih delih države** (v času raziskave je to občasno potekalo s skupnostjo v Perthu na zahodni avstralski obali),
- ⊙ občasne **zvočne mostove** (skupni program ene slovenske radijske postaje in radia SBS),
- ⊙ **pogovore z gosti** v in izven studia.

Radio SBS tudi vsak mesec okvirno določi temo, o kateri naj bi vsak etnični program v tem času spregovoril, kar pa ni nujno in obvezno.

**Tabela 4.3: Načrt ene izmed slovenskih oddaj na državni postaji SBS.**

Slovenski etnični program na radijski postaji SBS je v prvi vrsti namenjen prvi generaciji Slovencev v Avstraliji. Druga generacija (in tretja) je s svojimi željami iz prispevanja k

vsebini oddaje praktično izključena, nekateri pripadniki mlajše generacije pa oddajo - prav tako kot njihovi starši - želijo prav takšno, kot je. Po opazovanjih lahko ocenim, da je poslušalcev mlajših generacij oddaje v slovenskem jeziku zelo malo. Vzroki za to so: novice jih ne zanimajo, ni jim všeč glasba, v tem terminu nimajo časa ali ne razumejo slovenskega jezika. Mlajša generacija ne kaže posebnega zanimanja ali želje za to, da bi se program spreminjal. Nasploh je v zvezi z radijskimi oddajami mogoče zaznati apatičnost brez interesa, da bi se oddaja, katere obstoj je odvisen od števila pripadnikov etnične skupine, aktivno nadaljevala v prihodnosti.

### 4.3.2 Radio 3ZZZ

Radio 3ZZZ je zasebna radijska postaja, kljub temu pa jo država delno podpira. Deluje na prostovoljni bazi. 3ZZZ nima vsedržavne zasnove, oddaja na 92.3 FM samo v Melbournu in okolici. Oddajanje radia se je poskusno začelo v letih 1988/1989, prva slovenska oddaja je bila na sporedu leta 1989. Program v slovenskem jeziku (Magazin program) je na sporedu enkrat na teden, od tega je enkrat mesečno ura za "mladino".



Slika 4.5: Med mladinsko uro na radiu 3ZZZ.

To so v času raziskave predstavljali trije predstavniki druge generacije, otroci Slovencev-priseljencev, vsi stari okoli trideset let<sup>74</sup>. Trikrat mesečno je glavna voditeljica ostalih oddaj Meta Lenarčič, ki pri programu sodeluje od leta 1991<sup>75</sup>.

<sup>74</sup> Katarina Peršič, Lenti Lenko in Evelyn Kojc.

<sup>75</sup> V zadnjih letih se ji je pri branju novic, ne pa tudi pripravi oddaj, pridružil Aljoša Rojec, "novi" priseljenec Avstralije.

Program slovenske oddaje na 3ZZZ je sestavljen iz:

- ❑ **značilne zvočne najave,**
- ❑ **novic iz Slovenije,**
- ❑ **obvestil slovenskih društev v Melbournu in verskega središča,**
- ❑ **voščil in čestitk poslušalcev,**
- ❑ pogovorov z **gosti** v studiu ali po telefonu,
- ❑ obveščanja skupnosti o **tedenskih dogodkih,**
- ❑ na kratko o kakšni **svetovni zanimivosti,**
- ❑ **slovenske glasbe.**

Program v slovenskem jeziku na 3ZZZ ima nekoliko manj omejitev s strani radijske postaje kot SBS. *Jingle*, ki napoveduje začetek oddaje npr. izberejo ustvarjalci oddaje in je ne določa radijska postaja tako kot na SBS<sup>76</sup>. Vsebinsko je 3ZZZ podoben državnemu SBS-u, določeno razliko je mogoče opaziti v tem, da (za večjo domačnost) vsebuje še rubriko voščil in čestitk, in da posveča več pozornosti novicam iz skupnosti. Slovenci na 3ZZZ pravzaprav ne krajšajo obvestil, ki jih iz društev pošljejo, ampak jih objavijo v obliki, v kakršni so jih dobili<sup>77</sup>. Vzrok za to je verjetno tudi ta, da društva program na 3ZZZ delno finančno podpirajo. Še en del finančne pomoči prihaja s strani poslušalcev. Vsako leto namreč radio 3ZZZ pripravlja t. i. Radioton, ki ga za to, da obdrži svoj program, mora podpreti vsaka etnična skupina s prispevki svojih poslušalcev. Ob vsem je treba skrbeti tudi za stalno število članstva, ki je tudi nujen pogoj za obstoj oddaje. O številu poslušalstva je eden izmed sodelujočih na "mladinski uri" dejal:

*"Ne dosti. Problem je v tem, da mi tudi moramo za blj starejšo publiko imet tiste stvari, kaj oni majo radi, nekateri enostavno ne poslušajo slovenske oddaje, ne da nočejo, ampak imajo druge stvari: delajo, grejo ven, študirajo. Jaz bi rekel, da približno tisoč ljudi na teden to poslušā. Jaz to osebno rečem, morda več, morda manj, odvisno. Če sem jaz gor, potem malo manj (smeh), ne vem."*

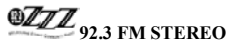
Urednica in voditeljica drugih oddaj pa:

*"Ja, povprečno, ker mi imamo tudi tam dol ta popis. Ker vsako leto moramo izpolnit določena pravila, tako, kaj vem... od tristo do petsto. Po mojem lahko jih je več, lahko pa jih je manj. To je odvisno."*

---

<sup>76</sup> Slovenska radijska ura se tako začne z narodnozabavnim napevom.

<sup>77</sup> Za to od ene ure oddaje porabijo kar dobrih dvajset minut.



termin	nedelja	ponedeljek	torek	sreda	četrtak	petek	sobota
5-6	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	Bharat
6-7	Samoaan	Hungarian	Vlach	Timorese	Croatian	Macedonian	Hmong
7-8	Bosnian	Hungarian	Croatian	Latvian	Multicultural Children	Filipino	Sinhala
8-9	Sinhala	Greek	Greek	Greek	Greek	Dutch	Serbian
9-10	Sinhala	Greek	Greek	Greek-youth	Greek	Russian	Syrian
10-11	Turkish	Turkish	Vietnamese	Cypriot Turkish	German	Turkish	Maltese
11-12	Jewish	Serbian	Polish	Iraqi	Italian	Turkish	Irish
12-13	Japanese	Syrian	Arabic	Punjabi	Austrian	Arabic-Youth	Mauritian
13-14	Spanish	Esperanto	Italian	Armenian	AMES	OZ Arts/ECCV	Mauritian
14-15	Oromo	Bulgarian	Egyptian	Lebanese	Coptic	Coptic	Egyptian
15-16	Lebanese	Austrian	Harari	Filipino	Macedonian	Jewish	Romanian
16-17	Assyrian	Dutch	Albanian	Cambodian	Hungarian	Spanish	Laotian
17-18	Armenian	Maltese	Macedonian	Spanish	Spanish	Maltese	Kurdish
18-19	Irish	Spanish	Cypriot Greek	Syrian	Arabic	Albanian	Spanish
19-20	Afghan	German	German	Slovenian	Lebanese	Austrian	Polish
20-21	Croatian	Bosnian	Turkish	Russian	Tamil	Indonesian	Ukrainian
21-22	Croatian	Cypriot Turkish	Spanish	Jewish	Egyptian	Portuguese	Indian
22-23	Malaysian	Cypriot Turkish	Chinese	Polish	Chinese	Somali	Malaysian
23-24	Filipino	Jordanian	Chinese	Bosnian	Tongan	Palestinian	Thai
24-1	Classical Flamenco	Jordanian	Austrian	Syrian	Sinhala	Spanish	Punjabi-youth
1-2	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	Syrian	Sinhala	Spanish	BBC World Service
nočni	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service	BBC World Service

Vir: 3ZZZ, Studios & Offices: First Floor, 144 George St, Fitzroy, 3065. Mail Address: P.O. Box 1106, Collingwood, 3066. (Updated 10 January, 2002)

Tabela 4.4: Program radijske postaje 3ZZZ po etničnih skupinah.

Na radiu 3ZZZ danes deluje 58 različnih etničnih skupin (glej tabelo 4.4). Omenimo, da je v začetnih letih slovenskega radijskega programa na 3ZZZ še večjo vlogo kot na SBS imelo versko središče (patri so imeli na 3ZZZ v začetku svoje lastne oddaje); zdaj naj bi cerkev pri programu sodelovala prav toliko kot ostale veje etničnih organizacij, le s svojimi obvestili. Radijska postaja sama določa, da lahko verske stvari zavzamejo le dve minuti celotnega enournega programa. Tudi politične vsebine se pri Slovencih ne pojavljajo. Tako pravi urednica in voditeljica slovenske oddaje na 3ZZZ:

*Politika se tam neha. Ker tam je 58 različnih skupin. Med njimi so Hrvati, Bosanci in cela Jugoslavija in so bili takrat veliki spori med temi grupami in so morali to zelo postrit in to se je potem nanašalo tudi na nas, Slovence. Ampak mi nismo bili nikdar en povod ali ena grupa, da bi imeli kdaj kakšne probleme. Nikdar. Ker jaz sama vem, da s tem ne greš nikamor, najmanj pa za eno uro na teden, da boš tam potem težil še ljudem. Nimamo časa. Imamo druge stvari dovolj, da se s tem ne ukvarjamo. (...)*<sup>78</sup>

Vsebina oddaje je precej statična, čeprav sproščena. Vsekakor pa je oddaja namenjena prvi generaciji, prav tako kot program na SBS. Eden izmed vzrokov nezanimanja mlajših generacij

<sup>78</sup> V splošnem bi lahko rekli, da je program radia 3ZZZ bolj "domač", nekoliko bolj svoboden pri oblikovanju svojega programa, čeprav bistvenih razlik med programoma SBS in 3ZZZ ni.

za slovenske radijske oddaje je poleg tega, da jih program vsebinsko ne zanima, tudi ta, da jih veliko ne razume slovenščine, ki jo na radijskih postajah uporabljajo<sup>79</sup>. "Mladina" na 3ZZZ sodeluje od leta 1994 s svojo samostojno uro vsako sredo v mesecu. Tudi mladinska radijska ura v veliki meri služi prvi generaciji<sup>80</sup>.

Glede na to, da obe radijski postaji oddajata slovenski program za peščico prve generacije Slovencev, bo zelo zanimivo radijske oddaje spremljati v prihodnosti. Dejstvo, da je celo mladinska oddaja, ki jo prostovoljno pripravljajo mlajše generacije, namenjena prvi generaciji, tem oddajam ne obeta svetle prihodnosti. Nekaj časa se bodo lahko še gotovo obdržale, tudi z mladimi voditelji, čez čas pa bodo nujne nekatere spremembe (morda delna sprememba jezika v angleščino), če bodo oddaje v slovenskem jeziku še želele obstajati.

#### **4.3.3 Spletne strani Thezaurus - premik k fleksibilnejšim etničnim medijem in sprememba skupinske dinamike**

Čeprav interneta in spletnih strani ne moremo teritorialno omejiti, spletne strani Thezaurus uvrščam v to poglavje. Nastajajo namreč v Melbournu. Glavni oblikovalci teh strani so trije (Aleksandra Ceferin, Sandi Ceferin in Bojan Ažman - Ceferinovi bolj v vsebinskem, Ažman pa v oblikovalskem smislu). Največ bralcev naj bi bilo iz ZDA, veliko tudi iz Avstralije in Slovenije, skupaj pa iz triinpetdesetih držav po svetu. Uporabljajo slovenski in angleški jezik.



**Slika 4.6: Saša in Sandi Ceferin v delovni sobi, kjer nastajajo tudi spletne strani Thezaurus.**

<sup>79</sup> Kot delni vzrok za to, da ne poslušata oddaj, ki jih pripravlja njuna mati, sta to omenili celo hčeri voditeljice slovenskega programa na 3ZZZ.

<sup>80</sup> Mladi si tukaj le nekoliko več privoščijo v zvezi z glasbo kljub odporu do sodobne, pa čeprav slovenske glasbe prve generacije.

Spletne strani Thezaurus so začele delovati leta 1999 in od takrat so razvili več projektov, ki jih ponujajo v obliki sklopov spletnih strani. Ti sklopi so naslednji:

**1. Sloveniana Webzine (Spletna revija Sloveniana)**

Neke vrste spletna knjižnica s trajnimi kulturnimi arhivi. Gre za predstavitev Slovenije, njenih naravnih značilnosti, značilne kulture in slovenske zgodovine, vključuje informacije o nekaterih pomembnih dosežkih.

**2. Slovenian Language Resources (Slovenski jezikovni viri)**

Slovnične in knjižne oblike, povezave do drugih jezikovnih in lingvističnih strani in informacije o slovenskih jezikovnih tečajih v Avstraliji, Sloveniji in v ZDA.

**3. Webclassroom (Spletna učilnica)**

Ta deluje od leta 2001 in je v času raziskave vsebovala petnajst sklopov vsebin o slovenskem jeziku in kulturi.

**4. Galeria Sloveniana (Galerija Sloveniana)**

Spletna galerija slovensko-avstralskih umetnikov. Kot pravijo, z njo predstavljajo in ohranjajo kreativnost slovenske skupnosti v Avstraliji, predstavljajo slovenske umetnike in slovensko umetnost svetovni skupnosti ter promovirajo intrakulturno izmenjavo in komunikacijo.

**5. Slovenian Literator (Slovenski Literator)**

Spletna antologija sodobne slovenske literature. Njen cilj je predstaviti današnjo slovensko literaturo v angleščini. Temelj je antologija slovenske poezije in proze z naslovom *The Imagination of Terra Incognita: Slovenian writing 1945-1995* Aleša Debeljaka.

**6. Careerlinx/Slovenian Connections (Slovenske povezave)**














Ta sklop predstavlja prednosti poznavanja slovenskega jezika. Ciljna skupina so predvsem ljudje s srednješolskim znanjem slovenščine. Potencialne učence slovenskega jezika informira o slovenskem jeziku, kulturi in možnostih kariere, ki jih ponuja znanje slovenščine. Omenja možnosti bilateralnih izmenjav med Avstralijo in Slovenijo v smislu izobraževanja, trgovine in kulture. Vsebuje kratke biografije učencev slovenščine na srednješolski ravni v Avstraliji, informacije in povezave do informacij o slovenskem jeziku in študijih, institucijah slovenske skupnosti, štipendijah, zaposlitvenih možnostih v Avstraliji in Sloveniji.

**7. Thezaurus Forums (Thezaurus forumi)**

Forumi so sredstvo za *online* komunikacijo, odprti so vsakomur. Registrirani člani imajo možnost objave in urejanja kratkih člankov, zanimivih za objavo, lahko pa tudi dodajajo informacije o kulturnem delovanju slovenskih organizacij. V času raziskave je bilo na straneh dvanajst glavnih forumov v treh kategorijah: *Slovenian Forums - Thezaurus.com (slovenski forumi*

- *Thezaurus.com*), *Slovenian Connection (slovenska povezava)* in *Slovenian Language and Cultural Resources (slovenski jezikovni in kulturni viri)*.

**8. Povezave** - na slovenske strani - vključujejo: slovenske vladne strani, medije, izobraževanje in kulturo.

Forum	Topics	Posts	Last Post
<b>Slovenian Forums - www.thezaurus.com</b>			
 <b>HOW TO REGISTER, forum items - January to February</b> 1. PLEASE REGISTER an ID on the forums - if registered you can amend your posts. 2. SEE LINKS section - IT IS A RESOURCES REFERENCE for language and cultural studies 3. WITH REQUESTS FOR A CHAT LINE - the software program will be installed in february 27january2004 Moderators <a href="#">thezaurus</a> , <a href="#">vesna</a> , <a href="#">Claron</a>	0	0	No Posts
 <b>Institute for Slovenian Studies of Victoria</b> More about: the Institute's projects, promotional activities, news and articles of interest. Major projects, activities, are listed in About ISSV of Thezaurus. See ISSV section - for details of membership, and supporters. Or email: ISSV@thezaurus.com Moderators <a href="#">thezaurus</a> , <a href="#">Sandi</a> , <a href="#">Sasha Ceferin</a>	17	22	Sun Feb 01, 2004 12:54 pm <a href="#">thezaurus</a> 
 <b>Australians and Slovenia</b> In 2002 - ISSV initiated the first Learning Slovenian Exchange Program from Australia, supported by the Republic of Slovenia. The Exchange facilitates individual language learning in Slovenia and Australia, links with Slovenia. in 2003-2004 - read about Slovenian Scholarships in September 2003, and a report on 1 Febraury 2004 Moderators <a href="#">Sandi</a> , <a href="#">Andrej B</a>	6	9	Sun Feb 01, 2004 12:55 pm <a href="#">thezaurus</a> 
 <b>Slovenian identity, culture, globalisation</b> Post in references, articles on the Slovenian identity, Slovenian history, language, Slovenian culture, and the questions of second and third generations...comment Moderators <a href="#">thezaurus</a> , <a href="#">Sandi</a> , <a href="#">Sasha Ceferin</a>	15	20	Fri Jan 23, 2004 10:04 pm <a href="#">thezaurus</a> 
 <b>Lost Generation 2003- Slovenian language and culture</b> March Conference in Melbourne - the Lost Generation and the Future. The Slovenian Identity - see report of April 2003. Comment or write to ISSV! Moderators <a href="#">admin</a> , <a href="#">Sasha Ceferin</a>	8	9	Mon Jun 09, 2003 7:17 pm <a href="#">Sandi</a> 
 <b>Slovenian - slovenscina - your language questions</b> Ask about Slovenian language, usage, expressions, comments on resources, and what interests you about Slovenian Moderators <a href="#">Primoz Pipan</a> , <a href="#">Bruce</a>	50	151	Sun Jan 04, 2004 6:02 pm <a href="#">Bruce</a> 
 <b>English, Slovenc, Slovenian references - dictionaries. software</b> By request! Your questions about the English language and usage Moderator <a href="#">Bruce</a>	4	5	Wed Jan 21, 2004 9:25 am <a href="#">thezaurus</a> 

Slika 4.7: Ena izmed spletnih strani Thezaurusa.

Spletne strani Thezaurus veliko prispevajo k spremembi dinamike slovenske skupnosti v Avstraliji in slovenske diaspore po svetu. Ustvarjajo prostor za komunikacijo, interakcijo in debato (predvsem s svojimi razpravnimi forumi). "Razpravni forumi so lahko neke vrste zmerne arene za vroč kulturni in politični boj" (Mallapragada v Gauntlett, 2000: 183). O tem za Thezaurus (zaenkrat še) ne moremo govoriti, ima pa možnosti, da se z njegovo pomočjo razvije debata, ki temelji na drugačni publiki, kot jo ima tradicionalna skupnost in tudi tradicionalni etnični mediji.

#### 4.3.4 Diasporični mediji kot sredstvo ohranjanja etnične raznolikosti

Govorimo o medijih, ki služijo publiki specifične skupine. Radio in splet imata elektronski značaj in bi tako lahko bila morda bolj fleksibilna v prilagoditvi željam posameznikov ter bolj osebna od tiskanih medijev. Ker smo ugotovili, da služita relativno različnemu občinstvu, je težko posploševati ocene o bližini posameznega medija za vsako izmed občinstev. Vsaj za radijske oddaje pa lahko rečemo, da so precej nefleksibilne, se ne spreminjajo, kljub temu pa ustrezajo željam primarnega občinstva. Zaradi svoje narave slovenski etnični radijski program ne doseže pomembnega dela ljudi, ki se identificirajo s to etničnostjo. Z eno ali dvema urama programa tedensko služi ozki, specifično določeni skupini ljudi. Nedinamična oblika oddaje, relativna nespremenljivost vsebine, slovenski jezik<sup>81</sup> in nadzor radijskega medija s strani prve generacije je pomenil to, da radio kot praktično edini elektronski etnični medij v času odraščanja in socializacije druge generacije ni imel občutnejšega vpliva in pomena<sup>82</sup>. Po drugi strani slovenski, pa tudi drugi etnični mediji že zaradi avstralskega multikulturnega nadzora<sup>83</sup> nad njimi nikoli niso izvajali občutnejšega zavračanja realnosti, v kateri so živeli. Tako lahko rečemo, da so se vselej le na nek način skladali z realnostjo življenja ljudi v slovenski skupnosti (ne pa tudi zunaj nje), jo odsevali, ne pa tudi aktivno oblikovali ali preoblikovali utečene prakse. In še eno vprašanje se poraja samo od sebe če prisluhneš vsebini teh medijev: če so to instrumenti za neko kulturno preživetje, kakšne vrste kulturo želijo ohraniti?

Internet bi lahko na drugi strani bil pomožnejši medij simbolične etničnosti, produkt dinamičnega načina življenja, nedoločen v času in prostoru, kljub temu pa medij, ki bi se osredotočal na specifično občinstvo; v našem primeru na prihodnje generacije slovenskih Avstralcev. Pri tem internet že s svojim značajem in zahtevo po možnosti dostopa velikokrat izključuje tiste, ki so vključeni v prej omenjeni radijski medij. Ob vsem pa nas tudi zanima, ali etnični medij sploh lahko ohranja etnične razlike v multikulturnem avstralskem okolju ali pa jih s svojo državno podporo le uspešno homogenizira.

---

<sup>81</sup> "Jaz, ne da jaz(...) Končno cela slovenska skupnost ne bi dovolila, da bi se zamenjalo v angleščino. Vedno bi še rada, da bi bilo večinoma, da bi se mladi trudili po slovensko (...). Imajo pa samo eno uro na mesec, kar je zelo malo. In da še takrat grejo na angleško, se mi zdi nepomembno. Ker v angleško priključiš ogromno radijev. In sem rekla: če se le da, probajte, tudi če ni vse. Ker ste videli, kako se trudijo! A ni to nekaj, kako se trudijo. Pa ne ve, pa premišljuje, pa bo reku po slovensko. Meni je všeč, pa tudi drugim je všeč." (Urednica slovenskega radijskega programa na 3ZZZ)

<sup>82</sup> Otroci ga niso nikoli v večjem številu poslušali. Pasivno že, aktivno pa večinoma nikoli.

<sup>83</sup> Predvsem s finančno pomočjo etničnim skupinam, s katero so si državne institucije pripisale tudi možnost oblikovanja splošnih medijskih programskih shem in nadzora nad vsebino.



## 5 SPREMENLJIVOST IN ZAVEZANOST TRADICIJI - MOŽNOST IZBIRE LASTNE SIMBOLIČNE ETNIČNE IDENTITETE

*Sam sebe sprejemam kot avstralskega Slovenca. Rojen sem v Avstraliji, imam avstralski način življenja, govorim avstralsko angleščino doma in v šoli, uživam vse aspekte avstralske kulture in dežele.*

*Moji stari starši so bili rojeni v Sloveniji, učim se slovenščino, jem slovensko hrano, sledim slovenskim tradicijam. Nisem niti popolnoma Avstrelac niti popolnoma Slovenec. Morda lahko rečem, da sem Avstrelac z delom Slovenije v svojem srcu.*

*(Michael Polb; razred slovenščine 2002<sup>84</sup>)*

Težko bi bilo izmeriti moč etničnega občutja, še posebej pri potomcih izseljencev. Slovenija ni njihova domovina; zavestno in zavedno sprejemajo možnosti Avstralije<sup>85</sup>. Velikokrat pa svoje delno pripadanje slovenstvu druga generacija celo poudarja tudi zato, ker se jim zdi, da imajo zaradi svojih osebnih izkušenj neke druge kulture prednosti v razumevanju razlik med ljudmi na splošno.

*"Ampak ja, jaz se čutim, da jaz sem Avstralka, ampak moji pradedi so iz Slovenije in jaz sem zmerom imela občutek, da jaz imam drugo perspektivo, kot Avstrelac. Moji starši so migranti, pa veš, kaj to pomeni, da prideš z ene druge dežele; ampak tudi imaš eno drugo kulturo, drugo mnenje do hrane, druge načine, kako govoriš v družini. Avstranci so zlo mirni, so zlo "laid-back" (...) in če živiš v takšni družini kot Slovenci... Slovenci dost govorijo, tako moja družina, se tako pretepajo z besedami in to čutiš, da to pridobiš, da pravzaprav imaš blj bogato življenje v Avstraliji, zato maš starše, k pridejo od nekam drugam." (I, št. 5)*

### 5.1 Kvalitativni elementi občutenja etnične identitete druge generacije v multikulturnem okolju

Intenzivnost občutkov druge generacije do domovine njihovih staršev in njihova izbira simbolnih elementov, ki vplivajo na intenzivnost teh občutkov, sta odvisni predvsem od socializacije teh zdaj odraslih ljudi takrat, ko so bili še otroci. Simboliko oblikujejo tudi diasporične institucije (društva, cerkev) - seveda ob pogoju, da so bili posamezniki v te institucije vključeni. Kmalu po prihodu Slovencev v Avstralijo je slovenska kulturna dediščina dobila drugačno obliko in to je značilnost vseh izseljenskih skupnosti, ne le slovenske. Človek iz današnje Slovenije včasih težko razume takšno manifestacijo kulture, ki se lahko zdi tudi kičasta in umetna. Folklor, plesi, pesmi, frajtonarca, potica rdeči nagelj in

<sup>84</sup> Vir: Ceferin, 2003a, str. 115.

<sup>85</sup> Zdi pa se, da v splošnem izseljenci in potomci izseljencev svoje domovine ali domovine svojih staršev ne sprejemajo s tolikšno mero čustvenosti, kot smo je na primer vajeni tisti, ki živimo v Sloveniji. Politika multikulturalizma je državljanom kljub nekaterim svojim slabostim vcepila zavedanje drugih kultur.

nekaj specifičnih praznikov je to, kar je za večino Slovencev prve in druge generacije tradicionalno<sup>86</sup>.

### 5.1.1 Čut zavezanosti/pripadnosti

*V vsej svoji zgodovini smo bili Slovenci le za kratek čas gospodarji na svoji zemlji. Slovenski jezik je bil izrinjen iz cerkva, iz šol, iz uradov, pa vendar se je obranil in razvijal. Zakaj? Zato ker smo hoteli ostati Slovenci. Tudi mi v izseljenstvu. Tisoči kilometrov niso iz nas naredili tujcev.*  
(Iris Dietner, iz razreda slovenščine 2002<sup>87</sup>)

Pri drugi generaciji gre za vrsto dinamičnega občutka pripadnosti, ki ni nespremenljivo zavezana določenim vzorcem kulture, ampak lahko uspešno krmari med različnimi vidiki te kulture. Sicer je pri drugi generaciji še vedno prisotno zavedanje neke statične, idealizirane kulture, ki v resnici ne obstaja, ne v Sloveniji ne v Avstraliji. Velikokrat se vrednote avstralskih Slovencev druge generacije za odtenek razlikujejo od značilnih avstralskih, kar lahko pripišemo nekoliko drugačni etnični socializaciji v družini.

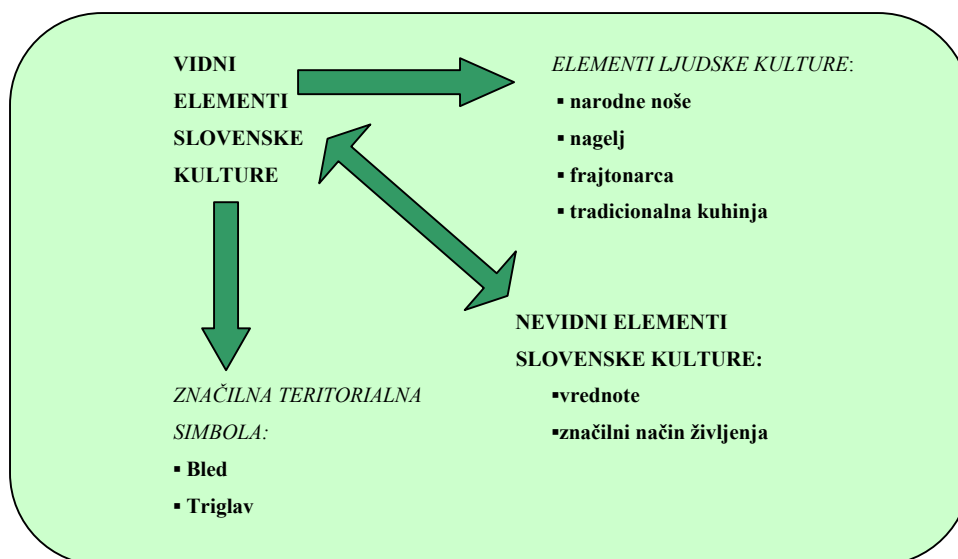
*"Mi smo šli v šolo, mamica je peljala, jaz sem bila majhna. In smo peli slovenske pesmi, tisto: Žabe svatbo... jaz spomnim. Božič tudi tisti čas, k najbliji pride. Smo peli vedno slovenske pesmi. Vedno potico za veliko noč. To so tiste tradicionalne. Tisto, k res vidiš, da je različno. Avstralci imajo druge tradicije. Pa te stvari kot godove. Mi smo imeli god, Avstralci niso imeli godove, oni imajo rojstn dan. Mi smo imeli tudi rojstn dan, ampak smo imeli tudi god. To je dobr, imaš nekaj več." (I, št. 5)*

Starši so na svoje otroke velikokrat prenesli svoje lastne ideale stare domovine, ki je zanje ostala prav takšna, kot je bila, ko so jo zapustili pred približno petdesetimi leti. To so poimenovali slovenska tradicija in jo povzeli skupaj s slovenskim jezikom oziroma z enim izmed slovenskih narečij. Prav jezik je pri tistih posameznikih druge generacije, ki ga govorijo, ostal velikokrat živ fosil, arhaičen.

---

<sup>86</sup> Značilna je predvsem slovenska ljudska kultura v izseljenških družtvih. V njih "gojijo predvsem zgodovinski spomin, mite, simboliko (petje himne, slovenske praznike...), udejanja se potreba po gojenju značilne glasbe, plesov, hrane, v njih gostujejo kulturne in druge skupine iz domovine" (Žigon, 1998: 103). Včasih je močan folkloren prikaz domovine tudi za potomce izseljencev edina realnost domovine njihovih staršev.

<sup>87</sup> Vir: Ceferin, 2003a, str. 115.



Slika 5.1: Slovenstvo, kot se kaže v drugi generaciji.

Kvalitativno so pri potomcih izseljencev značilne nekatere pojavne oblike slovenstva, ki jih ti vežejo na kulturo svojih staršev (glej sliko 5.1). To so na eni strani elementi ljudske kulture, kot so slovenske narodne noše, nagelj, klobuk, značilni folklorni plesi. Potem so tu še kulinarične značilnosti, predvsem potica. Jedi tradicionalne kuhinje so večinoma povezane s prazniki, božičem ali veliko nočjo in ne z vsakodnevno kuho<sup>88</sup>. V skupino vidnih ljudskih elementov spada tudi frajtonarca ter rdečeličen, zdrav in vesel slovenski fant. V zvezi z narodnozabavno glasbo potomci Slovencev gojijo dvoje različnih občutij. Nekateri zavračajo poslušanje te glasbe ter identifikacijo z njo in je velikokrat ne sprejemajo kot značilno slovensko glasbo. Drugi imajo prav nasprotna prepričanja. Ne le, da je ta glasba zanje značilna slovenska, imajo jo toliko radi, da se z njo tudi ukvarjajo. V Avstraliji je nastalo kar nekaj narodnozabavnih skupin<sup>89</sup>, sestavljenih iz ljubiteljev slovenske narodnozabavne glasbe druge generacije. Ti igrajo predvsem po različnih etničnih društvih.

<sup>88</sup> Watersova (1990) je v svojih raziskavah etničnosti potomcev priseljencev v Ameriki ugotavljala, da jedi iz nacionalne kuhinje velikokrat nimajo več skoraj nič skupnega z originalnimi jedmi iz posameznih dežel (drugače je le pri Italijanih), kljub temu pa ohranijo močno etnično simboliko, čeprav je ta preoblikovana v ameriški kontekst.

<sup>89</sup> Zanimivo je, da narodnozabavnih glasbenih skupin mladih slovenskih Avstralcev slovenska etnična društva velikokrat niso podprla. Zato so nekateri začeli igrati po drugih etničnih društvih in doživeli precejšen uspeh: "Ja, harmonika je zanimiva stvar. Ogromno se je teh ansamblov pojavilo, mladih. In to vsako leto novi. In kaj se z njimi zgodi? Oni to začnejo, ker se navdušijo za harmoniko. In potem te instrumente, ki zraven spadajo še. In oni naprej to tradicijo tle razvijajo. In igrajo za Slovence pač. Zdaj... slovenski klubi tega ne podprejo. Oni hočejo... če jim že mladi igrajo, da jim igrajo zastonj. To pa mladi, piš me v uh, grem pa igrat kakšnim drugim. So pa strašno popularni pri Avstrijcih, pri Bavarcih, pri vseh mogočih. In si lepo naredijo kariero. In potem jih oni prav dobro plačujejo pa Slovenci jih hočejo nazaj dobit pa rečejo: "Ja, zdaj pa mi plačaj dva tisoč, ne. Oh! No, to se je zgodilo s parimi, ki so res dobri. Ostali pa grejo po gobe. Ker klubi jih ne podprejo." (I, št. 12)

Avstralci s slovenskimi koreninami pri simbolični identifikaciji s slovensko etničnostjo pogosto omenjajo vizualno zelo močne elemente. Od izbire simbolov v družinah vsaj z enim slovenskim staršem je povezana tudi simbolika, vezana na določene kraje. Takšna značilna slovenska kraja sta največkrat Triglav in Bled. Pri teh dveh simboličnih slovenskih krajih ter Ljubljani in rojstnem kraju njihovih staršev se poznavanje mnogih predstavnikov druge generacije, predvsem tistih, ki v Sloveniji še niso bili (pa tudi tistih, ki so bili), tudi konča. Podobno je pri tretji generaciji, razen če informacije dobivajo tudi od drugod, ne samo iz družinskega kroga.

*"Svoje učence sem vprašala: 'kam ste šli s tvojo družino?' V Ljubljano samo za en dan. In so bili pri sorodnikih na deželi. In eni niso nič zvedli. Saj ko so odrasli, potem oni več grejo, tako na kulturne stvari, ampak to sami zvejo, ne skozi svojo družino." (Učiteljica slovenskega jezika v Melbournu)*

Določene stvari v tujem okolju postopoma dobijo simbolne etnične pomene in ustvarijo mostove, preko katerih precej avstralskih Slovencev (druge generacije) prestopa iz svojega prevladujočega načina življenja v obujanje svojih korenin. Etnično obarvana občutja pa so lahko vezana tudi na nevidne elemente navzven. Ti se pri drugi generaciji potem povezujejo še z značilnimi slovenskimi vrednotami<sup>90</sup>. Avstralci s slovenskimi koreninami so v pogovorih pogosto izražali podobne vrednote, ki so jih do določene mere ločevale od drugih ljudi. Mary Waters (1990: 134) pri Američanih kasnejših generacij ugotavlja, da ljudje svoji etničnosti skoraj univerzalno pripisujejo določene vrednote<sup>91</sup>. V prvi vrsti se pri avstralskih Slovencih druge generacije kot značilna slovenska vrednota pojavlja občutenje družine kot temeljne enote, zelo pomembne za razvoj posameznika. To je navadno najbolj posebna slovenska vrlina, ki je ne najdejo v avstralski kulturi.

*"Je bolj, kak bi rekla... ja... družinstvo imajo bolj razvito. Niso materialistic (materialistični). Tukaj v Avstraliji ljudje so (...) da moraš imet hišo pa...ne, jaz mislim, tudi lahko živiš s sorodnikom, pa z mamo in očetom pa takšne stvari, samo tukaj ljudje niso tako. Moraš sam. (...) V Sloveniji je večja navezanost na družino, pa prijatli, pa da ste skupaj." (I, št. 4)*

Določeno razliko z drugimi etničnimi skupinami v občutjih med nekaterimi potomci Slovencev sem opazila še v vrednotenju samostojne Slovenije. Končno je v začetkih devetdesetih tako neka brezoblična domovina njihovih staršev dobila svoje mesto na geografskem in političnem zemljevidu.

---

<sup>90</sup> Kot takšne se kažejo na primer: skromnost, delavnost, požrtvovalnost, visoko vrednotenje družine, prijateljstvo.

<sup>91</sup> Sklepam, da je podobno tudi pri etničnih skupinah v Avstraliji. Posamezniki druge generacije Slovencev so svoji etničnosti pripisovali podobne lastnosti, ki jih omenja Watersova. To so: (1) visoka vrednost družine (2) visoka vrednost izobraževanja, kar je vidno iz žrtvovanja staršev za izobrazbo otrok in (3) večja lojalnost religiji in državi (kar je bilo manj pogosto) (Waters, 1990: 134).

*"Še posebej na tisti dan ne bom nikdar pozabu, ko je Slovenija postala samostojna, ne bom nikdar pozabu, ko je Slovenija bila napadena in ne bom nikdar pozabu, ko je Avstralija kot prva izvenevropska država priznala Slovenijo, ko smo praznovali na stopnicah parlamenta tukaj v Melbournu. In... seveda... to za mene je bilo veliko doživetje. In ne samo za mene, za mnoge druge tudi, ki so druga in tretja generacija. So tudi mnogi drugi, ki so rekli, da jih ne briga, da tu živijo in to je tudi nek drug opinion (mnenje), izraz, in... to se mora tudi spoštovati. Ampak, spremembe so tudi tu." (I, št. 7)*

Etničnost druge generacije Slovencev je vsekakor spremenljiva (kompleksna, večplastna, fluktuirajoča)<sup>92</sup>. Pomeni, da so v enem trenutku lahko Avstralci, v drugem Slovenci, v tretjem oboje hkrati. Spremenljivost je del občutenja in čutenja. Velikokrat precej kritično dojemajo ukalupljene načine obnašanja, oblačenja in prehranjevanja, blaga, ki kaže na določene življenjske modele.

*"(...) In zato se ta slovenska kultura tukaj ni tako razvila, ljudi se tukaj samo družijo za zabave in to je njihova ideja, da to je njihova kultura, zabava... pa hrana. Oni rečejo, da obožujejo slovensko kuhinjo in da imajo polke, ki so te tradicionalne polke, ki... to je zelo staro. In da malo deklamirajo ene pesmi. In to oni mislijo, to je kultura. In to ta stari mislijo. In ta mladi zdaj se ne zanimajo in potem ne hodijo več na te prireditve, zato so zdaj izgubljeni eni." (I, št. 11)*

### 5.1.2 Simbolika in njena vizualizacija

*Simbolni svet se seveda gradi s pomočjo družbenih objektivizacij, toda njegova zmožnost postavljanja pomena daleč presega družbeno življenje tako, da posameznik 'najde prostor' v njem celo takrat, ko gre za njegova najbolj samotna izkušnja. (Berger in Luckmann)*

Diaspore so nagnjene k izražanju in poudarjanju nekaterih realnosti, ki v izseljenem okolju dobijo druge pomene kot v okolju, na katerega se nanašajo. Postanejo simboli neke etničnosti in prispevajo svoj delež k simbolnemu svetu vsakega posameznika. Simbolni svet je po Bergerju in Luckmannu "matrica vseh družbeno objektiviziranih in subjektiviziranih realnih pomenov: vso zgodovinsko družbo in celotno posameznikovo življenje vidimo kot dogajanje znotraj omenjenega sveta"<sup>93</sup> (Berger, Luckmann, 1988: 92). Etnični simboli se predvsem preko staršev s socializacijo kot del posameznikovega simbolnega sveta vgradijo v objektivni in subjektivni svet otrok. Tako izbrani in poudarjeni se (s pomočjo selektivnih in posredovalnih mehanizmov - Skrbiš, 1996) vključujejo v proces etnične identifikacije in v

<sup>92</sup> Že v drugem poglavju sem govorila o identiteti, za katero Stane Južnič navaja kar nekaj imen: premakljiva, nestalna, prilagodljiva ali fluktuirajoča, torej nestanovitna in kolebajoča (Južnič, 1993: 132). Med temeljne razloge fluktuirajoče identitete šteje: splošno mobilnost sodobne razvite družbe, spreminjanje položaja posameznika v procesih družbenih sprememb, lažje prehode iz kraja v kraj, mobilnost glede zaposlitve, možnosti spreminjanja družbenega statusa v raznih oblikah vertikalne in horizontalne mobilnosti (ibid.).

<sup>93</sup> Posameznik "najde prostor" v njem celo takrat, ko gre za njegova najbolj samotna izkušnja. Soočenje z alternativnimi simbolnimi svetovi, kot je svet stare domovine staršev, predpostavlja po Bergerju in Luckmannu tudi vprašanje moči: katera od nasprotujočih si definicij realnosti se bo v družbi "prijela" (Berger, Luckmann, 1988: 102). Dve družbi, ki druga drugo seznanjata z med seboj sprtimi svetovi, istočasno razvijata pojmovne mehanizme za vzdrževanje posameznih svetov.

simbolni svet posameznika nasploh<sup>94</sup>. Na rezultat izbire elementov etno-simbolične identifikacije pri drugi generaciji Slovencev pa v veliki meri vpliva tudi prva generacija, ki "uspešno malinupilra izbiro primernih simbolov" (ibid.).

*"I think (mislim), slovenska kultura v Avstraliji je drugačna kot slovenska kultura v Sloveniji. V Sloveniji ste Slovenci in ste vsak dan, 24 ur Slovenci. Tu se moramo boriti, da smo Slovenci in smo to enkrat na teden, ko pridemo k maši. Slovenskost je drugače v Sloveniji, kot je v Avstraliji in to sem videla, ko sem šla tam." (I, št. 6)*

V izseljenskem okolju so folklor, plesi in narodne pesmi drugi generaciji pred oči postavljale drugačno sliko kulture, kot so jo videli njihovi starši, ko so odšli od doma. To za drugo generacijo niso bili elementi, ki bi jih lahko povezovali z realno predstavo neke dežele in njenih ljudi, ampak so bili ti elementi zanje simbolični, posebni (kar še ne pomeni, da so jim bili všeč), kar so si delili s svojo družino in morda še z ozkim krogom ljudi. Kljub temu da jim ti simbolični elementi velikokrat niso pomenili veliko, so se nekateri začeli kasneje zanje bolj zanimati in v njih so videli tudi nove možnosti.

*"Danes so možne povezave z različnimi predznaki in ti mladi se povezujejo, čutijo nekaj, vidijo nekaj v možnostih vlaganja investicij v Slovenijo, vidijo v tem en profit, en zaslužek, eno zadovoljstvo tudi navsezadnje, ker so naši starši od tam, obvladajo ta jezik, grejo parkrat tja, imajo žlahto, (...). To vam hočem povedati, kako lahko danes poleg vsega tega, kar je, naše, slovensko in tako naprej, tudi na druge načine uresničujemo to. Vse to nas spodbuja k tej povezavi in nam daje nove možnosti. Nove možnosti, ki jih prej nismo poznali." (I, št. 10)*

Watersova pravi, da na stopnjo in količino znanja in interesa, ki ga posameznik ima o svojih prednikih, vplivajo številni dejavniki. Pomembnejši so (1) socioekonomski status družine (še posebej izobrazba), (2) struktura družine (ločitve, smrti, geografska mobilnost, bivanjske razmere in posledice, ki jih te imajo na stopnjo in intenzivnost stika med člani družine) in (3) število generacij družine v tujini (Waters, 1990: 57). Socioekonomski statusi slovenskih družin so bili v primerjavi z avstralskimi v začetku sicer večinoma precej slabi, kar je do določene mere verjetno vplivalo na željo staršev, da se otroci vključujejo v večinsko družbo. Kljub temu pa je nekaj predstavnikov druge generacije čutilo potrebo po občasni identifikaciji s slovensko etničnostjo. Etnična identiteta zanje ni nekaj statičnega in nespremenljivega, ampak je prostovoljna in vsebuje možnost izbire.

---

<sup>94</sup> Skrbiš (1995) na primeru avstralskih Slovencev in Hrvatov ugotavlja, da čeprav vsaka kultura vsebuje mehanizme simboličnega posredovanja, so ti v izseljenskem okolju veliko bolj selektivni in poudarjeni. Pravi še, da Slovenci prve generacije v Avstraliji naj ne bi želeli ustvarjati neke vrste *naravnega, rodovnega* in *polnokrvnega* slovenstva, temelječega na etno-političnem ekskluzivizmu, kar je "pomembna opazka, še posebej ker v Avstraliji obstajajo priseljske skupine, ki močno izražajo takšne želje" (Skrbiš, 1996: 66).

## 5.2 Multiple, hibridne in dinamične identitete kot posledica multikulturne družbe

*V telesih se zadržujemo.  
Toda telesa gredo naprej.  
(Sigrid Schade)*

Za naraščajočo kompleksnost etnične identifikacije - ki naj bi bila takšna predvsem zaradi naraščajoče globalizacije in napredujoče tehnologije (o kompleksnosti pa lahko govorimo tudi v zvezi z multikulturnim okoljem, kot je avstralsko) - so postrukturalisti uvedli koncept *hibridnosti* (Modood in drugi, 1994; Bradley, 1996 v Hall, 1992: 310). Hibridnost opredeljujejo kot posledico globalne družbe, kjer ni nobenih "čistih" kultur in kjer so komunikacijska tehnologija, migracije in potovanja pripeljala do kulturne hibridizacije ter povečane etnične fragmentacije vseh kultur<sup>95</sup>. V skladu s tem pogledom večplastne hibridne etnične identitete ponujajo *tretji prostor* kot alternativo asimilaciji v le eno kulturo. Hibridnost pomeni "naseliti vsaj dve identiteti, govoriti dva jezika, prevajati in razpravljati med njima" (Hall 1992: 310). Pojem hibridnosti pa ne uspe pojasniti nekaterih težav, na primer tistih, ki nastajajo ob spajanju dveh kultur, ki si nista podobni ali ki nista približno enako močni, če je ena manjšinska in druga večinska (kot sta slovenska in avstralska v Avstraliji). Robert Young (1996) ugotavlja, da lahko trditve o tem, da vsi postajamo globalni, hibridni in diasporični, postavljajo le tisti, ki imajo moč in dodaja: "heterogenost, kulturna izmenjava in raznolikost so zdaj postali sestavni deli samozavedne identitete sodobne družbe" (Young, 1996: 4). Če so hibridne družbene identitete značilne za sodobni svet, potem ne bi smeli opazati toliko prizadevanj za kulturno hegemonijo in mehanizmov, ki to podpirajo. "Hibridnost je povezana s spajanjem kultur in ne z njihovo kulturno različnostjo" (Anthias, 2001: 621), kot takšna pa celo nasprotuje osrednji ideji multikulturalizma.

Menim, da bi težko rekli, da se pojavlja nova hibridna identiteta. Bolj verjetno je, da ljudje ločeno posvojijo dualni/multipli čut dveh ali večih identitet. Doma so otroci izseljencev Slovenci, v službi so Avstralci. Ko v službi srečajo nekoga s slovenskimi koreninami, spet za

---

<sup>95</sup> "Vrsta avtorjev (Hannerz, 1996; Friedman, 2000; Fernandes, 2002) zagovarja tezo, da so pogoji globalne mobilnosti odgovorni za nove načine preseganja nacionalnih omejitev. V tem procesu prihaja do stapljanja različnih nacionalnih identitetnih vzorcev, njihovega reformiranja in vnovičnega porajanja v novih hibridnih oblikah. Tovrstna hibridizacija je v večini primerov omejena na posameznike ali subkulturne skupine (npr. bangladeški raperji v Londonu ali slovenska plesalka irskih plesov v Avstraliji). Za Appaduraja (1996) so to že prvi znanilci post-nacionalnih identitet, medtem ko Featherstone (1995) in Nederveen Pieterse (1995) v tem kontekstu govorita o 'tretji kulturi'" (Skrbiš, 2003: 13).

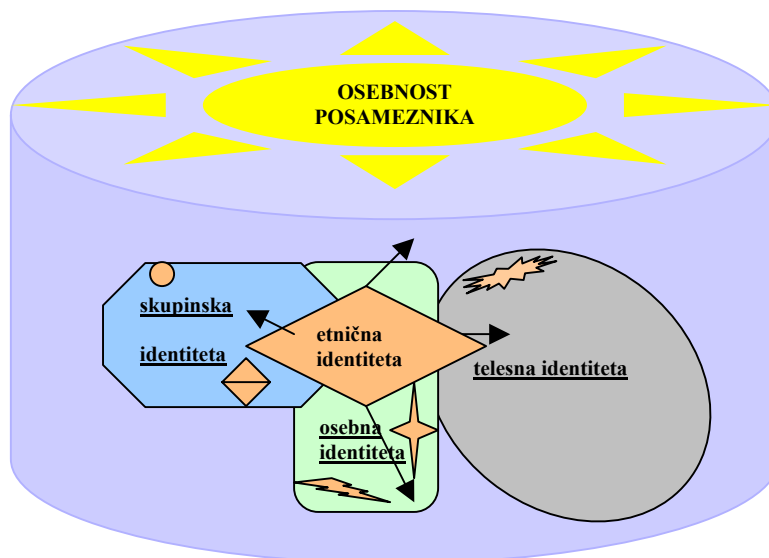
trenutek postanejo Slovenci. Ko pridejo v banko, so Avstralci, ko pridejo v slovensko cerkev so Slovenci. In tako naprej. Nikdar pa niso bili in ne bodo takšni, kot so Slovenci v Sloveniji. Pri tem se spet lahko vrnemo h konceptu premakljivih, preklaplajočih in fluktuirajočih identitet (S. Južnič, 1993: 132-138), ki pa to niso tako pogosto, kot so bile pri prvi generaciji Slovencev v Avstraliji. Druga generacija etnične identitete "preklaplja" le včasih in še to prostovoljno.

*"Ampak potem se vidla, to ni moja domovina (Slovenija, op. M. M). Sem prej mislila, da je moja domovina, where I'm from (od koder sem). Ampak ne. Domovina je Slovenci, ki so v Avstraliji mentality (miselnost) in ne slovenska mentality v Sloveniji." (I, št. 5)*

Proces prilagajanja vrednot in pričakovanj dóma in širše družbe je bil za drugo generacijo lahko tudi precej stresen. Obseg, v katerem otrok odrašča bikulturalno, lahko ima velik vpliv na adaptacijo v družbi na splošno in tudi na etnično identifikacijo. Izziv pri tem predstavlja prihajajoča tretja generacija (in prihodnje), ki bi zaradi mešanih zakonov lahko prilagajali več etničnih identitet hkrati. Pri drugi generaciji slovenskih Avstralcev v Melbournu o tem še ne moremo govoriti. Lahko rečemo, da imajo ti ljudje večinoma v sebi zavest o dveh različnih svetovih, pri čemer se ta dva svetova velikokrat ne prekrivata, včasih pa le, odvisno od tega, kako intenzivna je javna podoba njihove etnične identitete. Vendar pa se zdi, da slovenstvu pripisujejo veliko bolj statičen pomen in ga povezujejo z zgodovino, kulturo in tradicijo, medtem ko je avstralstvo nasploh nek nov pojem, ki jim bolj kot kultura pomeni način življenja.

Opažam, da se je proces ustvarjanja, predstavljanja in sprejemanja slovenske etnične kulture prednikov že začel razvijati, spreminjati in se v določeni meri dotikati avstralske *življenjske kategorije*. Še bolj kot pri drugi se to zdi pri tretji generaciji. Slovensko kulturo in tradicijo si v tem smislu predstavljam kot omejen delček posameznikove osebnosti, na katerega vplivajo druge človekove identitete in obratno - ta shranjena, omejena etnična identiteta prehaja na določenih mestih svoje meje (glej sliko 5.2), vendar le včasih in v posameznih segmentih.





Slika 5.2: Etnična identiteta znotraj osebnosti posameznika.

Etnična identiteta je dinamična. Podlago ima tako v posamezniku kot v skupini, nanjo pa (kot na vsako človekovo identiteto) do določene mere vpliva še telesna identiteta<sup>96</sup>. Posameznikove skupinske identitete (kamor spada tudi etnična) je danes težko ločiti, ker je človek vedno vpet v mrežo raznih odnosov. Vse večja mobilnost, računalniško-posredovana komunikacija in internet so še dodatni vzroki za spreminjanje v razumevanjih skupnosti in identitete. Kot sem že omenila v začetku, večja fleksibilnost vodi iz prostora krajev v prostor tokov (Martin, Castells), s čimer zaščitno vlogo prostora izgublamo. Z uporabo *online* medijev lahko zato diaspore ustvarjajo nove virtualne soseščine (Elkins, 1997), vendar zaenkrat pri slovenskih Avstralcih o posebnem elektronskem prostoru določene interesne skupine, ki bi se identificirala na podlagi etničnosti, še ne moremo govoriti. Identificiranje s slovenstvom namreč med drugimi in tretjimi generacijami Slovencev v Avstraliji (ki so potencialna skupina za ustvarjanje tovrstnega virtualnega prostora) ni tako številno in močno, da bi se etnična identiteta prekrila z identitetami, ki jih razvijajo v drugih okoljih in drugih družbenih skupinah<sup>97</sup>. Vsak posameznik izbira, kaj bo poudaril ali pa sprejme multiple odnose do multiplih skupnosti, ki so pomembni le v določenih kontekstih. Govorimo lahko o

<sup>96</sup> Brez telesne identitete niti ne more biti kake druge identitete (Južnič, 1993: 17).

<sup>97</sup> Živimo v okviru več družbenih skupin ali celo skupnosti. David J. Elkins (1999) pravi, da vsaka skupnost, skupina ali kategorija zastavlja posamezniku vprašanja o tem, kdo je: Kdo mi je podoben? S kom imam podobne interese? S kom sem skupaj v "istem čolnu?" Ugotavlja, da ljudje nimamo ene same, prevladujoče in vseobsegajoče vrednote, interesa ali skupnosti in morda niti ni enega samega jaza (*self*).

kontekstualnosti identitete oziroma o kontekstualnosti indicev te identitete (glej Južnič, 1993: 270), ki so vezani na okolje in okoliščine<sup>98</sup>.

"V Kanadi sem britanski Kolumbijec; ko potujem, sem Kanadčan; ko sem na akademskih konferencah, sem politolog; ko pišem, sem pisatelj; in skozi vse to, sem Nicolin mož. Vse to pa še vedno ne izčrpa moje identitete." (Elkins, 1999: 42)

### 5.3 Izgubljena generacija?

*23. marca 2003 so v Melbournu organizirali konferenco Slovenski jezik in kultura - izgubljena generacija in prihodnost. Konferenca je potekala v angleškem jeziku, ker se je osredotočila na drugo in tretjo generacijo slovenskih Avstralcev. Od prisotnih je bilo zelo malo pripadnikov druge in tretje generacije. Nekateri so bili zaradi tega razočarani.*

Slovenska etnična identiteta je le ena izmed identitet in v različnih trenutkih posamezniki poudarjajo različne vidike svojih identitet. Multipla identiteta je dinamična in etnična identiteta v sedanjosti za svoj obstoj vse manj potrebuje fizično skupnost. Eden izmed predstavnikov druge generacije je po zgoraj omenjeni konferenci dejal:

*"Mi smo slovenski Avstralci in smo povezani s slovensko kulturo. Živimo obkroženi z avstralsko kulturo in drugimi kulturami, ki oblikujejo današnjo Avstralijo. Zato naša slovenska kultura ni prevladujoča v naših življenjih. Potruditi se moramo, da naša slovenska kultura postane del naših življenj in to je nekaj, kar moramo sami izbrati... Včasih nam postane jasno šele kasneje, kako pomembne so nekatere stvari v našem življenju, včasih prepozno. Lahko le upam, da ne bo tako z našo slovensko identiteto." (vir: www.thezaurus.com)*

Ien Ang, ki je bila rojena na Nizozemskem, vzgojena v Indoneziji v družini kitajskih staršev in ki ne govori kitajsko, pravi:

*"Če sem neizogibno Kitajka po izvoru, privolim v to, da sem Kitajka le včasih (...). "Dom" se lahko izraža na številne načine, iz različnih pozicij, v različnih socio-političnih in ekonomskih okoliščinah in z različno stopnjo vpletenosti v kolektivno diasporo." (Ang v Echchaibi, 2002: 42)*

Verjetno gre tudi za novo osmišljanje etnične identitete. Predstavniki druge generacije so večino svojega socializacijskega obdobja preživeli v stiku z mitično, imaginarno, oddaljeno kulturo staršev. Zdaj pridobiva za njihove otroke ta dežela neke druge pomene. Še vedno ostaja imaginarna, vendar pa je po drugi strani lahko zdaj tudi čisto realna, oprijemljiva, lažje dobi tudi svoj smisel.

*"Ja, jaz sem tu rojen, ponosen Avstralc sem (...). Ampak vseeno je moja kri, je moj background (ozadje), moja pripadnost, moji sorodniki so vsi v Sloveniji. Zato sem slovenskega rodu, čeprav je moja slovenščina slaba, čeprav sem samo bil par tednov v Sloveniji v mojem življenju, se počutim kot Slovec, ampak ne samo kot Slovec, ker nisem tam rojen, avstralski Slovec, tu rojen v Avstraliji, ponosen kot Avstralc in ponosen kot Slovec.." (I, št. 6)*

<sup>98</sup> Južnič pravi, da indice etnične identitete velikokrat spremeni celo kako zgodovinsko naključje. Kot piše, "s tem ne mislimo toliko na sovpadanje nepričakovanih, med seboj nepovezanih procesov, marveč predvsem na delovanje zunanjih dejavnikov, na katere etnija, ki obstaja, je šele v nastajanju ali pa izginja, niti ne vpliva v popolnosti, naj tako rečemo, sama iz sebe" (Južnič, 1993: 270).

O izgubljeni slovenski generaciji je mogoče razmišljati verjetno le, če imamo v mislih življenje na skupnostni ravni. Glede jezika morda lahko govorimo o delno izgubljeni generaciji<sup>99</sup>, še nadaljnjo izgubo jezika je mogoče pričakovati. Težko pa govorimo o popolnem zatonu že pri tretji generaciji. Menim, da se bo učenje jezika v manjši meri nadaljevalo, vendar pa bo temeljilo na drugačnih pristopih. Ker se bodo posamezniki verjetno tudi v multikulturnem okolju vse manj neposredno identificirali z etničnostjo, jezik ne bo več eden izmed pomembnejših kazalnikov posameznikove etnične identitete (to je jezik vsekakor bil pri prvi generaciji<sup>100</sup>). Tudi revne, mitske kmetije, kjer so se velike družine stiskale ob peči in jedle močnik in potico bodo morali dopolniti (ne pravim, da zamenjati) še drugi vidiki, kot je arhitektura, literatura, zgodovina. Prav zgodovina (vendar ne samo v smislu folklorne tradicije) pomeni avstralskim Slovencem veliko, saj lahko v avstralski družbi posamezniku zagotovi lastno individualnost in svojskost.

### 5.3.1 Etnična heterogenost - sredstvo progresivne homogenizacije?

*Um je nekakšno gledališče. Prav nobene enostavnosti ni v njem v danem trenutku, in ne identitete v različnih trenutkih, zgolj trajen tok in gibanje, stalno spreminjanje, v katerem se zaporedoma pojavljajo številne zaznave; se pojavijo, razvijejo, zdrsijo mimo in izginejo v neskončni raznolikosti držav in situacij.*  
(David Hume)

Slovenski Avstralci imajo relativno dobro izobrazbeno strukturo (kot se to zdi na prvi pogled) in so vključeni v avstralsko družbo na vseh ravneh. Otroci slovenskih izseljencev so Avstralci in to v celoti. Menijo, da si v družbi multikulturne politike lahko dovolijo biti Avstralci v celoti tudi z majhnimi posebnostmi in razlikami.

*"Za mene to je, da mi smo vsi edini, tako Avstralci, samo imamo korenine in imamo življenje, da je malo... Jaz bom šla tukaj v Kew pa na slovensko radio pa za Slovenci bom pomagala dosti od moj čas in to za mene je tisto multiculturalism. Drugače mi smo vsi edini kot Avstralci, vsi živimo tukaj. Mi smo vsi multicultural (multikulturni) in Avstralija je prišla skupaj na ta način." (I, št. 4)*

V zvezi z občutenjem etničnih korenin lahko precej predvidevamo na podlagi ameriškega primera. Mary Waters pri Američanih s koreninami evropskih belcev ugotavlja, da se s časom in skozi generacije posamezniki progresivno bolj asimilirajo, kljub temu pa to ne

<sup>99</sup> Slovenski jezik že pri drugi generaciji ni prvi, materni jezik, ker je v času njihove socializacije tudi v družini velikokrat prevladoval angleški jezik. Tako ima po opažanjih zanje slovenski jezik manj simbolnega pomena kot nekateri drugi elementi. Vendar to še ne pomeni, da so posamezniki popolnoma izključeni iz simbolnega sveta (Berger, Luckmann), ki ga ta jezik označuje. "Med manjšinskimi skupinami ali znotraj skupin, v katerih je do jezikovnih premikov prišlo v relativno bližnji preteklosti, se lahko vrednost jezika kot simbola ohrani v odsotnosti komunikativne funkcije" (Edwards v Hutchinson in Smith, 1996: 227).

<sup>100</sup> Glej drugo poglavje.

pomeni, da svojo staro identiteto izgubijo<sup>101</sup>. Avstralska politika mogoče prav s tem, ko poudarja in dopušča raznolikost, hitro in učinkovito ljudi homogenizira.

*"Jaz sem seveda za multikulturalnost, tukaj imamo 170, 180 raznih jezikov, tu v Avstraliji, celo več in Avstralija je v svetu znana, da je multikulturalna država in da uspešno skupaj živimo kot Avstralci. Čeprav imamo svoje identitete, na primer mi kot Slovenci, ampak da znamo skupaj živeti. Čeprav so problemi po celem svetu, tu v Avstraliji pa uspešno živimo skupaj in čeprav imamo svojo identiteto, smo Avstralci. Živimo kot Avstralci, kot ponosni člani te države. Ob istem času pa lahko kažemo avstralski skupnosti, kaj je naša pripadnost, kaj je naš background (ozadje)." (I, št. 7)*

Avstralija je stara približno dvesto let, ki niso bila preveč nasilna, dramatična ali heroična. Ni ravno patriotska država: ni doživela bojov za osvoboditev izpod kolonialnih oblasti, revolucij, državljanskih vojn ali vojn s tujimi silami na svojem ozemlju<sup>102</sup>. Boji za podjarmljenje Aboriginov so bili kolektivno izključeni iz narodnega spomina. Avstralci težko gradijo nacionalne legende. Avstrelac se je v avstralski družbi (do sedaj) težko počutil kot del neke enotne, povezane skupnosti. Včasih sta bili ekonomska moč in blaginja tisti, ki sta imeli vlogo neke vrste ideologije. Z realnimi plačami, naraščajočimi cenami hiš in s padajočim odstotkom lastnikov, materialna prosperiteta ne more več biti ključ narodne enotnosti. (ibid.). Treba je iznajti neko novo povezavo.

### 5.3.2 Etničnost iz zasebne v javno sfero - in nazaj

*Če ne moremo končati naših razlik, vsaj lahko pomagamo, da svet postane varen za različnost.*  
(John F. Kennedy)

Gansov koncept simbolične etničnosti pravi, da takšna etničnost pomeni tradicijo, ki jo lahko občutiš brez tega, da bi jo vključeval v vse vidike svojega življenja. Simbolična etničnost na tak način zavzame bolj ekspresivno funkcijo. S simbolično etnično identiteto je mogoče doseči dva učinka: človek lahko ostane individualist, kar je visoka vrednota postmoderne družbe (tudi avstralske), obenem pa se čuti del skupnosti, kar mu daje občutek varnosti<sup>103</sup>. O tem lahko govorimo tudi v avstralsko-slovenskem izseljenskem okolju.

---

<sup>101</sup> Glazer in Moynihan sta govorila o tem, da "Američani postajajo ves čas bolj Američani in manj etnični. V procesu sodelovanja v tem procesu pa lahko simultano postanejo tudi bolj etnični" (Glazer in Moynihan v Waters, 1990: 53).

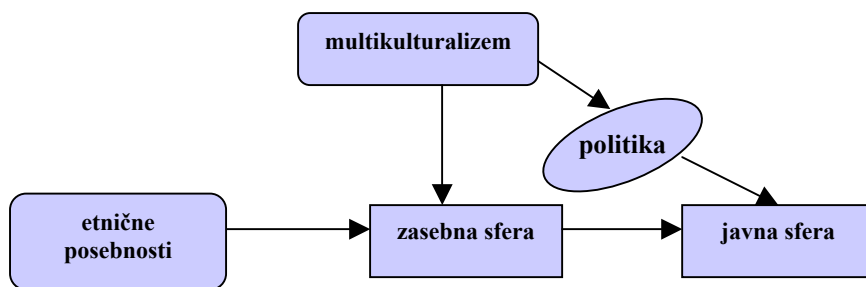
<sup>102</sup> Seveda si Avstralija nekaj zgodovine deli z Veliko Britanijo kot del britanskega imperija in v tem duhu so številni avstralski vojaki v prvi svetovni vojni herojsko umrli pri Galipoliju.

<sup>103</sup> Alexis de Tocqueville je že v devetnajstem stoletju pisal o ameriškem značaju. Precej podobnosti lahko najdemo tudi v avstralski kulturi. Tocqueville je govoril o dveh konfliktnih vrednotah: individualizmu in podobnosti oziroma o samozaupanju in kooperaciji (Tocqueville v Waters, 1990: 148). Opazil je, da medtem ko individualizem vodi ljudi k temu, da najdejo svoja lastna prepričanja znotraj sebe, je izolacija kompatibilna s podobnostjo, ker ljudje nenehno iščejo potrditev svojih prepričanj od ljudi okoli sebe.

Nekateri avtorji simbolične etničnosti pravijo, da je etničnost vse bolj izražena le še v zasebni sferi prostočasnih aktivnosti (to pravi na primer Alba, 1990). Avstralski primer pa kaže, da etničnost postaja tudi *javna*<sup>104</sup>, vendar ne v smislu oblikovanja novih fizičnih etničnih skupnosti (ki temeljijo na članstvu), ampak v izražanju individualne etničnosti v javnosti, npr. s prisotnostjo na etničnih praznikih ali s skupnim slavljenjem etničnih praznikov z ljudmi drugih etničnih pripadnosti.

*"Večina mojih prijateljev niso Slovenci. So vsepovsod. Jaz ne razlikujem. Jaz imam dosti prijateljev od vsepovsod: Italijani, Azijci, seveda Slovenci, Avstralci in je res lepo, ko drugi vidijo (...) da rečejo: 'O, mi pa to imamo radi tudi. Kaj pa je to? To, polka pa valček pa, kako lepo pojejo'. In imam ponos potem, ko slišim takšen komentar. Yeah (ja), ali: 'Imate zelo lepe noše.'" (I, št. 7)*

O premiku preoblikovanih etničnih manifestacij iz zasebne v javno sfero govori tudi **John Edwards**<sup>105</sup>. Nekatera družbena etnična znamenja se po njegovem mnenju dolgo ohranjajo zato, ker so javna in simbolna. "Obleka, okrasje, ples in pesem lahko izginejo kot navadna znamenja v življenju skupine, medtem ko se ohranjajo (ali ponovno pojavljajo) kot javna simbolna znamenja. V tem primeru je njihova pojavnost pogosto omejena s posebnimi festivali, dnevi in podobnim, kar je povezano s komercialnim interesom, in ti lahko postanejo dostopni vsakomur, ne glede na to, ali je ta pripadnik skupine ali ne" (Edwards v Hutchinson in Smith, 1996: 228)<sup>106</sup>. Manifestacije etničnosti stopajo iz zasebne družinske in društvene sfere v javno sfero (glej sliko 5.3), v kateri se slavijo prazniki multikulturalnosti in prazniki specifičnih etničnih kultur, npr. kitajsko novo leto in islamski ramadan.



Slika 5.3: Premik etničnih posebnosti iz zasebne v javno sfero.

<sup>104</sup> Predvsem s svojimi simboli na javnih mestih ter z javnimi in množičnimi praznovanji etničnih praznikov.

<sup>105</sup> Edwardsov članek z naslovom *Simbolična etničnost in jezik* je objavljen v zborniku *Etničnost* (ur. Hutchinson in Smith, 1996).

<sup>106</sup> Identiteta pa kljub vsemu ne more obstajati ločeno od skupine in simboli so del kulture. V tem smislu lahko na simbolično etničnost gledamo kot na indikator ohranjanja etničnih skupin in kultur. Simbolična etničnost ne potrebuje delujočih skupin ali mrež; občutja identitete se lahko razvijejo skozi povezave s simboličnimi skupinami, ki se nikoli ne srečajo ali s kolektivitetami, ki se srečujejo občasno. Iz istega razloga simbolna etničnost ne potrebuje izkušenj kulture, čeprav simboli izhajajo iz nje (Gans v Hutchinson in Smith, 1996: 149).

Premik kulturne proizvodnje iz družinske ali lokalne skupnosti v "svetovno tovarno" zelo vpliva na življenje ljudi<sup>107</sup>. Kot nekoliko karikirano povedo nekateri avtorji: "Britanci jedo špagete, Afričani bel kruh, Azijci dunajske zrezke." Homogenizacija praktično omogoči razliko, vendar pa to ovrže vsak pravi kulturni pomen. Ko razlika izgubi svoj smisel, pa postane naša potreba po identiteti še večja<sup>108</sup>.

### 5.3.3 Vrnitev k etničnim koreninam z manj čustvenega tveganja - fenomen tretje generacije

*V sodobnosti mi možnost premikanja med kulturami, asimiliranja in mešanja njihovega bogastva daje prednost, ki jo cenim skoraj vsak dan.*  
(Andrew Potočnik, iz razreda slovenščine 2002<sup>109</sup>)

Idejo o vrnitvi tretje generacije je oblikoval Marcus Hansen<sup>110</sup>, ki pravi, da je lahko vrnitev tretje generacije sama po sebi le ena izmed različic simbolične etničnosti. Tretja generacija se lahko preteklosti dotika z manj čustvenega tveganja kot prva in druga generacija, ki ji še vedno poskušata uiti (Gans v Hutchinson in Smith, 1996)<sup>111</sup>.

*"Ta, tretja generacija se bolj zanima za to sodobno Slovenijo. Ne za tisto ikone slovenske kulture, ki res je brezveze, mislim (...). Mi, druga generacija se zanimamo in tretja generacija se tudi zelo zanimajo. Ne vemo še za četrto, to je odvisno od njih (...). In so prebrali moderno literaturo, to najnovejšo, ki so v Sloveniji. Šalamuna so radi brali, Blatnika, njegove novele (...). In imajo zelo radi Slovenijo, jo tudi obiskujejo in imajo radi način življenja tam. Glasba jih tudi zanima. Laibach, moderna glasba. Njih ne zanimajo polke in (...). Oni bi radi videli, kaj je moderna Slovenija, ne stara, ne Slovenija izpred petdesetih let." (I, št. 11)*

Vrnitev k etničnim koreninam pri tretji generaciji, kot nakazuje ameriški primer v sedemdesetih letih in ki ga lahko pričakujemo tudi v Avstraliji, je del procesa etnične transformacije. Izhaja iz občutja kulturne varnosti potomcev priseljencev, ki izražajo svojo stabilno družbeno pozicijo znotraj večinske družbe<sup>112</sup>. Etničnost je sama po sebi postala vidnejša, tudi simboli, ki jih zdaj uporablja tretja generacija, so morda bolj vidni v javnosti. Pa to ni le zaradi tega, ker so ljudje srednjega razreda, ki jih uporabljajo, bolj vidni kot njihovi

<sup>107</sup> Večina ljudi nosi kavbojke, pije kokakolo, uporablja elektronske medije in uživa tovarniško proizvedeno hrano.

<sup>108</sup> "Poskus ohranjanja statičnih, pred-industrijskih oblik etnične kulture je očiten primer tega" (Castels in drugi, 1996: 360).

<sup>109</sup> Vir: Ceferin, 2003: 109.

<sup>110</sup> Vir: H. J. Gans: "Symbolic ethnicity: the future of ethnic groups and cultures in America", *Ethnic and Racial Studies*, 2: I (1979), 9-17. Hansen je eden od avtorjev, ki govorijo o simbolični etničnosti po Gansu.

<sup>111</sup> Z. Skrbiš omenja, da vse večja globalna mobilnost omogoča tudi neprestano možnost oblikovanja in ohranjanja diasporičnih skupnosti. Kot pravi, "spremembe, ki jih pogojuje nov tip mobilnosti, povzročajo povsem nov način dojemanja in razumevanja identitet posameznikov in skupnosti (Skrbiš, 2003: 18).

<sup>112</sup> Nedvomno ima določen vpliv na to tudi splošni občutek Avstralcev (tako kot Američanov), ki pravi, da je "vsak od nekod prišel".

revnejši predniki, zdi se, da bolj zato, ker so nacionalni mediji spretnejši pri komuniciranju s simboli, kot so bile etnične kulture in organizacije predhodnih generacij.

*"Tretja generacija zdaj, zadnjih, kako bi lahko rekel, deset let, petnajst let, pa so nekateri (...). Starši so rojeni v Avstraliji, celo so nekateri starši v Argentini rojeni in so prišli sem in otroci, čeprav malo, govorijo slovensko. In pridejo in nastopajo na odru in pridejo na radio in to za mene dosti pomeni, ko jih vidim, ko igrajo harmoniko ali ko pojejo, ko plešejo folkloro in so tretja generacija." (I, št. 7)*

Vidnost etničnosti ter posameznih etničnih identitet in simbolov zagotavlja podporo obstoju etničnega oživljanja, vendar pa je tisto, za kar se zdi, da oživljenje je, kot pravi Gans, "verjetno kar nova oblika akulturacije in asimilacije" (Gans v Hutchinson in Smith, 1996: 149).

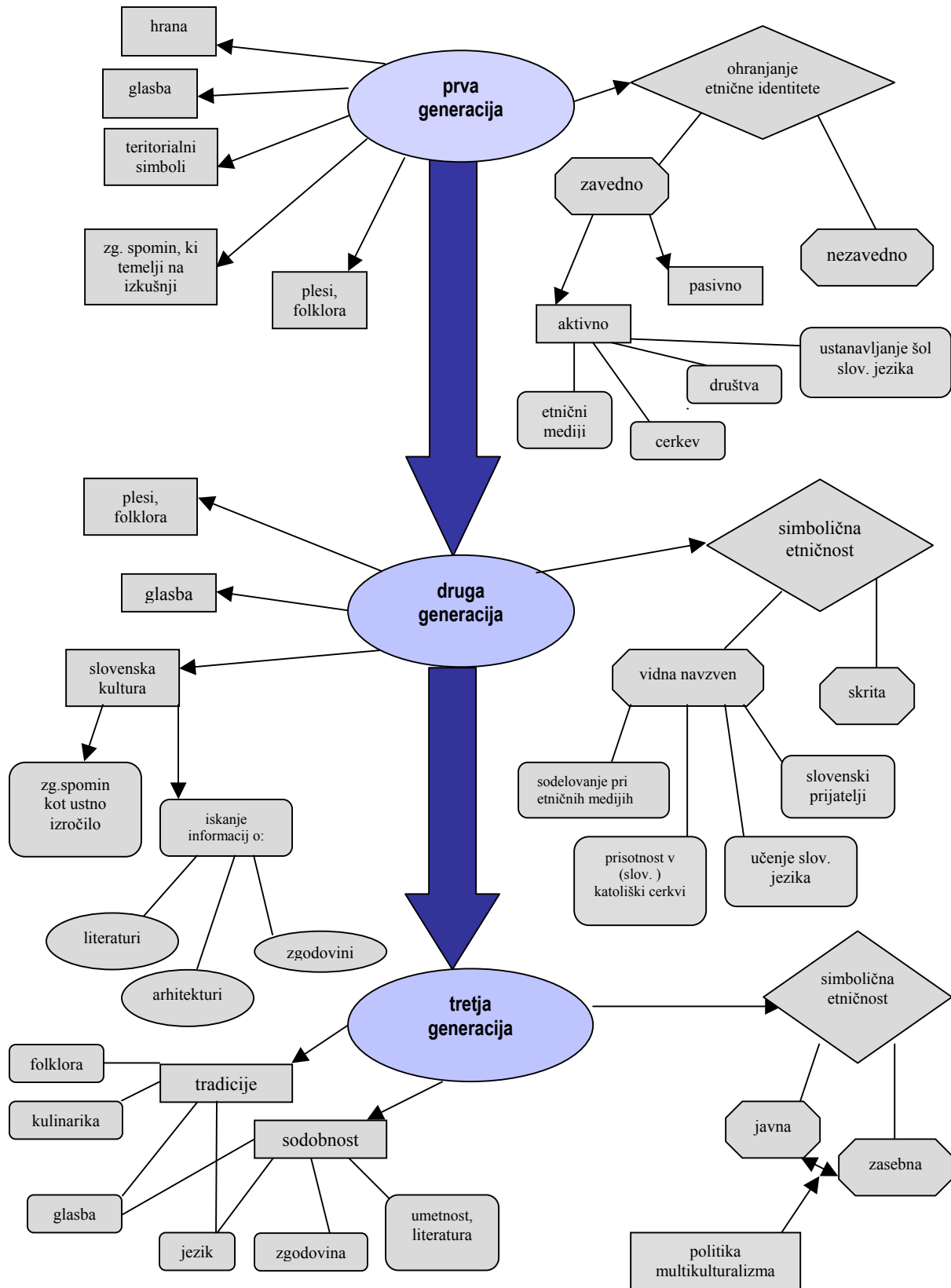
## 5.4 Ohranjanje etnične identitete na simbolni ravni

Etničnost je v sodobnosti po eni strani še vedno praksa družine in njene tradicije (ne več toliko društvenega življenja) in zato zasebna. Po drugi strani je prešla v javnost s svojimi razpoznavnimi simboli. Ljudje lahko konstruirajo podobo tega, kaj pomeni biti npr. Italijan, Poljak ali Slovenec iz zgodovinskega (družinskega) etničnega spomina ali iz neke skupne, javne popotne malhe slovenskih, poljskih ali italijanskih stereotipov. Izbereš lahko tiste vidike slovenstva, ki so ti všeč, in ovržeš tiste, ki ti niso.

Ko razmišljamo o potomcih izseljencev in njihovi etnični identiteti v multikulturnem okolju, moramo najprej odgovoriti na nekaj vprašanj v zvezi z etnično identiteto prve generacije. Do premika v občutenju etnične identitete med prvo in drugo generacijo (glej sliko 6.4) prihaja predvsem v vidnosti značilnih kulturnih elementov v izseljenskem okolju. Druga generacija neposredne izkušnje z izseljenstvom nima, slovenska kultura je zanje zamišljena in simbolična, za nekatere ostaja Slovenija neke vrste mitska dežela, ki jo poznajo skozi ustno pripoved svojih staršev. Kljub temu pa v zadnjem času postaja ta pokrajina in kultura za tiste, ki se zanjo vsaj malo zanimajo, veliko bližja. Premik je v veliki meri posledica sprememb v komunikacijah in mobilnosti. Pripadniki druge generacije (zdaj pa tudi tretje) obiskujejo domovino svojih staršev večkrat, kot je to bilo mogoče v preteklosti. Tako se srečujejo tudi s slovensko sedanostjo<sup>113</sup>.

---

<sup>113</sup> Čeprav še vedno velikokrat gredo le za obiske sorodnikov na deželi, pa druge in tretje generacije same težijo k spoznavanju dežele kot celote, brez takšne čustvene navezanosti na (zapuščen) dom, kot je to bilo pri njihovih starših.



Slika 5.4: Ohranjanje etnične identitete pri potomcih slovenskih izseljencev v Avstraliji.



Etnična identiteta prve generacije se oblikuje ob konkretnih pojavnih simbolih, kot so značilna hrana, folklor, slovenska ljudska in narodnozabavna glasba. Vse to deloma izhaja iz zgodovinskega spomina domovine, ki so jo zapustili. Njihova etnična identiteta se ohranja na zavedni ali nezavedni ravni. Če se je posamezniki popolnoma zavedajo, še ni nujno, da jo izražajo tudi v organiziranem življenju. Vsekakor pa se izražanje etnične identitete pri prvi generaciji bolj dotika institucionalnega etničnega življenja kot pri drugi generaciji. Pri njej je etnična identiteta še vedno močno povezana z njihovimi starši, je pa tudi odvisna od multikulturne okolice in avstralske družbe. Simbolika je podobna, kot pri prvi generaciji, čeprav druga generacija bolj in veliko lažje zanemarja in tudi izključuje določene vidike slovenske kulture, s katerimi se ne more poistovetiti (kot takšna se kaže na primer tradicionalna slovenska hrana; podobno pa se dogaja že s tradicionalno slovensko glasbo - ta vidik se bolj kaže pri tretji generaciji). Simbolika pri drugi generaciji delno vstopa v javno sfero, medtem ko je pri prvi generaciji bila in je skoraj izključno zasebna, znotraj družine, društev, cerkva.

Informacije o Sloveniji je druga generacija dobivala predvsem preko ustnega izročila staršev. Vse bolj pri tem sodelujejo tudi nove tehnologije, predvsem internet. Danes ima druga generacija tako tudi več možnosti, da na lahek in hitrejši način pride do informacij o slovenski literaturi, kulturi, zgodovini. Njihov simboličen zgodovinski spomin še vedno temelji na zgodbah njihovih staršev, vendar na to vplivajo tudi mediji. To je pričakovati še v večji meri v peščici tretje generacije, ki bo ohranjala slovensko etnično identiteto.

Model za tretjo generacijo je rezultat predvidevanj. Pripadniki tretje generacije so večinoma še otroci ali mladostniki in njihove etnične identitete se šele izoblikujejo. Pri tretji generaciji bo oprijemljivih etničnih elementov verjetno še manj, ohranjanje (delne) etnične identitete bo vedno manj vezano na tradicionalno skupnost. Tudi ustnega izročila ne bodo več toliko deležni, v manjši meri k temu težijo (in še bodo) njihovi stari starši. Njihove etnične identitete bodo najverjetneje deljene, multiple zaradi odraščanja v etnično mešanih družinah. Morda bo pri nekaterih prevladala le ena etnična identiteta, mogoče bodo različna etnična ozadja skušali spojiti, morda ne bodo izražali nobene specifične etnične identitete. Predvidevam pa, da bo politika multikulturalizma v prihodnje še v večji meri vplivala na to, da bodo le določeni simboli javni in vidni. To pa bodo verjetno etnični simboli, ki jim bodo posamezniki sledili tudi v zasebnih življenjih. Etničnost, ki so jo s seboj prinesli njihovi stari starši, skoraj gotovo ne bo več intenzivna. Vendar pa mladi veliko bolj globalno gledajo na svojo etničnost ter

iščejo možnosti in prednosti v njej. Sprejemajo tiste vidike etničnosti, za katere menijo, da jim koristijo in ki so jim blizu, ne sprejemajo pa tistih, ki jim niso. Vidni sta komponenti selekcije in izbire, etničnost pa postaja vse bolj prostovoljna. Tako je zdaj že z drugo generacijo, še v večji meri pa se bo to verjetno nadaljevalo v tretji.

#### 5.4.1 Jezik na simbolni ravni

*No man means all he says, and yet very few say all they mean, for words are slippery and thought is viscious.*  
(Henry Brooks Adams)

Jezik in njegovo ohranjanje ima zanimivo in edinstveno vlogo pri ohranjanju etnične identitete na simbolni ravni. Avtorji in tudi moji sogovorniki v zvezi s tem zavzemajo dve prepričanji. Eni pravijo, da je poznavanje jezika eden izmed glavnih pogojev za občutenje posameznikove etničnosti in mu pripisujejo veliko simbolno vrednost.

*"Ja, važno je, da govoriš slovensko (...). Da so neke besede, kjer v en jezik jih ne moreš v drugi predstaviti. Veš, mi govorimo... to so zdaj besede iz petdesetih verjetno: da je nekdo fejš, da je dober po srcu, da je simpatičen. To so take besede. Veš, kaj pomeni, ampak v angleščini ni. Ko imaš nek drug jezik, potem to razumeš. To je nekaj od tistih ljudi. Oni imajo drug pogled na svet, vidiš skozi language (jezik) (...). Če nimaš jezika, potem maš idejo, kaj misliš, je bit Slovinc. Vidiš deželo, ampak you are not integrated (nisi vključen). Včasih meni besede manjkajo kot zdaj. Včasih jaz vem, da ne morem povedati, kaj jaz res mislim. Če bi imela manj slovenščine, kaj bi lahko jaz dobila od ta... koverzacije od ene Slovenke? Mi bi lahko pol angleško govoril ... fajn.... ampak, so posebni izrazi, ki so sam v slovenščini." (I, št. 5)*

Drugi pravijo, da se etničnost kaže na drugačne načine in da je jezik pri tem le eden izmed možnih kanalov, ne pa tudi edini.

*"Tukaj v Avstraliji ne more bit tako, da bi jaz, na primer perfektno slovensko govoril, slovnično in tako, to ne bi mogel. Jaz govorim angleško vsak dan in čeprav so nekateri tu, ki so tu rojeni v Avstraliji in stokrat boljše govorijo slovensko kot na primer jaz, ampak vseeno. Za mene ni sam jezik, to je, da se počutiš, da imaš v srcu, da si Slovinc ali da si Slovenka, ne samo, da znaš govoriti ali da znaš brati slovensko ali da poslušas slovensko glasbo. To je, da imaš v srcu, da imaš tisto pripadnost in da imaš tisti background (ozadje)." (I, št. 7)*

Ohranjanje jezika je v tujem okolju zelo težavno, samo poznavanje besed še ne pomeni njegovega globljega razumevanja. Slovenci v Avstraliji se zdaj soočajo s tem, veliko slovenskih izseljenskih skupnosti pa je že "nehalo vztrajati pri moralnem vrednotenju (ne)znanja slovenščine<sup>114</sup>" (Žigon, 1998: 113).

*"Jaz imam ene prijatelje, ki so Avstralci in mogoče njih bi zanimalo (...). Ampak oni ne bojo šli blizu, ker ne bojo razumeli. Ti izključiš ljudi, ki ne znajo jezika. Oni sami se odrežejo od druge (generacije, op. M.M) (...). Slovenščina bo zmerom tuki naprej, ampak bo v drugi formi." (I, št. 11)*

---

<sup>114</sup> Za slovensko etnično skupnost v Melbournu to sicer še ni mogoče reči, se bo pa gotovo morala s tem soočiti v prihodnosti. Zvone Žigon pravi, naj bo "poudarek na slovenski kulturi, izročilu, zavesti. Tisti, ki ne znajo slovensko, ne smejo ostati 'zunaj', saj bi to pripeljalo do prehitrega konca slovenstva v diaspori" (Žigon, 1998: 113).

Poznavanje jezika je pri naslednjih generacijah vse manjše in ker je to eden izmed najbolj vidnih elementov etničnosti, se bo s tem verjetno končal tudi klasični tradicionalni kulturni pluralizem nasploh v Avstraliji. Med prihajajočimi generacijami bo skoraj gotovo prišlo do večje homogenizacije, vendar to ne pomeni, da se simboli etničnosti pri ljudeh ne bodo ohranjali. Le vse bolj avstralski bodo, prilagojeni drugačni kulturni sredini od tiste, iz katere so izšli.

#### 5.4.2 Mešani zakoni kot soočenje dveh svetov

*Oh, destiny of Borges  
to have sailed across the diverse seas of the world  
or across that single and solitary sea of diverse names.  
(Borges, 1964)*

O simbolični etničnosti lahko govorimo le pri nekaterih potomcih priseljencev. S tem ko narašča število porok med ljudmi različnih etničnih porekel (*intermarriage*), se zmanjšuje število ljudi, ki ima starše iste etnične skupine. Že pri drugi generaciji ljudi s slovenskim poreklom je porok s partnerji z drugačnimi etničnimi koreninami veliko, etnično mešane družine so tako pri Slovencih druge generacije skoraj ekskluzivne. Etnično mešani zakoni/pari se srečujejo s širšo paleto kulturnih praks kot kulturno homogeni. Etnično mešane zakone "kot posebno obliko medkulturnega soočanja na interpersonalni ravni partnerskega in družinskega življenja lahko opredelimo kot srečanje in soočenje dveh različnih svetov, dveh temeljnih realnosti vsakdanjega življenja" (Berger in Luckmann v Sedmak, 2002b: 38). Medkulturna raznolikost pa je lahko bolj ali manj izražena, "saj je razlika med kulturnimi elementi posamičnih kulturnih skupin lahko v resnici minimalna" (Sedmak, 2002b: 39)<sup>115</sup>. Otrok pa je v socializacijskem procesu v etnično mešani družini kljub temu izpostavljen večim različnim kulturam, pri čemer se pri nekaterih multipla etnična identiteta razvije, pri drugih pa to ni mogoče. Socializacija je v takšni etnično mešani družini včasih težavna in se z generacijami še bolj zapleta. Primer, ki ga je navajal Gans, pravi takole: "*na primer, kako naj bi sin italijanske matere in irskega očeta, ki se je poročil z žensko poljsko-nemškega porekla, ohranil svojo etničnost in kako naj bi on in njegova žena svoje kulture predstavila otrokom; kako bi se odločila za njihovo etničnost, kako bi razvrstila ali spojila svoja raznolika ozadja?*" Gans pravi, da obstajajo le tri možnosti: ali (1) starši izberejo eno samo etnično identiteto, ki se jim zdi najbolj zadovoljiva ali (2) otroci postanejo panetnični ali pa (3) starši vzgojijo svoje

---

<sup>115</sup> Mateja Sedmak govori še o tem, da se etnično mešani zakoni v svoji osnovi ne razlikujejo od etnično homogenih, saj se "prvenstveno soočajo z istimi temeljnimi vprašanji/problemi partnerskega in družinskega življenja" (Sedmak, 2002b: 39).

otroke kot neetnične (Gans v Hutchinson in Smith, 1996: 150). Druga možnost je velikokrat težka in zato morda manj verjetna. Predvidevam, da sta prva in tretja možnost verjetnejši in zato bolj pogosti. Če se nekdo z le delnimi slovenskimi koreninami identificira le s slovenstvom, obenem pa je tudi avstralski državljan, potem sta ti dve identiteti velikokrat komplementarni - si Avstralec, imaš pa tudi slovenske korenine<sup>116</sup>. Tretja možnost, biti neetničen oz. aetničen lahko pomeni začetek nekega drugega procesa. "Aetničnost je nastavek za t. i. kozmopolitstvo, ki se kaže v nekakšni dvojnosti," pravi S. Južnič (1993: 346):

- ◆ kot izguba specifičnega nacionalnega občutka ali identitete, kar je posledica določene izkoreninjenosti, ki ni kompenzirana z drugo ali nadomestno vkoreninjenostjo;
- ◆ kot dvig nad nacionalno v smeri človeške splošnosti in vzajemnosti, v občutenju človeštva v celoti ter celovitosti in enovitosti njegovega bivanja in usode.

Kozmopolitstvo v tem smislu pomeni občutenje nadetničnosti in posedovanje nadidentitete. Za tako štejemo tisto, ki "presega, sublimira ali celo substituirata skupinsko identiteto, tudi etnično in nacionalno, z občutki širšega pripadanja" (Južnič, 1993: 344). Po opažanjih pa v avstralski multikulturni družbi nasploh zaenkrat še težko govorimo o kozmopolitstvu kot posledici aetničnosti. Poleg težnje k individualizmu lahko zaznavamo tudi precej močno željo po pripadanju določeni skupini in velikokrat se danes še vedno kot takšna "varna hiša" izkaže prav neka realna etnična skupnost, s katero se posamezniki identificirajo.

Watersova ugotavlja, da v etnično mešanih družinah bližina priselitve prednikov za potomce ni toliko pomembna. Včasih se otrok identificira z etnično stranjo starša, katerega predniki so na to območje prišli že pred recimo petimi generacijami, čeprav z druge strani še pozna prve priseljence, na primer svoje stare starše. Na selekcijo in izbiro pri potomcih kasnejših generacij velikokrat vplivajo stereotipi, ki obstajajo v popularni misli. Ljudje celo "ideje o lastnih etničnih skupinah izpeljujejo iz stereotipov ali pa iz kombinacije osebnih izkušenj in medijskih podob" (Waters, 1990: 138).

---

<sup>116</sup> Ljudje so Avstralci in znotraj tega Irci, Nemci, Slovenci,...

## **5.5 Vplivi etničnih medijev na življenje in identitete druge generacije**

*Seen from this perspective, the world today lives in the climate of a single universal civilization, but one which has its own specificities, obvious or hidden, that depend on the various peoples.*  
(Adonis)

Lahko rečemo, da mediji vplivajo na oblikovanje identitet in da je pri tem mobiliziranih veliko medijev: velikih in majhnih, modernih in tradicionalnih. Raznolikost takšnih medijev se sklada z občinstvom, ki ga imajo. Nekateri težijo k temu, da so izključno mediji določene skupine. Drugi so mediji določene skupine in hkrati tudi mediji preostalega prebivalstva<sup>117</sup>.

V zvezi s trenutnim radijskim programom v Melbournu težko govorimo o podleganju pritiskom homogenizacije. Vzroka sta že specifičen jezik in posebna glasba. Tudi programske značilnosti, ki odsevajo skupinsko doživljanje identitete, so vezane na fizično bližino in stereotipne, tradicionalne oblike. Etnični radijski medij služi skoraj izključno slovenskim izseljencem prve generacije, in to oba programa na obeh postajah. Skoraj trdimo lahko, da slovenski etnični radijski program ne vpliva na oblikovanje ali ohranjanje etničnih identitet druge in naslednjih generacij. Bolj kot etnični, vpliva nanje radio večinske družbe s splošnimi etničnimi poudarki. Drugače bi lahko rekli za internet, če bi omogočal produkcijo kulturne identitete, ki jo kažejo kompleksna življenja izseljencev in potomcev izseljencev<sup>118</sup>.

*"Ni slovenske okolice tu. Internet je za mene neka slovenska okolica. To jaz grem na internet okolje, zato... tam so strani in vse po slovensko. In to je en kanal na Slovenijo. So od Slovencev in to je njihov jezik. To je za mene en kanal." (I, št. 4)*

Ker pa je internet kot medij veliko bolj prilagojen vsakemu posamezniku in je tudi anonimen, pri ljudeh morda niti ne vzbuja kakšne večje želje po krepitvi ali izražanju skupinske identitete. Za to obstaja določen potencial, vendar v našem primeru spletne strani, namenjene slovenskim izseljencem (pa tudi drugim) delujejo še premalo časa (ali niso organizirane na tak način), da bi na primer v svojih razpravnih forumih proizvedle kakšno bolj opazno debato *online* skupnosti. Ciljna skupina internet (še vedno) večinoma uporablja izključno za zbiranje informacij.

---

<sup>117</sup> Mediji te vrste naj bi povzročali razlikovanje v družbi. Vendar pa lahko sprožijo tudi nastanek tega, kar Peter Dahlgren imenuje mikro javne sfere (Dahlgren, 1994). Prej ali slej lahko namreč pričakujemo, da se manjše sfere infiltrirajo v vrednote in proceduralne modele, ki prevladujejo v širših sferah. Prej ali slej lahko pričakujemo (morda spremembo celo že občutimo) izpostavljenost tradicionalnih skupin praksam, ki vsebujejo svobodno argumentacijo in odprto debato. Prej ali slej se lahko začne proces homogenizacije, ki vpliva na notranjo organiziranost skupnosti (Dahlgren v Liebes in Curran, 1998).

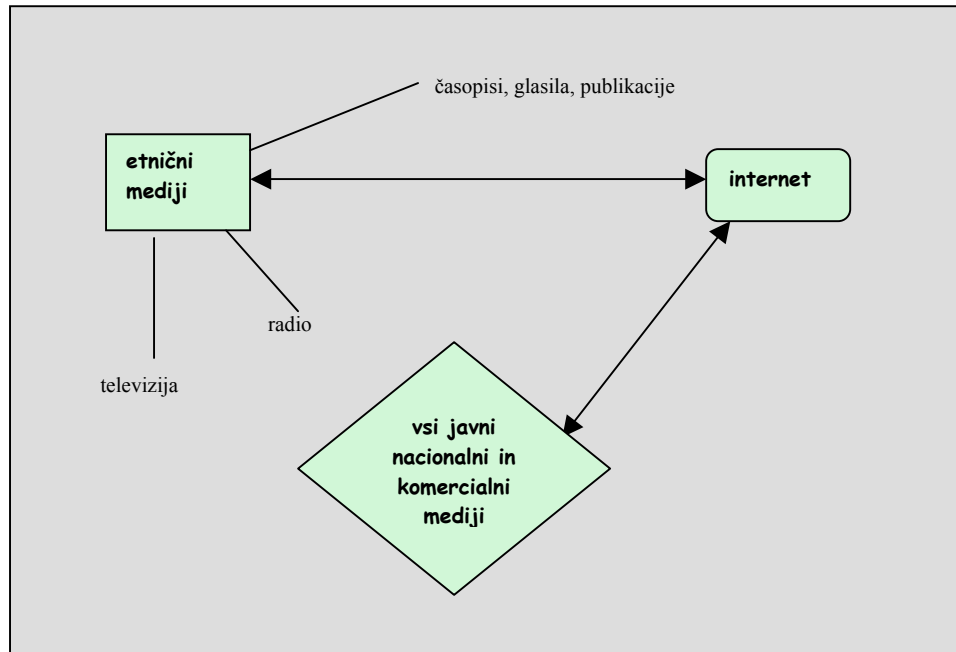
<sup>118</sup> Splet ponuja priseljski populaciji prostor, kjer se lahko (v nasprotju s tradicionalnimi mediji, kot je *mainstream* televizija) izseljenci počutijo kot so doma (Mallapragada v Gauntlett, 2000: 185).

Vsekakor se s pomočjo tehnologije in vse hitrejše komunikacije tudi v izseljenstvu delno odpravlja prostor kot oviro. Občutenje daljave s strani druge generacije je tako že drugačno kot pri prvi generaciji. Veliko je danes dinamičnih "omrežij transnacionalnega povezovanja ljudi s specifičnimi interesi" in takšno povezovanje je "selektivno in fleksibilno, ter vse manj odvisno od prostorske oddaljenosti sodelujočih subjektov" (Mlinar, 1990: 35). Ena izmed interesnih skupin, ki se ohranja s pomočjo tehnologije in ki jim posameznik na nek način pripada v sodobnosti, je lahko tudi tista, ki svoje člane rekrutira na podlagi etnične pripadnosti. Pri tem je etničnost lahko spremenljiva, pa tudi anonimna. Medij, ki omogoča anonimnost pa lahko (1) uporabimo za oblikovanje osebnih zgodovin in spominov; (2) z njim ponudimo pot, po kateri si "izseljenec" naslednjih generacij predstavlja skupnost. Ta proces ponovne iznajdbe skupnosti v digitalizirani diaspori pa lahko (3) zadovolji potrebo po kovanju kulturnih in družbenih povezav, ki oblikujejo smisel identitete; in to je tudi tisto, kar je izpostavil Howard Rheingold (1993), ki pravi, da so "virtualne skupnosti delno odgovor hrepenenju po skupnosti, ki je sledila dezintegraciji tradicionalnih skupnosti po svetu" (Mallapragada v Gauntlett, 2000: 181). Mladi so v Avstraliji le z delčki slovenske kulture v svojih življenjih lahko drugačni, lahko ustvarijo neke vrste svoje etnične subkulture. Kot najustreznejši medij za iskanje informacij, kasneje pa tudi za razpravo, se vsekakor kaže svetovni splet.

### **5.5.1 Skupnost skozi novo informacijsko komunikacijsko tehnologijo**

*Vse več etničnih skupin teži k obstoju brez neposredne teritorialne zamejitve. Zato bo tudi z etnografskega stališča treba začeti z večjim preučevanjem tistih komunikacij, ki s povezovanjem periferij in centrov ter sedanjosti s preteklostmi zagotavljajo tudi obstoj razpršenih skupin.*  
(Arjun Appadurai)

Upoštevati moramo odmikanje od tradicionalnih, linearnih, enosmernih medijev, ki posredujejo pasivnim prejemnikom standardizirano ponudbo po standardiziranem urniku. Takšna etnična komunikacija sicer v Avstraliji še vedno poteka, vendar ni namenjena skupini ljudi (slovenskim Avstralcem druge generacije), ki nas v tem delu zanima. Premik poteka v smeri proti fleksibilnim, bolj osebnim in interaktivnim občilom (glej sliko 6.5), ki ustrezajo individualnim potrebam (Jasem in Desmond; Ruben v Mlinar, 1990: 83).



Slika 5.5: Premik k fleksibilnejšim medijem.

Študije govorijo o tem, da internet zaradi svoje *takojšnjosti*, interaktivnosti in neomejenosti v dosegu diasporičnih skupin omogoča, da te doživijo skupnost na nov način, preidejo nacionalne meje, na novo izrazijo in obdelajo svoje kolektivne spomine ter da obnovijo skupnosti po izbranih (in pogosto multiplih) sorodnostih in ne (le) po teritorialni sorodnosti (Poole, 2002)<sup>119</sup>. Izkušnja premestitve v času in prostoru - učinek potopitve v internetno kulturo - lahko posameznike pripelje do tega, da svoje identitete vidijo v drugačni perspektivi. V zvezi z internetom je zanimivo opazovati tudi idejo skupnosti, saj je lahko konstrukcija ideje skupnosti, ki ji posameznik pripada in s katero se identificira, zelo specifična. V zvezi s tem pa v slovenski skupnosti v Melbournu (v Avstraliji in po svetu) ugotavljam naslednje: Spletne strani Thezaurus imajo na primer primerne nastavke za dinamično, transnacionano omrežje, ki bi ljudi povezovalo na podlagi etničnega kriterija<sup>120</sup> ne glede na prostorsko

<sup>119</sup> O elektronskih komunikacijskih oblikah so najprej govorili v teorijah "globalne vasi", kjer informacije potekajo svobodno in kjer ni meja za njihovo pridobitev (Gates, 1995; McLuhan, 1964; Negroponte, 1995). Potem so se pojavile številne študije, ki so poskušale povezave načrtati v obliki transnacionalnih kultur. Druge so raziskovale vlogo elektronskih oblik medijev v oblikovanju "embrijskih javnih sfer" npr. med hindujskimi južnimi Azijci (Gillespie, 1995) in Iranci (Sreberny, 2000), živečimi v Londonu. Vlogo interneta kot pripomočka diasporičnih skupnosti so raziskovali v indijski diaspori v Ameriki (Mallapragada, 2000), v turški diaspori (Robins in Aksoy, 2000) in, še posebej, v zvezi z mednarodnimi tokovi v arabskem svetu (Alterman, 1998; Anderson, 1997; Burkhart, 1998; Dresch et al, 2000; in Rathmell, 1997) (glej Poole, 2002: 53).

<sup>120</sup> Drugi sklop *slovenskih etničnih* spletnih strani, ki nastajajo v Avstraliji (Medijska hiša - [www.glasslovenije.com.au](http://www.glasslovenije.com.au), ureja jih Florjan Auser) takšnih temeljev nima, predvsem zato, ker ni interaktiven (nima na primer možnosti razpravnih forumov) in je bolj informativnega značaja. Thezaurus se toliko ne ukvarja z življenjem v skupnosti, ampak se bolj osredotoča na teme, velikokrat povezane s kulturo (tako slovensko kot slovensko-avstralsko) in izobraževanjem.

oddaljenost. V razpravnih forumih pa je mogoče opaziti, da kljub vsemu sodelujejo večinoma le ljudje iz Avstralije in Slovenije<sup>121</sup>. Zato (zaenkrat še) ne moremo govoriti o resničnem transnacionalnem povezovanju. Če tukaj upoštevamo Elkinsovo razdelitev etničnih skupnosti nasploh (glej poglavje 2.1.1), potem lahko ponovno rečemo, da v primeru slovenske etnične skupnosti (in verjetno tudi v primeru drugih) težko govorimo o fazi "razpršenosti", prav tako ne moremo reči, da je virtualna<sup>122</sup>. Tudi predelan Castellsov model v slovenskem primeru težko uporabimo, saj s tako majhnim delom "omreženosti" etnične skupnosti po različnih teritorijih in med njimi, kot se to kaže pri Slovencih po svetu, skoraj ne moremo govoriti o povezanosti na tej ravni. Seveda pa je internet medij, ki omogoča anonimnost, zato tudi ne morem trditi, da na spletnih straneh sodelujejo le tisti, ki so vidni (na primer z imenom v razpravnih forumih). Med potomci Slovencev v Avstraliji (in po svetu) bo v prihodnosti verjetno peščica posameznikov svoj interes za slovensko etničnost ohranjala in izražala s pomočjo interaktivnih medijev. To bo morda čez nekaj časa edina možnost za kulturne in družbene povezave, ki oblikujejo občutek identitete. Manj verjetno je, da bodo etnično ozaveščeni posamezniki internet uporabljali kot glavno polje krepitve svoje multiple etnične identitete.

---

<sup>121</sup> Sodeluje tudi nekaj potomcev Slovencev z drugih delov sveta. Zanimivo je še, da se na razpravnih forumih pojavljajo nekateri, ki so le malo povezani s Slovenci ali slovensko skupnostjo (znanca nekega Slovenca na primer zanima prevod določene besedne zveze v slovenščino).

<sup>122</sup> V skupnostnem vidiku bi etos virtualnih skupnosti lahko najbolje predelali v tisto, čemur Arjun Appadurai (1990) pravi *ethnoscape*. To je ohlapna aglomeracija, ki izhaja iz enega določenega mesta, vendar se hkrati povezuje s številnimi prostori; je "pokrajina ljudi, ki oblikujejo spremenljiv svet, v katerem živimo: turisti, imigranti, begunci, izseljenci, začasni delavci in druge premikajoče se skupine in ljudje (...)" (Appadurai, 1990: 297).



## 5.5.2 Homogeniziran, globaliziran, a etnično ozaveščen posameznik

*Vprašanje, ki se nam zastavlja danes, ko živimo znotraj procesov globalizacije, moderne komunikacijske mreže, ki gre od tiska preko televizije do interneta, ko nas obsevajo planetarni gospodarsko-tehnološki miti in novi, po svoje centralizirani življenjski modeli, je v tem: Kaj nam lahko ostaja od starodavne, a tudi novejši zakladnice skupinskih simbolov, mitov in ritualov? Ima smisel razpravljati o etnični in poznejši narodni poeziji? Dosedanje razmišljanje je v bistvu že nakazalo odgovor ali vsaj del odgovora. Moderne narodne kulture so ovrednotile in preoblikovale stara izročila, in to tako, da so postala ustrezna procesom modernizacije. Ta dediščina nam daje določeno trdnost in nas obenem sili v stalno prepesnjevanje naše najintimnejše skupinske zavesti.*

*(Ace Mermolja)*

Aleš Debeljak govori o naslednjem dogodku<sup>123</sup>:

"Nekoč po predavanju je eden izmed študentov pristopil k meni in skrušeno dejal, da res več ni prepričan v to, kaj ga dela Slovenca. 'Surfa' po internetu, gleda MTV in hollywoodske filme, nakupuje v Benettonu in posluša zdaj žal že neobstajajočo dunajsko radijsko postajo, Blue Danube Radio, medtem ko so ruralna idila slovenskih kozolcev in rituali kmečkih praznovanj zanj, razumljivo in legitimno, izgubljeni. Prepričan sem, da ni edini, ki se srečuje s to dilemo. Sam se velikokrat sprašujem o samem sebi. Vendar pa, ko sem med najinim pogovorom preklupil v angleščino le zato, da bi dokazal, kaj hočem povedati, se je moj študent v hipu zavedel, kako je angleščina, kljub temu da je 'lingua franca' sodobnega sveta in jezik mednarodne množične kulture, radikalno zožala njegov verbalni register in sploščila njegov imaginarni horizont."

Z globalizacijo naj bi začeli razmišljati o novem človeku, ki ga ne označujejo teritorij in zakoni, ki teritorij branijo, o človeku, ki ga rasna in regionalna ter etnična identiteta le bežno določajo. Homogenizacija se zdi včasih neizbežna, tehnologija pa zelo močna sila, ki danes kroži v svetu, ki pa je tudi zelo krhka. Vendar pa identitete v tem krhkem svetu še vedno nastajajo in posamezniki prav v njih iščejo večjo varnost. Strah pred izgubo identitete jih včasih sili v oklep simbolov starega sveta, ki je bil še stabilen. Raznolikost se lahko ohrani tudi med procesom globalizacije.

*"Moja družina je slovenska. To pomeni, jaz tisto pridobim in je... "it's like part of who I am"(je kot del mene), ampak jaz imam posebno, globalno vidiko (globalen pogled). In me tako ne zanima, you know (veš), a drive for this kind of identity, that's driven purely by where you were born (težnja po tisti identiteti, ki jo določa le to, kje si se rodil). It's got nothing to do with me being Slovenian, it's just the way I am (ni povezano s tem, da sem Slovenka, je le način, na katerega sem).*

*Your experience of two cultures forms a world view. But I wouldn't say, that many Slovenes would think that way. (Mislim, da izkušnja dveh kultur oblikuje svetovni pogled. Vendar pa ne bi rekla, da veliko Slovencev razmišlja tako)." (I, št. 5)*

Odločitev za integracijo in morda tudi asimilacijo pripada posamezniku in ne etnični skupini. Pri avstralskih Slovencih druge generacije se zdita integracija, pa tudi asimilacija, nujni.

---

<sup>123</sup> Vir: spletne strani <http://www.thezaurus.com>, prevod besedila: M. M.

*"Jaz govorim slovensko, ne poznam dost pravzaprav od Slovenije, I've got an awarness of it (se je zavedam). To pomeni za mene, da jaz sem bolj odprta do druge kulture. Imam avstralsko, imam slovensko, potem lahko tudi druge. Imaš že izkušnje od ene druge kulture. Ampak, mi smo zelo srečni, ker ljudje po fiziogimiji ne vejo, kaj mi smo. Mi nismo nikoli imeli... otroci tuki niso imeli radi migrante, pa so jih zmerom imena klicali in take stvari (...). Ampak če bi izgledal kot Turk ali kot Grk, you know (veš), dosti Italijanov... imajo tiste spomine, kako lahko Avstralci rečejo kar... ah, ja. Ja, mi smo tudi torej zelo srečni glede kulture migrante, da... you're not obviously different (nisi očitno drugačen). Easier to integrate (Lažje se je integrirati)." (I, št. 5)*

Kljub temu pa se v primeru Avstralcev s slovenskimi koreninami kaže, da se bo določena mera etnične identitete ohranila celo po tem, ko bo izginil "slovenski način življenja" v celoti, kar je povezano in pogojeno s poklicno naravo, stopnjo izobrazbe, prostorom naselitve in številnimi kulturnimi značilnostmi.

*"That is assimilation, asimilacija. Ne smeš gledat na tisto slabo. In v Ameriki je sto let slovenskih Američanov in kako history (zgodovina) assimilate (asimilira) in katera generacija se je počutila slovenska, you know (veš), three generations (tri generacije), four generations (štiri generacije). In vidim, da bo isto tu." (I, št. 6)*

Sodobna etničnost slovenskih Avstralcev je rezultat etnične izkušnje izseljencev in njihovih potomcev v multietnični in multikulturni družbi. Etničnost so prve (in delno še druge generacije) izražale bolj skozi poklic in razred, prostor naselitve, jezik in življenjski stil, zdaj pa se zdi, da etničnost dobiva novo obliko, pomen in tudi novo funkcionalnost. Identifikacija z določeno etnično skupino danes nujno ne pomeni več, da posameznik točno ve, kaj ta etničnost vsebuje. Tudi koncepcija etnične skupine več ne izhaja iz osebne izkušnje. "Zaradi tega imajo nekateri ljudje trdnejše mnenje na primer o Italijanih kot o svoji lastni etničnosti," pravi Mary Waters (1990: 145). Delno bolj brez vsebinske narava takšne etničnosti omogoča občutek skupnosti brez izgube individualnosti, kar je visoka vrednota belcev v zahodnem svetu. Etničnost pa je tudi povezana z ljudmi, ki imajo tesne in intimne stike s svojimi nuklearnimi in razširjenimi družinami, bližnjimi prijatelji, sosedi<sup>124</sup>.

Etnična identiteta je nekaj, kar skoraj ne vpliva na vsakdanje življenje (belcev z evropskimi koreninami). Večinoma ne omeji možnosti izbire zakonskega partnerja. Ne določa tega, kje živiš, kdo bodo tvoji prijatelji, katero službo boš imel in ali boš izpostavljen diskriminaciji. Etničnost je prostovoljna - v praznovanju posebnih praznikov, kuhanju posebne etnične jedi, v določenih frazah, ki jih poznaš v tujem jeziku. Kljub vsemu pa se ljudje trdovratno držijo svojih etničnih identitet, saj prav te velikokrat pomenijo stabilnost in varnost v spremenljivem in vselej negotovem življenju.

---

<sup>124</sup> Watersova omenja, da na primer na zabavah na dan irskega Sv. Patricka v ZDA ni pomembno, da so ti ljudje Irci, le malo irskega ozadja imajo v svojih zapletenih družinskih drevesih, vendar pa so te zabave tople in bogate proslave s tradicijo za ljudi, ki se zberejo na njih vsako leto. *Skupnost*, ki se zbere na teh proslavljanjih, ni nujno navidezna, je pa prostovoljna ter osebno skonstruirana ameriška stvaritev (Waters, 1990: 166).

## 6 SKLEP

*Ne vem, zakaj, to je težko, torej skoraj iracionalno, zakaj bočem biti Slovenec tudi v Avstraliji. Nekaj je racionalnega, nekaj pa je globlje, tako kot Ayers Rock. Tisto, kar ga vidimo, ga je samo ena tretjina, dve tretjini pa ga je pod peskom. Za ravnotežje recimo. Tako je tudi to, zakaj bočem biti Slovenec. Ko sem tukaj rojen, to govorim. Nekaj racionalnega, nekaj iracionalnega, srce ima razloge, ki jih razum ne pozna, je rekel Pascal.*  
(p. Ciril Božič)

V opazovanju, pogovorih in analizi terenskega dela med slovenskimi izseljenci v Melbournu sem ugotovila, da identificiranje z etničnimi okviri odseva novost - možnost izbire že med drugo generacijo. Identificirati se na podlagi etničnosti ali ne odseva upadajoč vpliv etničnih identitet v vsakdanjem življenju posameznika ter porast življenjskih možnosti, neodvisnih od posameznikovih etničnih okvirov. Subjektivna narava izbire, nagnjenost k etničnosti (in izbiranje etničnosti), je nedvomno rezultat popuščanja moči in manjše notranje koherence etničnih skupin.

*"Ne vem, kako se bomo povezali. Imam prijatelje, so Slovenci. Ma ne bom šla videt ljudi samo, ker so Slovenci. Mora bit prijatelj tudi. To je ena povezava, če se dobiš v službi, da vidiš, da eden ima slovenski priimek. To začne conversation (pogovor). Očitno moraš biti prijatelj, ker to je samo en del tvojega življenja v Avstraliji. Kadar grem v Slovenijo in pridem nazaj, mislim: ja, bom več v slovenski skupnosti. Ampak, moraš živet. Ne vem, kako bo čez dvajset let. Mislim... klubi bojo šli in bo eno središče, če ljudje prinesejo otroke nazaj, da se učijo malo slovensko, bo še dobro. Ne vidim positive or negative (pozitivno ali negativno). This is history (to je zgodovina), tako je." (I, št. 7)*

Jasno je postalo, da so etnične (kulturne) vsebine – etnični ostanki in njihovi pomeni – dinamični konglomerat elementov in značilnosti, ki se ljudem zdijo etnično pomembni (se lahko z njimi identificirajo) in ne le stabilni povzetek značilnosti in kulturnih danosti. Kljub temu pa pri drugi generaciji verjetno še ne moremo govoriti o popolnoma svobodni izbiri etnične identitete, saj je etničnost še vedno kolektivni fenomen in zato predvideva obstoj določene kolektivitete. Trenutni procesi ohranjanja etnične identitete kažejo na kompleksnost odnosa med individualnim in kolektivnim v rekonstrukciji in reprodukciji etnične identitete in etnične kulture.

Konstruiranje in funkcioniranje etničnosti se kaže kot dinamičen proces, ki se razvija skozi življenjski krog skupine in posameznika. Pri tem sodeluje tudi politika multikulturalizma, ki vsaj na površju ljudi ozavešča o obstoju množice različnih kultur, omogoča heterogenost in razraščanje različnih kulturnih praks ter med ljudi širi toleranco. Vendar pa to še vedno ne pomeni, da je izpolnjena tudi pomembna ideja multikulturalizma, ki govori o enakih možnostih za vse pripadnike vseh etničnih skupin. Simbolična etničnost se kaže pri potomcih priseljencev v avstralski družbi večinoma kot pozitivna, za nekatere ljudi pa je lahko kljub

temu tudi negativna<sup>125</sup>. Res je namreč, da je etničnost fleksibilna, simbolična in prostovoljna za belega Avstralca srednjega razreda, prav nasprotno pa lahko verjetno rečemo za Avstralca katerega izmed azijskih porekel. Družbene in politične posledice večine drugih porekel, kot je belo evropsko, večinoma niso simbolične, pa tudi prostovoljne niso. So realne in pogosto boleče. "Dokler bomo tako rasno kot etnično identiteto povezovali z razredno stratifikacijo ali askriptivne značilnosti uporabljali za dodeljevanje nagrad v družbi, bo etnična identiteta veliko več kot le individualna odločitev," pravi Watersova in dodaja: "moramo se zavedati, da so nekateri deli etničnih tradicij belcev tudi seksistični, rasistični, plemenski in ozkogledi" (Waters, 1990: 168). Posamezniki velikokrat ne vidijo ene izmed pomembnih možnosti simbolične etničnosti - "možnost zavrnitve delov svojih tradicij, ki povzročajo diskriminacijo" (ibid.). S simbolično etnično identiteto lahko posameznik na primer izbere proslavljanje etničnega praznika in odkloni ohranjanje seksistične tradicije.

Pri slovenskih Avstralcih druge generacije v mestu Melbourne sem ugotovila, da bi bilo zelo pesimistično napovedovati popoln zaton slovenske etničnosti že pri drugi ali tretji generaciji. Treba je razumeti, da so potomci Slovencev v Avstraliji Avstralci in ne Slovenci in da zato pri njih prevladujejo avstralski elementi v vseh vidikih njihovih življenj. Ohranjanje simboličnih delčkov slovenske kulture pomeni navadno zanje intimno doživetje, pogosto povezano s preteklostjo. Opažam pa, da lahko v nekaterih primerih občutenje lastnih etničnih korenin in kulture prednikov postane temelj širših razumevanj, globalnih pogledov ter iskanj novih možnosti; tako pa posamezniki etnično identiteto najhitreje iz zasebne prenesejo v javno sfero.

Pri procesu izbire med etničnimi identitetami (predvsem v času posameznikove socializacije) sodelujejo mediji, večinoma večinski, v manjši meri pa tudi etnični, ki skupaj z nekaterimi drugimi akterji konstruirajo družbeno lestvico etničnih skupin v multikulturnem okolju. Slovenski etnični radijski program v Melbournu s tradicionalno obliko, nespreminjajočim se programom, voditelji, strukturo, pa tudi s težnjo po služenju publiki prve generacije na drugo generacijo v času socializacije v veliki meri ni vplival, prav tako tega ne počne zdaj. Sodelovanje druge generacije pri radijskem programu pomeni bolj željo po izražanju etničnosti skupine ljudi druge generacije, potrebo po aktivnejšem sodelovanju v etnični

---

<sup>125</sup> Pri posamezniku recimo utrjuje nekatera negativna stališča, na skupinski ravni pa lahko na primer otežuje enake življenjske možnosti, kot so pridobivanje delovnih mest, izbira prostora naselitve, pridobitev bančnih posojil.

skupnosti. Internet kot interaktivna, dinamična medijska oblika bi lahko imela specifično vlogo v možnosti ustvarjanja neke vrste omrežene diasporične skupnosti, razpravnega prostora za vse tiste, ki se čutijo povezani in zavezani in ki predvsem čutijo potrebo, da se v svojem dinamičnem življenju "nekam zasidrajo". Predvidevam, da bo njihov pomen v tem smislu nekoliko večji v prihodnosti, predvsem zaradi neteritorialnega značaja tehnologije in prilagoditve vsakemu posamezniku posebej. Menim pa, da etnični internet pri Slovencih zaenkrat še ne bo mogel ustvariti virtualnih skupnosti brez klasičnega *face-to face* stika. Zaradi vse večje homogenizacije posamezniki težijo k poudarjanju lastnih posebnosti, s katerimi se razlikujejo od drugih. Etnične skupnosti (tudi delno zamišljene), kamor se lahko zatečeš tu in tam, bodo tudi v prihodnosti ponujale določeno stabilnost v spreminjajočem se svetu. Eric Hobsbawm je nekoč dejal tako: "*Moški in ženske iščejo skupine, h katerim bi lahko pripadali, zanesljivo in za vselej, v svetu, v katerem se vse ostalo giblje in spreminja, kjer ni zanesljivega nič drugega.*" Jock Young pa je k temu dodal: "*Tam, kjer se skupnost zruši, se izumi identiteta.*" Morda torej prav identiteta, v svoji kompleksnosti dinamičnosti in tudi simboličnosti, postaja nekakšen nadomestek za skupnost.

Hramba informacij, tradicij in kulture dobiva pomembno vlogo v zaznavi jaza izobražene osebe (kar lahko rečemo, da Avstralci s slovenskimi koreninami so): "Identifikacija z nekom, zavedanje odmeva preteklosti v samem sebi in možnost seči ven in se nekoga dotakniti (*reach out and touch someone*) - čeprav že zdavnaj preminulega ali v drugi kulturi - so pogoste izkušnje zdaj in v preteklosti" (Elkins, 1999: 42).

*"Ja, saj se vidi to v Ameriki. Da identiteta je zdaj, štiri, pet generacij nazaj glasba ali pa potica in... kako bojo znali slovensko pet generacij nazaj. So Američani, forget it (pozabi)! They are American (So Američani). Ampak lepo je, da čutijo, da, you know (veš) pet generacij nazaj vemo, da so pršli iz tiste dežele, to potico jeli, to glasbo so slišali, tako je. In zakaj se učit slovensko? Saj bo vse šlo v three, four generations (treh štirih generacijah) (...). Ampak če čutiš, moraš. Če bi kar pozabila vse, nisem cel človek. Kar se čutim zdaj. Tudi če vem, da moji otroci ne bojo znali. Moraš vse naredit, da si človek zdaj. In kar se jaz počutim, sem pol Slovenka, sem avstralska Slovenka." (I, št. 7)*

Če lahko nekdo "seže ven", v resnici ali virtualno, če se lahko nekdo "prikluči" v resnici ali virtualno z več vrvmi, bodo vezi poudarile to, kar ta človek hoče dokazati. "Osredotočiti se na navidez ozko značilnost pomeni misliti lokalno; iskati na široko tiste, ki delijo to določeno značilnost, pomeni delovati globalno," pravi David J. Elkins.

*You thought that it could never happen to all the people that you became. (Leonard Cohen)*

## 7 Literatura

### KNJIGE IN ČLANKI:

- Alba, Richard (1990): *Ethnic Identity: The Transformation of White America*. Yale University Press, New Haven, New York.
- Anderson, Benedict (1998): *Zamišljene skupnosti. O izvoru in širjenju nacionalizma*. Studia Humanitatis, Ljubljana.
- Andolšek, Stane (1990): 'Jezik in socializacija'. V: Vesna Vuk Godina (ur.): *Antropološki zvezki 1. Zbornik socialno antropoloških besedil. Sekcija za socialno antropologijo pri slovenskem sociološkem društvu*, Ljubljana.
- Ang, Ien (1994): 'On speaking Chinese: Postmodern ethnicity and politics of diaspora'. *New Formations* 24, str. 1-18.
- Angerer, Marie-Luise (1996): 'The body of gender. Telesa. Spoli. Identitete'. V: Melita Zajc (ur.): *Jesenska filmska šola 1994. Avdiovizualni mediji in identitete. 7. mednarodni kolokvij filmske teorije in kritike*. Slovenska kinoteka, Ljubljana, str. 63-76.
- Anthias, Floya (2001): 'New hybridities, old concepts: the limits of 'culture''. *Ethnic and Racial Studies*, 24, 4, str. 619-641.
- Armstrong, John A. (1991): 'Pristop k nastanku narodov'. V: Rudi Rizman (ur.): *Študije o etnonacionalizmu. Knjižnica revolucionarne teorije*, Ljubljana, 39-50.
- Appadurai, Arjun (1990): 'Disjuncture and difference in the global cultural economy'. V: M. Featherstone (ur.): *Global Culture: Nationalism, Globalization, Modernity*. Sage, London.
- Appadurai, Arjun (1998): 'The Changing Role of Ethnography'. V: Tamar Liebes in James Curran (ur.): *Media, Ritual and Identity*. Routledge, London, New York, str. 108-115.
- Barnard, Alan in Spencer, Johnatan (ur.) (1996): *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*. Routledge, London, New York.
- Barth, Fredrik (1996): 'Ethnic Groups and Boundaries'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): *Ethnicity*. Oxford University Press. Oxford, New York, str. 75-83.
- Barth, Fredrik (1998): *Ethnic Groups and Boundaries : the Social Organization of Culture Difference*. Waveland press, Illinois.
- Bashford, Alison (2000): 'Is White Australia possible'? Race, colonialism and tropical medicine'. *Ethnic and Racial Studies*, 23, 2, str. 248-271.
- Berg, Bruce L. (2001): *Qualitative Research Method for the Social Sciences*. Boston, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore.
- Berger, Peter in Luckmann, Thomas (1988, 1966): *Družbena konstrukcija realnosti*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Bhabha, Homi, K. (1997): 'Culture's In Between'. V: Stuart Hall (ur.) in Paul Du Gay (ur.): *Questions of Cultural Identity*. Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, str. 53-60.
- Birsa, Irena (1990): 'Ethnic Radio in Australia and Slovene Language Broadcasting: Development and Direction'. *Dve domovini/Two Homelands*, 1(1990), str. 219- 238.
- Birsa, Irena (1994): *Slovenians in Australia*. Pascoe Vale South, Bundoora (Victoria), Graduate School of Education, La Trobe University, Melbourne.
- Blumer, Martin in Solomos, John (2001): 'Conceptualizing Multi-Ethnic Societies'. *Ethnic and Racial Studies*, 24, 6, str. 889-891.
- Brooker, Peter (1999): *A Concise Glossary of Cultural Theory*. Arnold, a Member of the Hodder Headline Group, London, Sydney, Auckland.
- Brubaker, Rogers (2001): 'The return of assimilation? Changing perspectives on immigration and its sequels in France, Germany, and the United States'. *Ethnic and Racial Studies*, 24, 4, str. 531-548.
- Burr, Vivien (1995): *An Introduction to Social Constructionism*. Routledge, London.
- Castells, Manuel (1996): *The Rise of Network Society*. Blackwell, Oxford.
- Castles Steven; Cope, Bill; Kalantzis, Mary in Morrissey, Michael (1996): 'Australia: Multi-Ethnic Community Without Nationalism'? V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): *Ethnicity*. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 358-367.
- Ceferin, Aleksandra (2003a): *Slovenian Language in Australia: 25 years of Slovenian Language in Victorian Schools: Institute for Slovenian Studies of Victoria 1977-2002, Institute for Slovenian Studies of Victoria, Clayton North*.
- Ceferin, Aleksandra (2003b): *Anniversary of Slovenian language in Victorian Schools. Institute for Slovenian Studies of Victoria, Clayton North*.
- Clifford, James (1994): 'Diasporas'. *Cultural Anthropology*, 19, 3, str. 139-152.

- Čebulj-Sajko, Breda (1992): Med srečo in svobodo. Avstralski Slovenci o sebi. V samozaložbi, Ljubljana.
- Čebulj Sajko, Breda (1999): 'In my Life I had two Wishes: to Become an Immigrant Teacher, or a Cook'. The Work of Jože Čuješ among Slovenes/'Imel sem samo dve želji v svojem življenju: da bi bil izseljenski učitelj ali pa kuhar'. Delo Jožeta Čuješa med avstralskimi Slovenci'. V: Irena Gantar Godina (ur.): Intelektualci v diaspori/Intellectuals in Diaspora. Zbornik referatov simpozija "100. obletnica rojstva Louisa Adamiča - Intelektualci v diaspori", Portorož, Slovenija, 1.-5. septembra 1998. Založba ZRC, Ljubljana, str. 199-205.
- Čebulj Sajko, Breda (2000): Razpoltja izseljencev. Razdvojena identiteta avstralskih Slovencev. Založba ZRC, Ljubljana.
- Čikić, Sanja (2001): Omrežena diaspora. Povezovanje slovenskih izseljencev s pomočjo informacijsko komunikacijske tehnologije. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Drnovšek, Marjan (1991): Pot slovenskih izseljencev na tuje. Od Ljubljane do Ellis Islanda - Otoka solza v New Yorku 1880 - 1924. Založba Mladika, Ljubljana.
- Echchaibi, Nabil (2002): '(Be)longing Media. Minority Radio between Cultural Retention and Renewal'. Javnost/The public. 9, 1. str. 37-50.
- Edwards, John (1996): 'Symbolic Ethnicity and Language'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): Ethnicity. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 227-229.
- Elkins, David J. (1997): 'Globalization, Telecommunication and Virtual Ethnic Communities'. International Political Science Review, 18, 2, 139-152.
- Elkins, David J. (1999): 'Think Locally, Act Globally: Reflections on Virtual Neighbourhoods'. Javnost/The Public, 6, 1, 37-54.
- Fazal, Shehina in Tsagarousianou, Roza (2002): 'Diasporic Communication: Transnational cultural Practices and Communicative Spaces'. Javnost/ The public. 9, 1, str. 5-18.
- Fishman, Joshua A (1996): 'Ethnicity as Being, Doing and Knowing'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): Ethnicity. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 63-69.
- Foster, Derek (1997): 'Community and Identity in the Electronic Village'. V: David Porter (ur.): Internet Culture. Routledge, New York, London, str. 23-39.
- Gans, Herbert J. (1979): 'Symbolic Ethnicity: the Future of Ethnic Groups and Cultures in America'. Ethnic and Racial Studies, 1, 1, str. 1-20.
- Gans, Herbert J. (1994): 'Symbolic Ethnicity and Symbolic Religiosity: Towards a Comparison of Ethnic and Religious Acculturation'. Ethnic and Racial Studies, 17, 4, str. 557-592.
- Genorio, Rado (1989): Slovenci v Kanadi. Geographica Slovenica 17, Ljubljana.
- Glazer, Nathan in Moynihan, Daniel P. (1996): 'Beyond the Melting Pot'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): Ethnicity. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 135-138.
- Gordon, Milton M. (1964): Assimilation in American Life. Oxford University Press, New York.
- Hall, Stuart (1997): 'Introduction. Who needs 'Identity''? V: Stuart Hall (ur.) in Paul Du Gay (ur.): Questions of Cultural Identity. Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, str. 117.
- Haralambos, Michael in Holbron, Martin (1999, 1980): Sociologija. Teme in pogledi. DZS, Ljubljana.
- Haselbach, Arne (1995): 'On ways and patterns of thinking 'identity''. V: Sonja Novak Lukanovič (ur.): The multiple European Project; Overlapping Cultures and Plural Identities/Cultures Partielles et Identités Multiples; identity: what is it and how does it work? Ljubljana, June 19-20, 1994. Slovenska nacionalna komisija za UNESCO: Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 29-46.
- Healy, Dave (1997): 'Cyberspace and Place: The Internet as Middle Landscape on the Electronic Frontier'. V: David Porter (ur.): Internet Culture. Routledge, New York, London, str. 55-73.
- Henriques, Julian (1999): 'Socialna psihologija in politika rasizma'. V: Mirjana Nastran Ule (ur.): Predsodki in diskriminacije; Izbrane socialno-psihološke študije. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Henry, Jacques M. in Bakston, Carl L. III (2001): 'Ethnic self-identification and symbolic stereotyping: the portrayal of Louisiana Cajuns'. Ethnic and Racial Studies, 24, 6, str. 1020-1045.
- Hutchinson, John (1996): 'Ethnicity and Multiculturalism in Immigrant Societies'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): Ethnicity. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 374-378.
- Hutchinson, John (2000): 'Ethnicity and modern nations'. Ethnic and Racial Studies, 23, 4, str. 651-669.
- Jupp, James (1988): The Australian People: An Encyclopedia of the Nation, Its People and Their Origins. Angus and Robertson, North Ryde.
- Južnič, Stane (1989): Politična kultura. Obzorja, Maribor.
- Južnič, Stane (1993): Identiteta. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Kalc, Aleksej, Breclj, Aleš; Miklavčič-Brezigar, Inga; Mislej, Irene; Ravnik, Mojca; Ruttar, Riccardo; Švent, Rozina; Trebše-Štolfa, Milica (2002): Poti in usode. Annales Majora, Koper, Trst.
- Klinar, Peter (1976): Mednarodne migracije. Sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi. Založba obzorja, Maribor.

- Lukšič Hacin, Marina (1995): Ko tujina postane dom. ZPS, Ljubljana.
- Lukšič Hacin, Marina (1999): Multikulturalizem in migracije. Založba ZRC, Ljubljana.
- Lukšič Hacin, Marina (2001): Zgodbe in pričevanja: Slovenci na Švedskem. Založba ZRC, Ljubljana.
- Lukšič Hacin, Marina (2002): 'Multikulturalizem, mednarodne migracije in podedovane skupinske identifikacije: etničnost, rasa, spol'. Dve domovini/Two Homelands, št. 15, str. 33-50.
- Mallapragada, Madhavi (2000): 'The Indian Diaspora in the USA and around the Web'. V: David Gauntlett (ur.): Web. Studies: Rewriting Media Studies for the Digital Age. Arnold, London, str. 179-185.
- Mermolja, Ace (1998): Narod in drugi. ZTT EST, Trst.
- Misli (Thoughts): Mesečnik za versko in kulturno življenje Slovencev v Avstraliji, april 1990 - september 2003, Melbourne..
- Mlinar, Zdravko (1994): Individuacija in globalizacija v prostoru. SAZU, Ljubljana.
- Močnik, Rastko (1996): 'Identiteta v antropologiji, psihoanalizi in v teorijah komunikacijskih tehnologij'. V: Melita Zajc (ur.): Jesenska filmska šola 1994. Avdiovizualni mediji in identitete. 7. mednarodni kolokvij filmske teorije in kritike. Slovenska kinoteka, Ljubljana, str. 17-36.
- Musek, Janek (1994): Psihološki portret Slovencev. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Musek, Janek (1995): 'The Psychological Basis of Multiple Identity'. V: Sonja Novak Lukanovič (ur.): European Project; Overlapping Cultures and Plural Identities/Cultures Partielles et Identités Multiples; The multiple identity: what is it and how does it work? Ljubljana, June 19-20, 1994. Slovenska nacionalna komisija za UNESCO: Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 9-28.
- Nash, Manning (1996): 'The Core Elements of Ethnicity'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): Ethnicity. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 24-28.
- Nastran Ule, Mirjana (1997): Temelji socialne psihologije. 2. dopolnjena izdaja. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Nastran Ule, Mirjana (2000): Sodobne identitete v vrtincu diskurzov. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- (1995) Naša bitka za Slovenijo/ Our Battle for Slovenia. Slovenski narodni svet Viktorija, Melbourne.
- Nave, Ari (2000): 'Marriage and the maintenance of ethnic boundaries: the case of Mauritius'. Ethnic and Racial Studies, 23, 2, str. 329-352.
- Nečak-Lük, Albina (1995): 'Ethnic Identity and Language Continuity'. V: Sonja Novak Lukanovič (ur.): European Project; Overlapping Cultures and Plural Identities/Cultures Partielles et Identités Multiples; The multiple identity: what is it and how does it work? Ljubljana, June 19-20, 1994. Slovenska nacionalna komisija za UNESCO: Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, str. 87-100.
- Oakes, Penelope J., Haslam, S. Alexander in Turner John C. (1999): 'Politika, predsodki in mit v preučevanju stereotipov'. V: Mirjana Nastran Ule (ur.): Predsodki in diskriminacije. Izbrane socialno-psihološke študije. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Ošlak, Vinko (2001): Bodi, kar si! O verskih in filozofskih nagibih za rast in vztrajanje v svoji narodnosti in jeziku. Mohorjeva založba, Celovec, Ljubljana, Dunaj.
- Poole, Elizabeth (2002): 'Networking Islam: The Democratising potential of new Technologies in relation to Muslim Communities'. Javnost/ The public, 9, 1, 51-64.
- Poutignat, Philippe in Streiff-Fenart Jocelyne (1997): Teorije o etnicitetu. Dodatak: Etničke grupe i njihove granice/ Fredrik Barth, zb. Biblioteka XX vek. Čigoja štampa, Beograd.
- Pušnik, Maruša (1999): Medijski diskurz in upravljanje z nacionalno identiteto. Primer Podjune na avstrijskem Koroškem - Pliberk/Bleiburg. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Rečanská, Eva (1998): 'Contemporary Ethnicity, Maintenance of Ethnic Culture and Ethnic Change: the Case of the Slovak Americans in Western Pennsylvania'. Human Affairs, 8, 1, 68-84.
- Rheingold, Howard (1993): The Virtual Community: Homesteading and the Electronic Frontier. Reading, Mass., Addison Wesley.
- Rheingold, Howard (2000): 'Community Development in the Cybersociety of the Future'. V: David Gauntlett (ur.): Web. Studies: Rewriting Media Studies for the Digital Age. Arnold, London, str. 170-179.
- Sapienza, Filipp. A. (1999): 'Communal Ethos on a Russian Émigré web site'. Javnost/The public, 6, 4, str. 40 - 52.
- Sedmak, Mateja (2002a): Kri in kultura: etnično mešane zakonske zveze. Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. Znanstveno raziskovalno središče Republike Slovenije, Koper.
- Sedmak, Mateja (2002b): 'Etnično mešane zakonske zveze kot oblika medkulturnega soočenja: primer Slovenske Istre'. Družboslovne razprave, 18, 39, str. 35-57.
- Simonovič Ifigenija (1999): 'Ko nič pomeni več/When nothing means more'. V: Irena Gantar Godina (ur.): Intelektualci v diaspori/Intellectuals in Diaspora. Zbornik referatov simpozija "100. obletnica rojstva Louisa Adamiča - Intelektualci v diaspori", Portorož, Slovenija, 1.-5. septembra 1998. Založba ZRC, Ljubljana, str. 217-225.



- Skrbiš, Zlatko (1994): 'On Ethnic Communities in non-native environments'. *Dve domovini/Two Homelands*, 5, str. 137-149.
- Skrbiš, Zlatko (1996): 'Slovenes in Australia: some decades later towards a research agenda.' V: Irena Gantar Godina (ur.): *Soočenje mita in realnosti ob prihodu izseljencev v novo okolje: zbornik referatov s simpozija "Soočenje mita in realnosti ob prihodu izseljencev v novo okolje"*, Portorož, Slovenija, 18.-19. maja 1995/*The Confrontation Between Myth and the Reality on the Arrival of Emigrants to a New Land : Proceedings of the Symposium "The Arrival of the Emigrants to a New Land"*, Portorož, Slovenia, May 18 - May 19, 1995. Inštitut za izseljenstvo, ZRC SAZU, Ljubljana, str. 63-68.
- Skrbiš, Zlatko (1998): 'Making it Treadable: Videotapes, Cultural Technologies and Diasporas'. *Cultural Studies*, 12, 2, str. 265-273.
- Skrbiš, Zlatko (1999): *Long-distance Nationalism: Diapsoras, Homelands and Identities*. Ashage, Aldershot.
- Skrbiš, Zlatko (2003): 'Diasporično slovenstvo: politika, nacionalizem in mobilnost'. *Družboslovne razprave*, 19, 42, str. 9-20.
- Smith, Anthony D. (1996): 'Chosen Peoples'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): *Ethnicity*. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 189-197.
- (1982) *Sociološki leksikon. "Savremena administracija"*, Beograd.
- Solomos, John in Schuster, Liza K. (2000): 'Citizenship, Multiculturalism, and the Politics of Identity: Contemporary Dilemmas and Policy Agendas'. V: Koopmans, Ruud in Statham, Paul (ur.): *Challenging Immigration and Ethnic Relation Politics, Comparative European Perspectives*. Oxford University Press.
- Ule, Mirjana (1997): 'Diskretni šarm manjšin'. *Družbene razprave*, 13, 24/25, str. 9-22.
- Ule, Mirjana (2002): 'Razlike, ki delajo razlike. Življenjski stili, individuacija in spremembe identitetnih struktur'. *Družboslovne razprave*, 18, 39, str. 75-86.
- Velhurst, Stefaan (1999): 'Diasporic and Transnational Communication: Technologies, Policies and Regulation'. *Javnost/The public*, 6, 1, str. 26-36.
- Walmsley, D. J. in Sorensen, A. D (1993): *Contemporary Australia. Explorations in Economy, Society and Geography*. Longman Cheshire Pty. Limited, Melbourne.
- Waters, Mary C. (1990): *Ethnic option; Choosing Identities in America*. University of California press, Berkley, Los Angeles, Oxford.
- Weber, Max (1996): 'The Origins of Ethnic Groups'. V: John Hutchinson in Anthony D. Smith (ur.): *Ethnicity*. Oxford University Press, Oxford, New York, str. 35-40.
- Weibel, Peter (1996): 'Identiteta v času tehnotransformacije'. V: Melita Zajc (ur.): *Jesenska filmska šola 1994. Avdiovizualni mediji in identitete. 7. mednarodni kolokvij filmske teorije in kritike*. Slovenska kinoteka, Ljubljana, str. 39-50.
- Wilbur, Shawn P. (1997): 'An Archeology of Cyberspaces. Virtuality, Community, Identity'. V: David Porter (ur.): *Internet culture*. Routledge, London, New York.
- Williams, Simon J. (2001): *Emotion and Social Theory. Corporeal reflections on the (Ir)Rational*. Sage Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Young, Robert (1996): *Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race*. Routledge, London.
- Zubrzycki, Jerzy (1960): *Immigrants in Australia. A demographic survey based upon the 1954 census. (Parkville)* Melbourne University Press on behalf of the Australian National University, Melbourne.
- Žigon, Zvone (1998): *Otroci dveh domovin; Slovenstvo v Južni Ameriki*. ZRC SAZU, Ljubljana.
- Žigon, Zvone (2001): *Iz spomina v prihodnost. Slovenska politična emigracija v Argentini*. Inštitut za slovensko izseljenstvo, ZRC SAZU, Ljubljana.

#### **SPLETNE STRANI:**

- Anderson, Jon W.: *Cybernauts of the Arab Diaspora: Electronic Mediation in Transnational Cultural Identities*. (18. 9. 2003) <http://www.bsos.umd.edu/CSS97/papers/anderson.html>
- Anthropology on the World Wide Web*. (18. 9. 2003) <http://www.anthro.net/>
- Australian Government's official website for the Department of Immigration and Multicultural and Indigenous Affairs. (17. 12. 2003) [http://www.immi.gov.au/statistics/statistics/statistics\\_menu\\_popdata.htm](http://www.immi.gov.au/statistics/statistics/statistics_menu_popdata.htm)
- Australian Multiculturalism: Introduction, Definition, Principles. (17. 12. 2003) <http://www.immi.gov.au/multicultural/australian/index.htm>
- Australian Social Trends 2003. (17. 12. 2003) <http://www.abs.gov.au/Ausstats/abs%40.nsf/46d1bc47ac9d0c7bca256c470025ff87/12a1c7480a30c138ca256d39001bc331>

- Ellison, Ralph: Ethnicity, Invisibility, and Self-Creation in Invisible Man. (18. 9. 2003)  
<http://www.asian-child.com/ellison.htm>
- Ethnicity. (21. 10. 2003)  
<http://www.univ-nancy2.fr/ANGLAIS/cours/civi/ethnicity1.html>
- Ethnicity as a Socially Constructed Organizational strategy (F. Barth). (9. 1. 2004)  
<http://www.ucalgary.ca/~ponting/467Barth.html>
- Ethnicity and Religion. (18. 9. 2003)  
[http://www.loyola-nyc.org/departments/history/race/Ethnicity%20and%](http://www.loyola-nyc.org/departments/history/race/Ethnicity%20and%20)
- Eriksen, Thomas Hylland: Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives. (18. 9. 2003)  
<http://folk.uio.no/geirthe/Ethnicity.html>
- Gorjup-Posinković, Vida: Multikulturalnost je lahko tudi past; večer z Bertom Pribcem, pesnikom, esejistom, urednikom. (22. 10. 2002)  
<http://sim.kivi-com.si/default2.asp?cnt=menuID=1527>
- Gough Whitlam, biographical details. (9. 1. 2004)  
<http://whitlam.alp.org.au/bio.html>
- Language as symbol. (18. 9. 2003)  
<http://academic.udayton.edu/race>
- Lithuanian Ethnicity in Canada. (10. 8. 2003)  
<http://www.lituanus.org1999/99-1-06.htm>
- Menadue, John: Australian Multiculturalism: successes, problems and risks. (17. 12. 2003)  
<http://www.onlineopinion.com.au/view.asp?article=523>
- Radio SBS, slovenske radijske oddaje. (22. 10. 2002, avgust 2003-februar 2004)  
[http://www.sbs.com.au/radio\\_new/index.html](http://www.sbs.com.au/radio_new/index.html) Sociological Research Online
- Radio 3ZZZ, slovenske radijske oddaje. (22. 10. 2002, avgust 2003-februar 2004)  
<http://www.3zzz.com.au>
- Romy-Masliah, Daphné L.: Australian Multiculturalism and Plurilingualism: the case of Melbourne, Victoria, Australia. (17. 12. 2003)  
<http://www.multiculturalisme.org/acaVasa.htm>
- Saco, Diana: Voices from the Distance: Radio Martí and the (Pen)Insular Construction of Cuban Identity. (16. 9. 2003)  
[http://www.gate.net/~dsaco/Radio\\_Marti\\_MA.html](http://www.gate.net/~dsaco/Radio_Marti_MA.html)
- Stičišče avstralskih Slovencev; Media House; Glas Slovenije/The voice of Slovenia. (22. 10. 2002, december 2003-februar 2004)  
<http://www.glasslovenije.com.au>
- Thezaurus. (22. 10. 2002, junij 2003-februar 2004)  
<http://thezaurus.com>
- Tusani, Victor: Multiculturalism. The policy of multiculturalism appeased politically important ethnic groups but it retained a core of assimilationist requirements. (17. 12. 2003)  
<http://sunsite.au.edu/spin/SPINDOC/sdarch96/tus961.htm>
- Victorian Multicultural Commission. (17. 12. 2003)  
<http://www.multicultural.vic.gov.au/index.htm>
- Waters, Mary C.: Ethnic and racial groups in the USA: Conflict and cooperation. (9. 1. 2004)  
<http://www.unu.edu/unupress/unupbooks/uu12ee/uu12ee0o.htm>
- Yoon, In-Jin : An Essay on Ethnicity. (16. 9. 2003)  
<http://web.korea.ac.kr/~yoonin/worldrace/ethnicity.htm>

## **DRUGI VIRI:**

- Skrbiš, Zlatko (2002): Slovenska diaspora: nekaj kritičnih refleksij na temo diasporičnega slovenstva (referat na sociološkem srečanju Slovenija 2002 - sociološki pregled stanja in sprememb, Portorož 2002).
- Skrbiš, Zlatko (2002): 'Slovenska diaspora: nekaj kritičnih refleksij na temo diasporičnega slovenstva'. V: Novice - letno srečanje SSD, Portorož.
- Mikola, Maša (2003): "Nikjer nas ni, pa povsod smo". Reportaža, Večer, Sobotna priloga, str. 48. 48. izseljensko srečanje V moji domovini. Bled, 7.7.2002.
- Slovenske radijske oddaje na radiu SBS Melbourne, november, december, 2002.
- Slovenske radijske oddaje na radiu 3ZZZ Melbourne, november, december, 2002.
- Slovenska radijska oddaja na radiu SBS Sydney, 11. februar, 2003.
- Intervjuji: zasebni arhiv.

## 8 Priloge

### **PRILOGA A: Teme in vprašanja v pogovorih s pripadniki druge generacije slovenskih Avstralcev.**

- ◆ Ko govorimo o izseljenstvu, imamo vedno v mislih več generacij. Prva generacija je tista, ki je še rojena v domovini, druga generacija pa je prva, ki je rojena v novi deželi. Druga generacija gleda na izseljenstvo in na položaj svojih staršev oziroma na izvorni kraj staršev s posebnimi očmi. Vi ste pripadnik/-ica druge generacije tukaj v Avstraliji. Lahko poveste kaj o svoji preteklosti, o svojih starših, od kod prihajajo?
- ◆ Kako se spominjate svojega otroštva, ko ste začeli hoditi v šolo, kje ste stanovali? Ste imeli kakšen stik s Slovenci, so bile druge družine okrog vas ali ste otroštvo preživeli večinoma z otroki iz drugih etničnih skupin oziroma z Avstralci?
- ◆ Ali ste študirali?
- ◆ S čim se ukvarjate v življenju?
- ◆ Ali so vas starši spodbujali k učenju slovenskega jezika?
- ◆ Kakšna je bila takrat vaša predstava o Sloveniji in slovenski kulturi?
- ◆ V katerem jeziku govorite s starši danes in kako je to bilo v preteklosti?
- ◆ V katerem jeziku govorijo s starši bratje, sestre?
- ◆ Kako gledate na (svojo) slovensko etnično identiteto? Ali je slovenski jezik pri njenem ohranjanju za vas bolj pomemben kot vrsta drugih elementov, povezanih s slovensko kulturo?
- ◆ Kaj za vas slovenstvo pomeni? Ga lahko sploh opredelite ali je to nek splošen občutek, ki ga je težko izraziti? Na kaj se navezuje?
- ◆ Kako ste v preteklosti spoznavali slovensko kulturo? Preko simbolov iz slovenskih društev, slovenskega jezika, preko fotografij vaših staršev ali morda preko slovenske literature? So na to vplivali starši?
- ◆ Katera je za vas prava slovenska glasba? Je to narodnozabavna, ljudska ali morda celo popularna?
- ◆ Kako se vam zdi slovenska kultura drugačna od te, ki jo doživljate vsak dan in kaj je tisto, kar je po vašem znanju najbolj značilno?
- ◆ Ali ste (bili) aktivni v slovenskih društvih in drugih etničnih institucijah? Kaj je vplivalo na vašo odločitev?
- ◆ Kakšni se vam tukaj v Avstraliji zdijo odnosi med različnimi generacijami v slovenskih družinah? Znotraj klubov, med starejšimi, mlajšimi, najmlajšimi. Kakšne so razlike?
- ◆ Kako vidite bodočnost organiziranega življenja in kako gledajo na bodočnost klubov po vašem drugi mladi?
- ◆ Lahko morda poveste, koliko pripadnikov druge generacije je povezanih s slovenskim organiziranim življenjem oziroma koliko je takih, ki ne zahajajo v društva, zahajajo samo občasno ali pa z društvi sploh nimajo nobenega stika?
- ◆ Ali ste že kdaj bili v Sloveniji? Večkrat? Kdaj ste bili tam prvič?
- ◆ Kakšen imate občutek, ko greste v Slovenijo? Kako gledajo Slovenci - tisti povprečni, ne tisti, ki se s tem ukvarjajo - na vas oziroma na Slovenca, ki pride iz Avstralije v Slovenijo, kažejo dovolj zanimanja?
- ◆ Ste bili presenečeni, ko ste prvič obiskali Slovenijo? Ste pričakovali kaj drugega, kot ste potem v resnici doživeli?
- ◆ Bi živeli v Sloveniji, če bi lahko izbirali?
- ◆ Mislite, da so med mladimi v Sloveniji in mladimi v Avstraliji velike razlike v pogledih na svet, v tem, kaj si želijo?
- ◆ Ali ste čutili kakršnokoli spremembo po tem, ko je prišlo do osamosvojitve Slovenije znotraj skupnosti in tudi v sebi, v odnosu do rojstnega kraja svojih staršev?

- ◆ Mislite, da je osamosvojitve Slovenije pri drugi generaciji utrdila vez s Slovenijo, s slovenščino, s slovensko kulturo, slovensko pripadnostjo?
- ◆ Slovenija bo zdaj kmalu v Evropski skupnosti. Se odpirajo drugačne možnosti tudi za vas? S slovenskim potnim listom morda?
- ◆ Je po vašem mnenju Avstralija bližje Ameriki oziroma ste vi, mladi, po mišljenju bližje Ameriki ali Evropi?
- ◆ Ali se vam zdi, da se tudi evropska kultura približuje, podobno kot ameriška? Da si vse kulture postajajo podobne?
- ◆ Menite, da je avstralska politika multikulturalizma mnogo prispevala k ohranjanju vezi ne samo v slovenski etnični skupnosti, ampak v etničnih skupnostih nasploh?
- ◆ Kako je recimo generacija vaših staršev gledala na multikulturalizem? Prihajala je iz Slovenije, iz ene skupnosti, družbe. Kako so vaši starši doživljali to raznolikost?
- ◆ Mislite, da so bistvene razlike med posameznimi skupnostmi glede na to, da so nekatere že v izvoru tesneje povezane med sabo in nekatere manj? Kam bi postavili Slovence na tej lestvici?
- ◆ Kako doživljate odnose med različnimi skupnostmi, imate prijatelje tudi izven slovenskega kroga?
- ◆ Kakšno prihodnost slovenske etnične identitete vidite v Avstraliji? Na kakšen način druga generacija izraža slovenstvo in kako bo (če bo) to izražala tretja generacija?

#### **Vprašanja o pridobivanju informacij in o etničnih medijih.**

- ◆ Ali se vam zdi, da so etnični mediji - radio, časopis, internet - pomembni pri ohranjanju slovenske etnične identitete? Vplivajo na večjo povezanost avstralskih Slovencev? Ali spreminjajo vaš odnos do Slovenije, Slovencev, slovenske kulture? Kaj pa množični mediji?
- ◆ Ali etnični mediji posredujejo informacije, ki vas zanimajo? Si želite sprememb, morda več aktualnih novic, drugačne glasbe, druge voditelje?
- ◆ Ali radijske oddaje po vašem mnenju spreminjajo svojo obliko? So drugačne, kot so bile nekoč?
- ◆ Zbirate informacije o Sloveniji tudi preko interneta? Ali velikokrat uporabljate spletne strani za komunikacijo? Na kateri ravni, s kakšnim namenom?

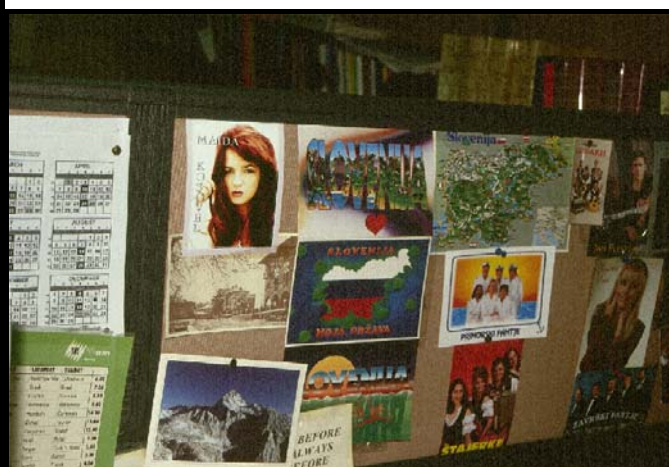
#### **Vprašanja za sodelujoče pri radijskem programu.**

- ◆ Koliko časa že sodelujete pri radijskem programu?
- ◆ Kdaj ste začeli z mladinskim programom?
- ◆ Zakaj ste se mladi sploh zbrali in začeli ustvarjati program v slovenskem jeziku?
- ◆ Mislite, da tudi mlajša generacija posluša vašo oddajo? Lahko morda ocenite, koliko ljudi druge generacije posluša program?
- ◆ Kako pa je z mlajšimi, srednješolci? Mislite, da si tudi oni želijo sodelovati pri oblikovanju radijskih oddaj?
- ◆ Koliko lahko vi sami vplivate na vsebino oddaje? Vabite v studio svoje goste, vrtite svojo glasbo?
- ◆ Uporabljate tudi spletne strani pri pripravi oddaje?
- ◆ Kakšna je avstralska politika do etnično obarvanih medijev?
- ◆ Ali sami poslušate slovenske radijske oddaje ali berete slovenski časopis?

**PRILOGA B: FOTO ZAPISI - MELBOURNE IN SYDNEY**



**Tanja Smrdel, urednica in voditeljica oddaje v slovenskem jeziku na radiu SBS v Sydneyu.**



**Slovenski kotiček na radiu SBS v Sydneyu.**



**Omarice številnih etničnih skupin, sodelujočih na radiu 3ZZZ v Melbournu.**



**Novi prostori radia SBS v središču Melbournu.**



**Z Meto Lenarčič in Aljošem Rojcem med slovensko oddajo na radiu 3ZZZ.**





**Pri družini Lenarčič v predmestju Melbourn. Družina se povečuje in postaja vse bolj etnično mešana. Oba starša sta Slovenca, hčeri sta slovenski Avstralki, njuna partnerja pa Avstralec in italijanski Avstralec.**



**V kotičku za otroke v muzeju imigracije v Melbournu. Otroke, pa tudi starejše, spodbujajo k temu, da na listek papirja napišejo, od kod prihajajo njihovi predniki in ga dodajo k drugim listkom, ki so že na drevesu. Tako na zanimiv in slikovit način kažejo na to, kako raznolika so ozadja osameznikov.**



**Baragova hiša: moje domovanje in prostor verskega centra. Na levi katoliška cerkev, ki gosti predvsem Slovence in njihove potomce.**

**PRILOGA C: REPORTAŽA. VEČER, 17. 5. 2003 (avtorica: Maša Mikola)**





